

Головний редактор:

Тамара Вилегжаніна

Редакційна колегія:

О. Александрова; Л. Бейліс (заст. головного редактора); В. Бабич, канд. іст. наук; С. Басенко; В. Борисенко, д-р іст. наук; Ю. Ворона (секретар); В. Ільганяєва, д-р іст. наук; В. Загуменна, канд. пед. наук; Т. Ківшар, д-р іст. наук; С. Кулешов, д-р іст. наук; Н. Кушнарченко, д-р пед. наук; Т. Левченко, д-р пед. наук; О.Олексюк, д-р пед. наук; В.Пашкова, канд. пед. наук; Л. Петрова, д-р пед. наук; З. Савіна; В.Скнар, канд. пед. наук; М.Слободяник, д-р іст. наук, чл.-кор. Міжнародної академії інформатизації; В.Халецький; І.Цуріна, А.Чачко, д-р пед. наук, дійсний член Міжнародної академії інформатизації

Комп'ютерний набір:

Леонід Бейліс, Юрій Ворона

Редактори:

Світлана Басенко, Наталія Маслова

Художник Роман Чудновський

Верстка Олексій Остистий

Фото Роман Чудновський,

Олексій Остистий

Журнал заснований
Національною парламентською
бібліотекою України

Реєстраційний № КВ 3254

Поштові відправки на видання обов'язкові.

За зміст рекламних оголошень редакція
відповідальності не несе.

Редакція залишає за собою право літературного редагування і скорочення статей.

Редакція може опублікувати матеріали,
не поділяючи точку зору автора.

Рукописи не рецензуються
і не повертаються.

Адреса редакції: 01001, м. Київ-1,

вул. Грушевського, 1

Тел.: (044) 278-84-21

Факс: (044) 278-85-12

E-mail: planeta@nplu.org

© Національна парламентська
бібліотека України, 2007

Підписано до друку 31.01.2007.

Формат 60x84/8. Папір офсет.

Друк офсетний. Обл.-друк. арк. 19,8

Наклад 1750 прим. Зам. 19.

Віддруковано в Нац. парлам. б-ці України

Обкладинка тов. «ПОЛІГРАФ»

Зміст

- 4 **Вилегжаніна Т.** 2007 рік – Рік української книги
6 **До підсумків Року села в Україні** (Матеріал підготував Л. Бейліс)
10 **Політова О.** До питання бібліографічного відображення вітчизняного документального потоку з історії України (90-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст.)
13 **Долинська І.** Бібліотека як один із центрів реабілітації та інтеграції в суспільстві користувачів із обмеженими можливостями
16 **Заморіна Т.** Огляд бібліографічних видань Івано-Франківської ОУНБ ім. І. Франка (2003-2005 рр.)
20 **Марусяк Л.** Про роботу клубу «Золотий вік» Заставнівської центральної районної бібліотеки Чернівецької області
21 **Танчик В.** Історико-краєзнавча робота в публічній бібліотеці
22 **Мастіпан О.** Немає минулого – немає культури
24 **Ярошенко Т.** Електронні ресурси в бібліотеках: новини з конференцій 2006 року
26 **Калашник Т.** Особисті книжкові колекції у фонді Сумської ОУНБ
28 **Кириченко Г.** Обмінюємося досвідом
30 **Пашкова В.** Українська бібліотечна асоціація бере участь у новому міжнародному проєкті
30 **Тарантюк З.** Живе в селі бібліотека
31 **Остапенко Т.** Щаслива доля (Про Р. Павленко)
32 **Медалієва О., Силка Н.** Науковій бібліотеці Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького – 85!
33 **Лупінос М.** Авторитетний контроль
37 **Медалієва О.** Знайомтесь, нове видання
38 **Життя, присвячене книзі** (Про В. Бабича)
39 **Бібліографія – невід'ємна частина її життя** (Про Є. Бабич)
40 **Горіти і запалювати інших** (Про Р. Щербан)
40 **П'ятдесят? Та невже?** (Про Ю. Ворону)
41 **Загальні рекомендації** Міжнародного агентства видавцям, книгорозповсюд-жувачам, бібліотекарям щодо переходу в 2007 році з 10-значної системи на 13-значну систему ISBN
42 **Наші автори**
2-3 с. обкл. **Офіційні документи**

З 10 листопада 1999 року журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата історичних наук

2007 РІК – РІК УКРАЇНСЬКОЇ КНИГИ

КОЛОНКА
ГОЛОВНОГО
РЕДАКТОРА

*О, книги, найкращі порадики,
найкращі друзі*

Григорій Сковорода

НА початку нового тисячоліття, живучи в епоху технологічної могутності, ми, як і раніше, шануємо Книгу. Завдяки книзі ми отримуємо доступ до знань, ідей, духовних і моральних цінностей, творчих досягнень людства. Книга – це вікно у світ, міст, що поєднує різні цивілізації у часі і просторі. Вона допомагає сприймати концентрований досвід людства. Як писав Іван Франко:

*Книги – морська глибина:
Хто в них пірне аж до дна,
Той, хоч і труду мав досить,
Дивнії перли виносить [1].*

З долею книги – продукту писемної культури – тісно пов'язана доля національної культури. І сьогодні людина залучається до національної культури через книги, а її культурний рівень, як і раніше, вимірюється кількістю прочитаних книг. Цей критерій, безумовно, не єдиний, але визначальний.

Що ж саме ми називаємо книгою? Її можна розглядати і як засіб тиражування, розповсюдження письмових текстів, і як специфічний товар, призначений для продажу, і як предмет читання, який надає читачеві інформацію, і як створений індивідуальним або колективним автором твір, і як продукт редакційно-видавничої діяльності тощо. Кожний із цих підходів суттєвий для розуміння феномену книги. Тому книга, книжкова справа, існуючи сьогодні в єдності різних своїх аспектів – виробничому, економічному, культурному, правовому, – потребують уваги і допомоги з боку влади та суспільства.

Тому таким своєчасним і актуальним став Указ Президента України № 1088/2006 від 15 грудня 2006 року «Про проведення в Україні у 2007 році Року української книги» (див. 2 с. обкл.).

Поява цього документа дає надію на покращання долі української книги. У ньому акцентовано увагу на розробленні державної програми популяризації вітчизняної книговидавничої продукції; вивченні проблем українського книговидавництва; популяризації писемної культури українського народу та сучасної книги; розвитку електронних бібліотек та ін.

Президент України В. Ющенко наголошує на необхідності значно підсилити розвиток національної словникової бази через створення серії словникових проєктів, універсальних, термінологічних та багатомовних лексикографічних баз даних, а також електронних аналогів словників з обов'язковою присутністю їх у глобальній мережі. Також у 2007-2015 рр. пе-

редбачається видати багатотомну «Українську національну енциклопедію». Низці міністерств, громадських організацій, у тому числі Міністерству культури і туризму України, Указом передбачено сприяти поширенню й популяризації української книги у світі. Саме у цьому бачиться головне завдання бібліотечних закладів, перш за все публічних бібліотек України.

Т. Вилегжаніна

Вже давно позаду ті часи, коли бібліотека («biblion» – книга, «theke» – сховище – за давньогрецькою) виконувала тільки функції книгосховища. Сучасні публічні бібліотеки є інформаційними та соціокультурними центрами своїх регіонів, що, безумовно, відповідає вимогам суспільства.

У бібліотечній галузі існують різні підходи до усвідомлення сутності соціокультурної діяльності. Здебільшого під цим розуміють організацію читачьких клубів, літературних зустрічей, конкурсів, а також зв'язки з громадськістю, засобами масової інформації. Але, перш за все, основним і пріоритетним напрямом соціокультурної діяльності бібліотек є розкриття їхніх фондів, популяризація книг серед різних верств населення. Незважаючи на те, що на зміну одному поколінню приходять інше, що у наше життя стрімко увірвалися новітні інформаційні технології, книги читають. Про це свідчать статистичні дані: в Україні майже кожний третій громадянин є користувачем публічних бібліотек (17 млн. осіб).

Для того, щоб забезпечити їхні освітні, культурні, інформаційні потреби, необхідно знати відповідь на запитання: скільки книжок і яких потрібно бібліотеці?

За даними статистичного бюро ЮНЕСКО, на кожну тисячу жителів України припадає 85 бібліотечних книг, що відповідає 56 місцю за рейтингом. Світовим лідером є Грузія, де на 1 тис. жителів припадає 15 400 книг; Білорусь посіла 19-те місце (665 бібліотечних книг); Киргизія – 21-ше (614); Молдова – 22-ге (601); Росія – 26-те (507); Азербайджан – 29-те (473); Казахстан – 44-те (225). Для порівняння: Ізраїль посів 27-ме місце, Великобританія – 30-те, Німеччина – 32-ге, Франція – 46-те [2].

Проблеми фондів публічних бібліотек ми розглядали у попередньому номері „Бібліотечної планети” (2006, № 4) і визначили, що такий показник діяльності публічних бібліотек України, як книгозабезпеченість, перевищує стандарт ІФЛА [3], тому 56-те місце не свідчить про якість бібліотечних фондів.

Зараз треба сконцентрувати зусилля на актуалізації книжкових колекцій, перш за все, – на забезпеченні бібліотек сучасними виданнями державною мо-

вою з різних галузей знання. За статистичними даними, у 2005 році українською мовою вийшло друком 10 258 назв книг і брошур (наклад 33 212,1 тис. прим.), що становило понад 60% від загальної кількості назв видань [4]. За даними Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова», на кожного жителя в країні припадає 1,15 виданої книги на рік, тобто у 4 рази менше, ніж у Білорусі та Росії [5].

Що стосується фондів публічних бібліотек, то на початок 2006 року ми мали таку картину: книги українською мовою складала 41,0% проти 39,5% у 2001 році (зокрема в ОУНБ – 14,0% проти 12,1% у 2001 році, а у сільських бібліотеках – 49,4% і 48,4% відповідно). Але ці фонди у переважній більшості не актуальні, застарілі. Не вистачає науково-популярних, довідкових україномовних видань, а фонди художньої літератури не можуть повною мірою задовольнити освітні, культурні потреби читачів.

Державною здійснювалася низка заходів, спрямованих на поліпшення комплектування фондів публічних бібліотек. Тільки завдяки реалізації Державної програми розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 роки для них за 2 останні роки було придбано понад 1,7 млн. примірників україномовних видань для дорослих, юнацтва, дітей на суму майже 26 млн. грн.

Фонди публічних бібліотек поповнювалися також завдяки програмі «Книги України», що замінила Національну програму випуску соціально значущих видань.

Проте, державні програми не мали достатнього впливу на поліпшення якості бібліотечних фондів. Зокрема, Програма поповнення бібліотечних фондів на період до 2005 року виконувалася незадовільно, особливо щодо фінансування районних, міських та сільських бібліотек. З місцевих бюджетів кошти на її реалізацію практично не виділялися, через що виконання дорівнювало 3-10% від передбачуваного нормативу для цих закладів.

Отже, скільки потрібно книжок публічній бібліотеці, не взагалі книжок, а тих, що будуть читати? На це запитання можна сміливо відповісти, спираючись на міжнародні стандарти: 5% новинок поточного року.

Друге питання, які саме книжки потрібні публічним бібліотекам?

З 1960-х років Національна парламентська бібліотека України проводить щорічні дослідження незадоволеного читачького попиту на вітчизняну книжкову продукцію. За їхніми результатами створюється банк даних, що орієнтує українські видавництва на видання та перевидання потрібних книг з метою комплектування і доукомплектування бібліотек.

Зазначимо, що на масовість читачького попиту, його тематику впливають регіональні особливості, категорійність бібліотек. Але в цілому читачі ЦБС, у т. ч. сільських філій, однозначно віддають перевагу художній літературі, на яку саме і зафіксовано найвищий незадоволений попит. У порівнянні з галузе-

вою літературою він становить, згідно з відповідями користувачів, у ЦМБ – 94%, у ЦБС – 85%.

Анкетування користувачів свідчать, що не вистачає творів української художньої літератури XIX–XX ст., менше – сучасної. У списках незадоволеного попиту майже немає імен молодих письменників, лауреатів та переможців багатьох українських книжкових конкурсів. Оскільки пересічні громадяни не мають інформації щодо сучасних літературних новинок, то за інерцією продовжують запитувати ту ж літературу, що 5 і 10 років тому. Книги, що стали лідерами у списках відмовлень, перевірялися, в основному, на предмет їхнього видання та перевидання. Багато з них перевидувалися неодноразово, але, вочевидь, тиражі та виділені кошти на комплектування були недостатні для задоволення потреб користувачів. У першій десятці відмовлень – твори «Марія» У. Самчука (за останній час видавався двічі, у 2001 та 2003 роках), «Тигрлови» І. Багряного (2000 та 2001), «Жовтий князь» В. Барки (1998 та 2003), «Бояриня» Лесі Українки (1997 та 2003), «Чорна рада» П. Куліша (1997 та 2003). За таким же принципом проаналізовано і задоволення попиту на твори зарубіжних письменників [6].

Думаємо, що у багатьох регіональних бібліотеках проводяться подібні соціологічні розвідки, які можуть допомогти українським видавництвам, у т. ч. місцевим, у формуванні репертуару книг, необхідних читачам. Це може бути і має стати спільним напрямом роботи бібліотек та видавництва України.

Другий дуже важливий шлях співпраці – популяризація української книги, якій, безумовно, сприяють такі масштабні заходи, як книжкові ярмарки, що систематично проводяться на теренах нашої країни: у Львові – «Форум видавців», у Києві – «Книжковий світ», «Книжковий сад», в Одесі – «Чорноморська хвиля», в Ужгороді – «Книжковий Миколай», регіональні фестивалі преси та книги у Донецьку, Дніпропетровську та ін. І про ці заходи треба інформувати якомога ширше коло громадян через різноманітні засоби масової інформації.

В публічних бібліотеках існує система популяризації української книги, що здійснюється спільно з видавцями. Це – книжкові виставки, презентації, зустрічі з видавцями, авторами, творцями книжок. Крім того, ОУНБ, які відповідно до законодавства отримують від регіональних видавництв обов'язкові примірники творів друку, готують анотовані каталоги нових видань, що адресовані фахівцям книговидавничої справи, представникам державної влади та управління, бібліотекарям, книготорговцям, читачам бібліотек. Серед таких видань, що інформують про продукцію місцевих видавництв, наприклад, каталог «Книга Закарпаття» (Закарпатська ОУНБ, видається з 2003 року); анотований щорічник «Книга Рівненщини» (Рівненська ОУНБ, видається з 2003 р.); бібліографічний покажчик «Видавничі новинки Запорізького краю» (Запорізька ОУНБ, видається з 2003 р.); серія покажчиків «Ознайомтесь! Книги тернопільських видавництв» (Тернопільська ОУНБ); анотовані катало-

ги „Книга Дніпропетровщини” (Дніпропетровська ОУНБ) та „Книги Сумщини” (Сумська ОУНБ).

Важливе місце у популяризації книги належить спеціальним заходам на різних рівнях, що покликані стимулювати потребу в її читанні. Так, у країнах Європи успішно діють урядові, муніципальні та громадські програми поширення читання. У програмі «Євросоюз читає» (EU READ) співпрацюють Бельгія, Велика Британія, Нідерланди та Німеччина. Національна програма Великої Британії «Книжковий старт» (Bookstart), розрахована на дітей, починаючи від самого їхнього народження. У цій країні взагалі дуже поширені програми читання саме для дітей, наприклад, програма «Пишемо разом» (різноманітні поетичні та прозові майстер-класи), «Довіра книжці» (Booktrust), конкурс «Книжкові голови» (Bookheads). Усім цим заходам притаманне намагання створити неформальну атмосферу для читання [7].

Що ж стосується України, то поки що проект «Книгоманія», який започаткувала і намагається втілити в

життя громадська організація «Форум видавців», не знайшов належної підтримки з боку владних структур [8]. Створення таких програм і проєктів – це безмежна площина для спільної роботи органів влади та громадських організацій, видавців і бібліотек, авторів і читачів. Тільки разом ми зможемо піднести імідж української книги, української мови, української нації.

Список використаної літератури

1. Франко І. Твори: В 2 т. Т. 1. – К., 1981. – С. 135.
2. Як би потрапити в грузинську бібліотеку... // Дзеркало тижня. – 2004. – 14-10 лют.
3. Вилегжанина Т. Публічні бібліотеки України крізь призму міжнародних стандартів ІФЛА // Бібл. планета. – 2006. – № 4. – С. 4-7.
4. Буряк С. Випуск друкованої продукції в 2005 році // Вісн. Книжк. палати. – 2006. – № 5. – С. 7-12.
5. Сенченко М. Книжкова справа України: ретроспектива і перспектива // Вісн. Книжк. палати. – 2006. – № 9. – С. 3-12.
6. Соціологічні дослідження в бібліотеках: Інформ.аналіт. бюл.: Вип. 31 / Нац. парлам. б-ка України. – К., 2005. – 35 с.; Там само. – Вип. 30. – К., 2004. – 31 с.
7. Скиба М. Книжкова справа в Україні: проблема системного підходу // Друкарство. – 2006. – № 4. – С. 11-15.
8. Ганжа Л. Олександра Коваль: Що стосується книжки й читання, ми ніби досі живемо в СРСР // Дзеркало тижня. – 2006. – № 18. – С. 15.

ДО ПІДСУМКІВ РОКУ СЕЛА В УКРАЇНІ

ЯК ЖИВЕШ, СІЛЬСЬКА БІБЛІОТЕКО?

30 листопада 2006 року колегія Міністерства культури і туризму України розглянула надзвичайно актуальну проблему: „Про моделі бібліотечного обслуговування населення у сільській місцевості з урахуванням сучасної економічної та соціокультурної ситуації”. Провідні спеціалісти Міністерства, директори і фахівці національних, державних та обласних універсальних наукових бібліотек, підводячи підсумки діяльності у 2006 році, оголошеному Роком села, обговорили найбільш болючі реалії буття сільських книгозбірень, розглянули тривожні факти, серед яких основними є окремі випадки децентралізації і незадовільне фінансування цих установ, низький соціальний рівень життя бібліотекарів. Пропонуємо вашій увазі стислий виклад обговорення зазначених питань.

Заступник директора департаменту мистецтва і регіональної політики – начальник відділу аналізу і прогнозування діяльності бібліотек МКТ України **І. Шевченко** у довідці „Про моделі бібліотечного обслуговування населення у сільській місцевості з урахуванням сучасної економічної та соціокультурної ситуації” підкреслила, що державна політика в галузі бібліотечної справи спрямовується на створення умов, здатних забезпечити громадянам максимально швидкий, повний і вільний доступ до інформації та культурного надбання.

Нині відповідно до Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» і Положення про централізовану бібліотечну систему, затвердженого наказом МКіМ України 20.11.2001 р. та зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 14.12.2001 р. модель бібліотечного обслуговування у сільській місцевості філіями ЦБС є домінуючою. Сільські бібліотеки-філії за час свого існування стали найважливішим елементом соціокультурної сфери села, центрами культури, освіти, дозвілля, є єдиними закладами, що забезпечують конституційне право меш-

канців села на вільний доступ до інформації через надання у безкоштовне користування книг, періодики.

Сьогодні в Україні в сільській місцевості проживають 14 658,0 тис. осіб (34% від загальної кількості жителів країни), які мешкають у 28 651 населеному пункті. До їхніх послуг – 14 906 бібліотек-філій, що становить 82% від загальної мережі публічних бібліотек України. Кожна бібліотека-філія в середньому обслуговує 983 сільські жителі. 51% сільських мешканців є читачами бібліотек. У містах цей показник вдвічі менший.

Загальний книжковий фонд сільських книгозбірень на початок 2006 р. нараховував 1 4493, 5 тис. прим., таким чином на 1 сільську бібліотеку-філію припадало 9 723 примірники книг та періодичних видань. Середня книгозабезпеченість користувачів фондами сільських бібліотек становить 19,0 прим. (загалом по Україні цей показник дорівнює 20,0 прим.).

Водночас, з прийняттям Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», робота бібліотек-філій у сільській місцевості повністю залежить від діяльності органів місцевого самоврядування, які несуть відповідальність за функціонування усієї соціокультурної сфери на селі, у т. ч. бібліотек.

Соціальні, економічні та демографічні зміни, що відбуваються у державі, вплинули на стан сільських закладів культури, а відтак і на діяльність бібліотек-філій. На їхнє утримання у 2006 році було спрямовано 84 181,0 тис. грн., з яких на єдиний фонд оплати праці використано 67 403,8 тис. грн. Таким чином, фонд розвитку склав лише 16 777,2 тис. грн., тобто, на забезпечення виконання основних функцій та життєдіяльності середньостатистичної бібліотеки (комплектування, інформатизацію, проведення масових заходів, підвищення кваліфікації, оплату комунальних послуг)

з а л и ш и л о с ь 1 125 тис. грн. Так, у 2006 році на комплектування бібліотек-філій було виділено 3 160,8 тис. грн., що становить в середньому 212 грн. на один заклад. Тому при середній вартості однієї книги 25–30 грн. бібліотека могла придбати лише 6–10 книжок, відмовившись при цьому від передплати періодичних видань. Отже, бібліотечні фонди фактично не поповнюються книгами, відсутня сучасна преса (здійснюється передплата на 1-2 назви періодичних видань); працівники у деяких закладах переведені на 0,50% і навіть на 0,25% ставки.

Викликає занепокоєння матеріально-технічний стан бібліотек-філій у сільській місцевості. За даними дослідження 2003 року, з 109 приміщень сільських книгозбірень знаходяться в аварійному стані та потребують капітального ремонту. Найгірший стан у Кіровоградській області, де таких закладів 228 (46,9%), Донецькій – 196 (46,2%), Полтавській – 275 (37,4%). У решті областей приблизно кожна 5 бібліотека потребує капітального ремонту. 80% приміщень бібліотек-філій не опалюються, відсутній телефонний зв'язок.

З урахуванням погіршення матеріально-технічного стану сільських бібліотек-філій в окремих областях України спостерігається активізація процесів, спрямованих на ліквідацію ЦБС зі зміною адміністративного підпорядкування бібліотек-філій і переведення їх у сферу управління сільських рад. Така практика по суті суперечить Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» та Положенню про централізовану бібліотечну систему.

І. Шевченко зазначила, що модель бібліотечного обслуговування сільського населення за умов децентралізації стає дедалі більш розповсюдженою. Самостійні сільські бібліотеки, перебуваючи у сфері управління сільських рад, повністю залежать від сільського бюджету, рівня розуміння місцевою владою місця і ролі книги та інформації у житті громади.

Саме тому процеси децентралізації розцінюються фахівцями бібліотечної справи як руйнація бібліотечної системи України, існуючої практики, ідей та відпрацьованої моделі бібліотечного обслуговування населення. Це тягне за собою зниження рівня використання бібліотечних ресурсів. Водночас виникає потреба у збільшенні обсягів фінансування на утримання бібліотечних закладів у межах району, що може призвести до ліквідації сільських бібліотек через відсутність коштів у бюджеті сільської ради та неспроможність органів державної влади обласного та районного рівнів запобігти процесам закриття книгозбірень на селі.

Свідченням небажаних процесів децентралізації є щорічне зменшення кількості сільських бібліотек-філій. З 1999 року їхня чисельність скоротилася на 806 одиниць, що призвело до інформаційної ізоляції мешканців окремих населених пунктів. Одним із прикладів пошуку нових моделей бібліотечного обслуговування сільських жителів стала реорганізація системи бібліотечного обслуговування населення шляхом об'єднання сільських і шкільних бібліотек із підпорядкуванням їх відділам культури райдержадміністрацій. Цей експеримент здійснювався у Рівненській області в 2002-2006 роках за ініціативою облдержадміністрації та за погодженням Міністерства культури і мистецтв України. Наслідком реорганізації стало створення єдиної системи публічно-шкільних бібліотек зі спільним книжковим фондом, раціональним використанням бюджетних коштів, що привело до покращання матеріально-технічного стану бібліотек, зокрема, 77 із них переведено у пристосовані приміщення. Водночас режим

роботи школи не дозволяє повністю реалізувати місію бібліотек як публічних закладів та задовольняти інформаційні потреби мешканців села, оскільки діяльність новоутворених книгозбірень в основному спрямовано на задоволення потреб учнівсько-педагогічних колективів та навчального процесу.

Попередній аналіз стану бібліотечного обслуговування населення у сільській місцевості, економічна та соціокультурна ситуація свідчать про реально існуючу потребу населення у послугах бібліотек, у культурному надбанні, зосередженому в їхніх фондах.

І. Шевченко підкреслила, що вдосконалення бібліотечного обслуговування сільського населення має здійснюватися комплексно, системно, виходячи з умов розвитку інформаційного суспільства, з урахуванням результатів науково-статистичного дослідження стану та ресурсів сільських бібліотек, а також стандартів міжнародної бібліотечної практики.

Начальник управління культури і туризму Харківської обласної державної адміністрації **Н. Супруненко** доповіла про тенденції розвитку мережі сільських бібліотек на Харківщині. Вона наголосила, що пріоритетом політики держави у бібліотечній галузі є те, що вона "забезпечує розвиток бібліотечного обслуговування соціально незахищених верств населення", якими насправді є селяни. За "Мінімальними соціальними нормативами забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні", стаціонарна бібліотека має бути у селі з кількістю мешканців понад 500 чоловік. Тому районні державні адміністрації Харківської області упорядкували мережу сільських бібліотек відповідно до затверджених нормативів, підходячи до проблеми відкриття сільських бібліотек комплексно. На місцеву владу було покладено завдання облаштування бібліотек, введення штатних одиниць, а облдержадміністрація взяла на себе наповнення фондів нових закладів. Було оголошено акцію "Книги – сільській місцевості", розроблено узгоджений графік відкриття книгозбірень. До справи залучили сільську громаду, спонсорів і меценатів. Останні у 2005 році подарували сільським читачам 18 тис. нових книжок. Багато книг отримали бібліотеки завдяки реалізації державних програм „Українська книга” (під проводом Державного комітету України телебачення і радіомовлення) і Розвитку і функціонування української мови на 2004–2010 роки (під проводом МКТ України). Крім того, до акції "Книги – сільській місцевості" долучилися Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка, інші бібліотеки, видавництва і друкарні, ряд установ міста. Місцевою владою було здійснено передплату періодичних видань.

У 2005 році відкрито 17 сільських бібліотек замість запланованих 15-ти. Понад 18 тис. сільських мешканців отримали можливість користуватися фондами книгозбірень, проводити тут свій вільний час. Сьогодні можна констатувати, що розміщення сільських бібліотек області відповідає мінімальним соціальним стандартам.

2006 року було заплановано відкрити ще 10 нових бібліотек у селах з числом мешканців від 300 до 400 осіб, що навіть менше, ніж передбачено мінімальними нормативами. Але, на жаль, було відкрито тільки 8 нових бібліотек. Приміщення ще для двох будуть підготовлені на початку 2007 року.

Отже, на Харківщині сьогодні налічується 646 сільських книгозбірень, що складає 75% від загальної кількості публічних бібліотек. Так, із 20 вже відкритих у 2005-2006 роках бібліотек – 70% розташовані в примі-

щення площею 50 кв. м. і більше. Є й такі, що мають окрему будівлю, наприклад, Жовтнева сільська бібліотека Вовчанського району загальною площею 212 кв. м. Появу нових бібліотечних закладів було оформлено рішеннями районних рад, і вони стали філіями ЦБС.

Сьогодні послугами нових бібліотек скористалися вже понад 8 тис. читачів (в середньому 320 осіб на одну бібліотеку). Фонди новоутворених книгозбірень складають близько 95 тис. прим. документів (у середньому – близько 5 тис. прим. на одну бібліотеку), а книговидача – майже 85 тис. прим.

У майбутньому влада буде підтримувати сільські бібліотеки, регулярно поповнюючи книжкові колекції силами різних фондів, спонсорів, громади. Розширятиметься площа тих закладів, що не відповідають нормативам. У перспективі в рамках Державної програми інформатизації буде організовано доступ до Інтернету як шкіл, так і бібліотек області – районних і найкращих сільських.

Факти децентралізації бібліотек Кіровоградської області викладені у виступі головного спеціаліста управління культури і туризму Кіровоградської облдержадміністрації **В. Животовської**.

Станом на 01.01.2006 року мережа бібліотек області системи МКТ України налічувала 601 бібліотеку, з них 376 – об'єднані в 15 ЦБС. Для порівняння, в 1991 р. 726 бібліотек були об'єднані в 25 ЦБС.

Децентралізація ЦБС розпочалася на Кіровоградщині на початку 1990-х років у зв'язку зі зміною форм власності та відбувається й зараз всупереч існуючим нормативно-правовим актам України, що регламентують діяльність ЦБС у країні: Закону України «Про внесення змін до Закону України “Про бібліотеки і бібліотечну справу”» від 16 березня 2000 року № 1561, Положення про централізовану бібліотечну систему, затвердженого наказом Міністерства культури і мистецтв України від 20 листопада 2001 року № 709 та ін.

Станом на 01.01.2006 року органи виконавчої влади та місцевого самоврядування Кіровоградської області провели децентралізацію 10 районних ЦБС з 25 існуючих, що складає 40% від загальної кількості ЦБС в області.

При децентралізації, як правило, ЦБС розпадається на районну бібліотеку, що фінансується з районного бюджету, та сільські бібліотеки-філії, котрі відповідно до рішень сесій районної ради та розпоряджень райдержадміністрації передаються на баланс сільських та селищних владних органів і фінансуються з їхніх бюджетів. Під час проведення децентралізації мережа бібліотек скорочується: закриваються районні бібліотеки для дітей та окремі сільські книгозбірні; зменшується штат бібліотек; працівники сільських філій (за рішенням голів сільських рад) переводяться на 0,75, 0,50, 0,25% ставки; ліквідуються спеціалізовані відділи центральних бібліотек, які забезпечують основні процеси функціонування філій: комплектування та оброблення документів, каталогізації та інформаційно-бібліографічного обслуговування, організації та використання єдиних фондів.

Колишні центральні районні бібліотеки перестають у повному обсязі виконувати функції методичних центрів через:

- відсутність нормативно-правової бази щодо впливу на голів сільських (селищних) рад, у підпорядкуванні яких тепер перебувають децентралізовані сільські бібліотеки (а це прийом на роботу завідувачів сільських філій, поповнення бібліотечних фондів тощо);
- відсутність коштів у районному бюджеті на фінансування виїздів до сільських бібліотек з метою надання

організаційно-методичної допомоги;

- неможливість подальшого централізованого комплектування, обробки документів, ведення єдиного довідково-пошукового апарату, використання єдиних фондів ЦБС через децентралізацію і перепідпорядкування філій.

Таким чином децентралізація бібліотек призводить як до негативних фінансових, так і до небажаних соціальних наслідків: зниження рівня забезпечення населення бібліотечним обслуговуванням; звуження доступу до бібліотечних фондів; обмеження використання інформаційних ресурсів; погіршення матеріального стану бібліотекарів.

У таких умовах сільська бібліотека залишається автономним закладом, котрий, як правило, не є юридичною особою, не має досвіду самостійної роботи, гарантованих джерел фінансування.

У переважній більшості сільські книгозбірні області можуть запропонувати своїм читачам тільки 2-3 назви газет, 5-10 нових книг на рік (як правило, отриманих за державними програмами). Частина з них все ще працює неповний робочий день, 90% – не опалюється у зимовий період.

Для термінового розв'язання існуючих проблем **В. Животовська** вважає за необхідне:

- ⇒ прийняття нормативно-правових актів щодо підтримки діяльності існуючих ЦБС в Україні та поновлення їх там, де відбулася децентралізація;
- ⇒ продовження дії Державної програми поповнення та збереження бібліотечних фондів;
- ⇒ створення на базі сільських бібліотек центрів доступу до Інтернету.

Директор Рівненської ОУНБ **В. Ярошук** детально висвітлює хід здійсненого в області експерименту щодо об'єднання сільських шкільних і публічних бібліотек, ініціатором якого став голова облдержадміністрації. Метою було удосконалення системи інформаційного забезпечення населення області, раціональне використання бюджетних коштів.

У кожному з районів було затверджено нові статuti централізованих систем публічно-шкільних бібліотек (ЦСПШБ). Усі ці системи набули статусу юридичних осіб; у 5 з них відкрито власні бухгалтерії, що сприяло цілеспрямованому використанню коштів.

У ході об'єднання упорядковано мережу бібліотечних закладів області. На даний момент функціонують 585 бібліотек, в той час як до реорганізації в обох системах налічувалося 1 154 книгозбірні (586 шкільних та 568 публічних). Шкільні бібліотеки не припинили свого існування, а стали структурними підрозділами бібліотек-філій. У населених пунктах, де до реорганізації працювали лише шкільні книгозбірні, а публічні були відсутні, створено публічно-шкільні бібліотеки, в яких охоплено обслуговуванням представників різних вікових категорій місцевої громади.

114 бібліотек переведено в просторіші і опалювані приміщення. Лише одна п'ята частина книгозбірень працює в одному приміщенні з одним працівником, кожна п'ята бібліотека розміщується у двох приміщеннях та має штат із двох і більше працівників.

На селі створено нову модель бібліотеки з розгорнутою структурою – публічно-шкільну бібліотеку, що має функціональні підрозділи – шкільний відділ, в окремих випадках – пункти видачі літератури. Пункти видачі функціонують здебільшого у навчальних закладах I-II ступеня або у сусідньому селі.

У ході реорганізації зменшилася кількість штатних

працівників в сільській місцевості, що сьогодні становить 1 007 спеціалістів, тоді як до реорганізації в бібліотеках двох систем працювало 1 377 осіб. Вивільнено працівників без спеціальної освіти.

У централізованих системах збільшилася кількість працюючих на повну ставку (80% проти 31,3% у 2001 році). Повністю ліквідовано практику роботи на 0,25% ставки. Хоча питання переведення працівників на повні ставки ще не вирішено остаточно, адже до цього часу в області 8,9% спеціалістів працюють на 0,50% ставки (деякі з них – за власним бажанням через сімейні обставини).

За період реорганізації набула поширення практика матеріального стимулювання праці бібліотекарів у формі доплат завідувачам публічно-шкільних бібліотек-філій, доплат до посадового окладу за складність і напруженість у роботі, допомоги на оздоровлення.

Здійснено інвентаризацію фондів шкільних бібліотек. Заведено необхідні облікові документи, які у цих книгозбірнях були відсутні. Збільшилася кількість читачів, зросла книгозабезпеченість, фонди бібліотек поповнилися 3,5 млн. примірників документів. Гарантованому забезпеченню бібліотек кращими творами національної і світової літератури, довідковими і краєзнавчими виданнями сприяють державні і обласні програми поповнення фондів, профінансовані з бюджетів різних рівнів і двома відомствами – Міністерством освіти і науки України та Міністерством культури і туризму України.

З метою успішної реалізації завдань експерименту, обласними бібліотеками – методичними центрами, надавалась допомога централізованим бібліотечним системам. Особлива увага приділялася створенню електронних ресурсів для забезпечення навчально-виховного процесу, підключенню бібліотек до Інтернету.

У рамках програми підвищення фахової кваліфікації бібліотекарів організовано комплексне навчання різних категорій працівників публічно-шкільних бібліотек, проведено стажування новопризначених працівників на базі як обласних, так і районних бібліотек, розроблено ряд методичних матеріалів.

В області діє Регіональна корпоративна система, в якій співпрацюють бібліотеки різних типів і форм власності, у тому числі ЦСПШБ. Кожна централізована система досягла домовленості з найбільш комп'ютеризованими школами району про використання їхньої техніки для бібліотечного обслуговування, зокрема із застосуванням Інтернету.

Опитані директори та вчителі сільських шкіл вважають, що така об'єднана бібліотека має право на існування. Голови сільських рад одностайно висловилися за те, що у населеному пункті достатньо мати одну повноцінну бібліотеку з одним бібліотекарем. На думку самих бібліотекарів, працювати стало важче, зросло навантаження. Але морально вони почуваються краще, адже тепер мають причетність до вчительського колективу. Якщо досягнуто порозуміння з директором школи і з учителями, то авторитет бібліотекаря зріс і для сільської громади.

Разом з тим, даються взнаки і проблеми. Серед них – незручний графік роботи шкільної бібліотеки, недостатня узгодженість планів виховної роботи бібліотечних і навчальних закладів, вузький репертуар періодики та підручників, неоперативне реагування сільського бібліотекаря на вимоги освітянського відомства щодо подання різного роду інформації, впро-

вадження платних послуг. Виявлено, що режим роботи одного бібліотекаря в двох приміщеннях погіршує ефективність обслуговування. Саме така організація роботи викликає найбільше нарікань від освітян.

Сам факт проведення колегії МКТ України, зміст виступів і документів свідчать у цілому про зростання уваги владних органів усіх рівнів до забезпечення сільського населення бібліотечними послугами. Разом з цим, іще багато проблем – організаційних, фінансових, соціальних – чекають на своє вирішення. Про це свідчить і Постанова колегії, яку ми публікуємо повністю.

ПОСТАНОВА КОЛЕГІЇ МІНІСТЕРСТВА КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

м. Київ. 30.11.2006 р.

№ 11/3

Про моделі бібліотечного обслуговування населення у сільській місцевості з урахуванням сучасної економічної та соціокультурної ситуації

Розглянувши питання про моделі бібліотечного обслуговування населення у сільській місцевості з урахуванням сучасної економічної та соціокультурної ситуації, колегія Міністерства культури і туризму України відзначає реально існуючу потребу населення у послугах бібліотек, що відповідає конституційним правам громадян України на вільний доступ до інформації і знань, до культурного надбання, зосередженого у фондах бібліотек. Бібліотечні послуги сільському населенню надають 14 906 бібліотек-філій, що становить 82 відсотки від загальної мережі публічних бібліотек України.

Державна бібліотечна політика здійснюється через підтримку діяльності централізованих бібліотечних систем (ЦБС), що діють відповідно до Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» як єдині структурно-цілісні утворення, з бібліотеками-філіями в межах адміністративного району, у т. ч. у сільській місцевості. Сільські бібліотеки-філії, за час свого існування, стали найважливішим елементом соціокультурної сфери села, центрами культури, освіти, дозвілля. За нинішніх умов така модель бібліотечного обслуговування у сільській місцевості є домінуючою.

Водночас, з часу прийняття Закону України „Про місцеве самоврядування в Україні”, робота бібліотек-філій у сільській місцевості повністю залежить від діяльності органів місцевого самоврядування. В окремих областях України спостерігається активізація процесів, спрямованих на ліквідацію ЦБС зі зміною адміністративного підпорядкування бібліотек-філій і переведення їх у сферу управління сільських рад. Наявною при цьому стає модель бібліотечного обслуговування сільського населення за умов децентралізації, коли самостійні сільські бібліотеки повністю залежать від сільського бюджету, рівня розуміння місцевою владою місця і ролі книги та інформації у житті громади.

Процеси децентралізації розцінюються фахівцями бібліотечної справи як руйнація бібліотечної системи України, існуючої практики, ідей та відпрацьованої моделі бібліотечного обслуговування населення. Вона тягне за собою зниження рівня використання бібліотечних ресурсів та може призвести до ліквідації сільських бібліотек через відсутність коштів у бюджеті сільської ради для їх утримання. Свідченням небажаних процесів децентралізації є щорічне зменшення кількості сільських бібліотек-філій. З 1999 року їх кількість зменшилась на 806 одиниць. Це призвело до того, що мешканці цих сіл знаходя-

ться в умовах інформаційної ізоляції.

Пошуком нових моделей бібліотечного обслуговування сільського населення стала реорганізація системи бібліотечного обслуговування населення шляхом об'єднання сільських і шкільних бібліотек із підпорядкуванням їх відділам культури райдержадміністрацій. В порядку експерименту реорганізація впродовж 2002-2006 років здійснювалася у Рівненській області. З метою запобігання можливих кризових явищ, пов'язаних з ліквідацією сільських бібліотек та неможливістю виконувати ними свої суспільно значущі функції через невідповідність у фінансовому забезпеченні, колегія Міністерства культури і туризму України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

1. Взяти до відома довідку заступника директора департаменту мистецтва і регіональної політики – начальника відділу аналізу та прогнозування діяльності бібліотек (Шевченко І.О.).

2. Відділу аналізу та прогнозування діяльності бібліотек (Шевченко І.О.), Українському центру культурних досліджень (Гриценко О.А.), Національній парламентській бібліотеці України (Вилегжаніна Т.І.) при плануванні роботи на 2007 рік передбачити здійснення системного наукового дослідження стану бібліотек у сільській місцевості. Вивчити можливість створення у 2008 році Державної програми «Сільська бібліотека».

3. Рекомендувати Міністерству культури і мистецтв Автономної Республіки Крим, управлінням культури і туризму обласних державних адміністрацій:

3.1. Вжити заходів щодо збереження діючої мережі централізованих бібліотечних систем та їхніх сільських бібліотек-філій; не допускати процесів децентралізації, закриття та ліквідації сільських бібліотек-філій, їх пере-

ведення до сфери управління сільських рад.

3.2. Передбачити у місцевих бюджетах видатки для поповнення фондів сільських бібліотек книгами та періодичними виданнями, утримання приміщень, ремонту та технічного оснащення, оплати пільг працівникам сільських бібліотек відповідно до чинного законодавства.

3.3. Передбачити створення регіональних програм «Сільська бібліотека», спрямованих на забезпечення бібліотечного обслуговування сільського населення стаціонарними або мобільними бібліотеками з урахуванням регіональної специфіки.

3.4. У районах, де відбулася децентралізація бібліотечної системи, забезпечити збереження самостійних сільських бібліотек, зобов'язавши органи місцевої влади створити умови для їх повноцінного функціонування.

4. Експеримент з реорганізації системи бібліотечного обслуговування сільського населення шляхом об'єднання сільських і шкільних бібліотек та створення єдиної системи публічно-шкільних бібліотек, проведений впродовж 2002-2006 років відповідно до розпорядження голови Рівненської облдержадміністрації № 431 від 22 липня 2002 р. за погодженням Міністерства культури і мистецтв України (лист від 5 липня 2002 р. № 12-3330/17) вважати таким, що відбувся в умовах Рівненської області; визнати його завершеним і рекомендувати продовження роботи об'єднаних публічно-шкільних бібліотек області у централізованих системах з підпорядкуванням відділам культури райдержадміністрацій.

5. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на заступника Міністра О.Г. Бенча.

За голову колегії

Перший заступник Міністра

В.В. Корнієнко

ДО ПИТАННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ВІДОБРАЖЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ПОТОКУ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ (90-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст.)

УКРАЇНСЬКА БІБЛІОГРАФІЯ

Розкриваючи поняття “документальний потік”, автор, зокрема, зупиняється на наукових дослідженнях у галузі історичної бібліографії

ОДНА з пріоритетних наукових проблем сьогодення – вивчення галузевих документальних потоків (далі – ДП), адже саме вони віддзеркалюють стан і рівень розвитку наукових напрямів у певній галузі знання. Сучасна динаміка цих потоків, проблеми організації національних бібліографічних систем (правові засади, структура, функції) – є предметом багатьох досліджень у царині документознавства. Значні обсяги ДП, якими володіє людство у всіх предметних галузях, дозволяють досліджувати їх лише частинами – певний галузевий потік, потік окремих видів документів, потік документів за певний хронологічний період і т. ін.

Історія як суспільна наука виконує надзвичайно важливу громадсько-освітню функцію. Найбільша її цінність для сучасного суспільства полягає в тих результатах, яких вона досягла в пізнанні закономірностей історичного процесу: узагальнений досвід буття людства дає змогу відділити необхідне від випадко-

вого, загальне від одиничного, сформулювати закони розвитку суспільства. Внутрішньою основою історичної науки є постійне виявлення всієї сукупності фактів про різні події, явища та процеси суспільного життя, їхнє вивчення й об'єктивне висвітлення.

Колосальна кількість праць фактологічного характеру, що з'явилася саме в роки незалежності України, відображає освоєння істориками нових тем, напрямів, підходів. Після зняття обмежень доступу до документів, які знаходились у спецховищах, науковці отримали можливість дослідити закриті доти питання вітчизняної історії. Відбувалося накопичення матеріалів з проблем, що належали до переліку заборонених радянською ідеологічною системою, активізувався

О. Політова

процес заповнення лакун в історичних дослідженнях, пошуку нових методологічних концепцій, оновлення понятійно-термінологічного апарату історичної науки.

Специфіка історичного знання полягає у тому, що історики здобувають його не дослідним шляхом, не безпосередньо, а опосередковано, за допомогою історичних джерел [1], тож науковцями завжди багато уваги приділялося визначенню основних критеріїв оцінки інформативних можливостей різних груп джерел, ступеня їхньої цінності для історичної науки.

Наприклад, відомий вітчизняний вчений Л. Дубровіна наголошує, що документ як джерело – це основа історичної науки, і відзначає багатоаспектність самого поняття „документ”: „Документ за формою і змістом є об’єктом декількох спеціальних історичних дисциплін – джерелознавства, дипломатики, археографії, архівознавства, текстології, бібліотекознавства, документознавства, кодикології, книгознавства, інформатики тощо. Різні дисципліни розглядають це поняття під різним кутом зору, використовують як його сутність, внутрішній зміст, так і його комунікативні властивості й можливості. Документи, що вивчаються як джерела з метою добування фактів, є основною емпіричною базою дослідження історичної науки і розглядаються, передусім, як історичні джерела <...>. Такими історичними джерелами є усе розмаїття документів, що зберігаються в архівах, музеях, бібліотеках, державних установах та недержавних інституціях, діяльність котрих може бути вивчена через такий продукт соціальної діяльності, як документ – носій історичної інформації” [2]. Зокрема, у даній статті розглядаються документи, які визначені у Законах України „Про інформацію”, „Про бібліотеки і бібліотечну справу” як „матеріальна форма одержання, зберігання, використання і поширення інформації шляхом фіксації на папері, магнітній, кіно-, фотоплівці, оптичному диску або іншому носіїві” [3].

Історична наука більш ніж будь-яка інша галузь потребує інформаційного забезпечення не лише на рівні первинних документів. В умовах зростання обсягів таких документів жоден фахівець і навіть жодна окрема установа фізично не можуть виявити, зібрати, вивчити, зберегти й ефективно використати існуючі вітчизняні першоджерела. Про важливість введення до суспільного обігу документів, інформації, знань шляхом створення вторинних документів і основні концепції сучасного бібліографознавства (книгознавчу, документографічну, інформаційну, когнітивну) йдеться у недавній публікації М. Слободяника, присвяченій питанню структуризації комунікаційних наук [4].

Закон України „Про науково-технічну інформацію” (1997) передбачає систему аналітико-синтетичної переробки першоджерел, створення і поширення на її базі інформаційної продукції та послуг [3]. На практиці, на жаль, у країні відбувається, по суті, стихійне формування потоку вторинних документів. Держстандартом бібліографічні посібники визначені як „інформаційні видання упорядкованої сукупності бібліографічних записів...” [5]. У контексті висвітлення теми бібліографічного відображення документального по-

току історичного спрямування далі розглядатимуться бібліографічні посібники, визначені за суспільним призначенням як науково-допоміжні, а за особливостями документів, що відображаються, як галузеві.

Поняття „документальний потік” у бібліографічну практику введено ще в 60-ті роки ХХ ст. і визначалося як сукупність документів, що надходять у будь-яку систему комунікацій (автоматизовану інформаційно-пошукову систему, бібліотеку, книжковий магазин і т. ін.). Саме в ДП найповніше відображаються результати людської діяльності (наукової, практичної, художньої тощо), адже всі важливі факти і події так чи інакше фіксуються у вигляді окремих документів.

ДП постійно поповнюється новими документами, тому є унікальним способом накопичення відомостей про навколишній світ.

Що ж до бібліографічних посібників, то пізніше було доведено, що, по-перше, кожний із них являє собою формалізовану модельну конструкцію ДП. Моделювання вихідного об’єкта досягається засобами цілеспрямованого вибіркового відображення ДП і методами згортання (використанням штучно створеної бібліографічної пошукової і/або ідентифікаційної мови). По-друге, моделювання ДП бібліографічними засобами соціально необхідне, оскільки це свідомо заміна неконтрольованого, складного об’єкта ДП його бібліографічною моделлю, яка значно полегшує освоєння ДП користувачами. Проте для того, щоб бібліографічний посібник міг бути „замісником” ДП, необхідно забезпечити в ньому відповідну ступінь адекватності відображення цього потоку і сформульовані засоби досягнення цієї адекватності. Це можливо за умови використання формалізованих критеріїв подібності об’єкту, формалізованих засобів опису всіх входів у ДП, що бібліографується, і методики формалізованого виокремлення елементів ДП, які відповідають цим критеріям [6].

Загальновідомо, що у науково-дослідній роботі бібліографія відіграє визначальну роль, адже саме бібліографічні джерела фіксують стан розробки будь-якої науки, теми, допомагають виявити недостатньо вивчені проблеми, планувати й прогнозувати перспективи нових напрямів у певній науковій галузі. Зокрема, одним із найперших етапів у роботі історика є збирання опублікованих документів з теми дослідження, причому здійснюється воно у двох напрямках: перший – ознайомлення з новою літературою зі спеціальності; другий – ретроспективний пошук джерел із досліджуваної теми. Багатофункціональність історичної бібліографії, її важливе місце у професійній підготовці істориків сприяло тому, що вона стала однією зі спеціальних історичних дисциплін, яка викладається у вищих навчальних закладах [7].

Науково-допоміжна бібліографія існує, головним чином, як галузева і на відміну від державної (облікової) займається не тільки створенням бібліографічної інформації, але й доведенням її до споживачів, тобто бібліографічним обслуговуванням. В Україні існує розгорнута система науково-інформаційних установ – галузевих центрів всеукраїнського рівня (в тому числі бібліотек), діяльність яких пов’язана з науково-допоміжною бібліографією [8]. В галузі історії одне з

чільних місць у переліку таких установ належить Державній історичній бібліотеці України (далі – ДІБУ). Проведення наукової роботи в галузі бібліографії історичної літератури та видання своїх наукових праць і матеріалів визначені серед головних завдань цієї книгозбірні, створеної ще у 1939 році саме з метою сприяння розвитку історичної науки і освіти в країні.

З 1968 року Бібліотека розпочала підготовку поточного науково-допоміжного бібліографічного покажчика „Історія України” (до 1991 року – „Історія Української РСР”). Саме цей щорічник, на нашу думку, нині можна розглядати як оптимальне вторинне джерело інформації про опубліковані впродовж певного року документи з питань вітчизняної історії – як рєввинні, котрі містять у собі вихідну інформацію, так і ті, що є результатом аналітико-синтетичної переробки одного або кількох документів. Певний період (1994-1995 рр.) з метою більш оперативного інформування істориків була спроба випускати покажчик шоквартально, проте така практика себе не виправдала – авторам не вдалось у короткі строки переглядати необхідне коло видань, які в той час здебільшого виходили із запізненням.

Джерелами виявлення матеріалів для щорічника „Історія України” є не тільки державні реєстраційні покажчики – „Літопис книг”, „Літопис журнальних статей”, „Літопис авторефератів дисертацій”, „Нові видання України” та інші інформаційні й реферативні видання. З метою найповнішого відбору документів для якісного відображення стану наукових досліджень в різноманітних структурних компонентах історичної науки укладачі посібника уважно переглядають зміст усіх нових надходжень до бібліотеки – профільних періодичних і продовжуваних видань, збірників наукових праць та матеріалів наукових конференцій, конгресів тощо.

Після виходу постанови Кабінету Міністрів України від 10.05.2002 р. № 608 „Про порядок доставляння обов’язкових примірників документів” у ДІБУ активізувалася діяльність з поточного комплектування та доукомплектування профільними виданнями; зміцнилися її зв’язки з видавцями літератури історичної тематики; збільшився потік видань, отриманих на безоплатній основі; посилюється контроль за надходженням обов’язкового примірника, що загалом позитивно впливає на якість галузевого фонду книгозбірні та його бібліографічне відображення [9].

Тож, гіпотетично, поточний покажчик „Історія України” дійсно є важливим підґрунтям для реалізації моніторингової технології освоєння галузевого ДП, яка в останні роки все ширше застосовується дослідниками для вивчення структури потоку і закономірностей його розвитку, адже укладачами названого щорічника здійснюється цільове виявлення публікацій провідних наукових інституцій та відомих авторів, якісний відбір цінних у науковому значенні документів, селекція при пошуку „корисної інформації” за формалізованими критеріями і т. ін. В останні роки автори цього видання враховують усі зауваження наукових консультантів – фахівців з Інституту історії України НАН України щодо бібліографічного групування матеріалів; схема класифікації потоку друкованих видань і публікацій історичної тематики регулярно узгоджується з науковцями (питання періодизації, термінології та ін.) [10].

У роки незалежності спеціалісти ДІБУ підготували також ряд тематичних ретроспективних науково-допоміжних посібників: „Історія інтелігенції Ук-

раїнської РСР. 1917-1989 рр.”, (К., 1991), „Історичне краєзнавство в Україні: Питання теорії і практики” (К., 1992), „Рєпрєсії 20-30-40-х і початку 50-х рр. на Україні” (К., 1992), „Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства. 1987-1996” (К., 1997) та ін.

Історичною бібліографією постійно займалися в цей період і національні бібліотеки, провідні державні книгозбірні, наукові та архівні установи, музеї, ВНЗ і навіть окремі фахівці-аматори, як, наприклад, М. Жарких [11]. Про період 1991-2005 рр. досить детально йдеться у великому оглядовому матеріалі С. Білоконя „Історична бібліографія України” в „Енциклопедії історії України” [12].

Таким чином, нині є всі умови для здійснення інформаційного моніторингу, який передбачає бібліографічне, статистичне й концептуальне стеження за розвитком профільних ДП і створює основу для підтримки управлінських рішень щодо їхнього функціонування. Дані такого моніторингу допоможуть фахівцям оперативно підключитися до найважливішого фрагмента галузевого ДП – публікацій провідних авторів, наукових колективів, журналів тощо. Дотримання технологій моніторингу та правильне використання методами дослідження ДП дозволяє вивчити ситуацію з будь-якої суспільної або наукової проблеми, визначити перспективи розвитку пріоритетних наукових напрямів, вирішити проблеми вдосконалення забезпечення фахівців науковою інформацією [13].

При цьому підкреслимо, що бібліографознавці називають історію (разом із юриспруденцією, економікою, інформатикою та ін.) серед інформаційно-пасивних галузей, тобто таких, що віддають свої публікації у періодичні видання інших наукових напрямів [14].

Переважно в усіх науках документально-комунікаційного циклу (архівознавстві, археографії, бібліографознавстві, бібліотекознавстві, книгознавстві, спеціальному документознавстві та ін.) сьогодні є актуальним питання моделювання документально-інформаційних процесів, пов’язаних з організацією функціонування документів [15]. Дослідження пріоритетних напрямів сучасної світової науки пов’язані з кількісною оцінкою наукових напрямів, в основу якої покладено показники впливу, що розраховуються для кожного наукового напрямку за аналізом динаміки цих показників.

У сучасних умовах інформатизації суспільства доступ до документальних джерел має забезпечуватися з належною повнотою, під якою слід розуміти не тільки якість обслуговування користувачів, тобто оперативність, зручний спосіб отримання інформації, доступність та інші складові сучасного інформаційного сервісу, але й повноту інформування у кожній науковій галузі, з певного її напрямку чи конкретної актуальної теми. Актуалізація історичної тематики, існуючі протиріччя між потребами в інформації та можливостями її отримати вимагають введення до суспільного обігу і системи комунікацій інформації про всі види вторинних документів. Тож дослідження такої важливої частини вторинного галузевого ДП, як науково-допоміжні бібліографічні посібники історичної тематики, є надзвичайно актуальним.

Найпершим орієнтиром у тому, як забезпечено ту чи іншу галузь наукової діяльності, є покажчики бібліографічних посібників, тобто бібліографія бібліографії. Проте в цьому питанні вже багато років є проблеми, які постійно піднімаються фахівцями.

Г. Швецова-Водка у своїй праці „Бібліографічні ресурси України: загальна характеристика” розкриває надзвичайно важливі функції бібліографії бібліографії – моделюючу, підсумовуючу, орієнтуючу, прогноуючу та управлінську, й підкреслює, що у вітчизняній системі посібників поточної державної бібліографії відсутній показник, присвячений суто бібліографічним посібникам, і повного охоплення бібліографічної продукції України чи про Україну поки що не досягнуто [8]. Зокрема, в історичній галузі відомості про сучасний потік вторинних документів розпорошено у значному обсязі універсальних і галузевих джерел бібліографічної інформації – поточних та ретроспективних.

Для вивчення інтенсивності випуску бібліографічної продукції з питань вітчизняної історії у роки незалежності, структури, динаміки та закономірностей розвитку цього документопотоку необхідно, перш за все, скласти бібліографію науково-допоміжних посібників історичного спрямування, що вийшли у світ у досліджуваний період. Такий галузевий показник другого ступеня певною мірою теж стане моделлю ДП вторинних документів з історії України.

Нині дані бібліографії другого ступеня ще недостатньо використовуються як засіб управління – для аналізу і оцінки результатів бібліографічної діяльності, її прогнозування та планування [8]. Отже, обґрунтування теоретико-методичних засад створення і розповсюдження вторинних документів історичної тематики теж залишається, на нашу думку, одним із актуальних наукових завдань сьогодення.

Список використаної літератури

1. Історична наука: термінол. і понятійн. довід. – К., 2002. – С.100.
2. Дубровіна Л.А. Методологічні засади історичних досліджень в бібліотекознавстві та документознавстві: базові принципи

та поняття // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2005. – № 1. – С. 26.

3. Інформаційне законодавство: Зб. законодав. актів у 6 т. Т. 1. Інформаційне законодавство України / За заг. ред. Ю.С. Шемшученка, І.С. Чижа. – К., 2005. – 416 с.

4. Слободяник М.С. До питання структуризації комунікаційних наук / М.С. Слободяник // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2006. – № 2. – С. 5.

5. ДСТУ 3017-95. Видання. Основні види. Терміни та визначення. – К., 1995.

6. Гордукалова Г.Ф. Документальний потік в бібліографічній діяльності: історія, теорія, технологія освоєння: Автореф. дис. ... д-ра пед. на-ук. / Г.Ф. Гордукалова. – СПб., 1992. – С. 6-7, 27-28.

7. Корольов Б. Бібліографія в науковій роботі історика / Б. Корольов // Іст. журн. – 2004. – № 1-2. – С. 69-71.

8. Швецова-Водка Г.М. Бібліографічні ресурси України: заг. характеристика / Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. – Рівне, 2000. – 205 с.

9. Михайлова О.В. Надходження обов'язкового безоплатного примірника видань історичної тематики до Державної історичної бібліотеки України / О.В. Михайлова // Вісн. Книжк. палати. – 2005. – № 5. – С. 26-29.

10. Виноградова О.Б. Державна історична бібліотека України – джерельна база історичної науки / О.Б. Виноградова // Пам'ять століть. – 2006. – № 2. – С. 222.

11. Жарких М.І. Бібліографія Старої України. Зошит 1-10. – К., 1998-2003.

12. Білокінь С.І. Історична бібліографія України / С.І. Білокінь // Енциклопедія історії України. Т.3. Е-Й. – К., 2005. – С. 557-560.

13. Воскобойнікова-Гузєва О. Інформаційний моніторинг документного потоку як складова бібліотечно-інформаційного сервісу / О. Воскобойнікова-Гузєва // Наук. пр. НБУВ. – К., 2002. – Вип. 9. – С. 118.

14. Брежнева В.В., Минкина В.А. Информационное обслуживание: продукты и услуги, предоставляемые б-ками и службами информации предприятий: Учеб.-практ. пособие / В.В. Брежнева, В.А. Минкина. – СПб.: Профессия, 2004. – С. 44-45.

15. Кулешов С. Документознавство: Історія. Теорет. основ / С. Кулешов; УДНДІАСД, ДАКККіМ. – К., 2000. – С. 85.

БІБЛІОТЕКА ЯК ОДИН ІЗ ЦЕНТРІВ РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ В СУСПІЛЬСТВІ КОРИСТУВАЧІВ ІЗ ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

БІБЛІОТЕКА В СОЦІАЛЬНОМУ АСПЕКТІ

Стаття висвітлює погляд вітчизняних і зарубіжних бібліотекознавців на забезпечення користувачів з обмеженими можливостями комплексом бібліотечних послуг

У цивілізованих країнах осіб з різними інтелектуальними та фізичними відхиленнями називають «люди з особливими потребами», а не «інваліди» – як досі прийнято у нас.

Не секрет, що в нашому суспільстві по-різному ставляться до людей з обмеженнями у життєдіяльності. Це ставлення варіюється від розуміння, жале, співчуття, бажання допомогти – до неприйняття і байдужості [1, 9-10].

Директор Центральної спеціалізованої бібліотеки для сліпих ім. М. Островського (м. Київ) Ю. Вишняков зазначає, що протягом багатьох років політика суспільства по відношенню до людей з фізичними обмеженнями змінювалася. Пройшло багато часу, перш ніж

було здійснено перехід від ігнорування суспільством проблем інвалідів по зору до інтеграції та рівноправного включення їх у соціальне життя. Ці люди мають право користуватися послугами бібліотек всіх типів. Так, у ряді бібліотек університетів Німеччини, Канади, США створено інформаційні центри для даної категорії читачів. Університети вважають своїм обов'язком надавати студентам потрібні підручники у доступних для їхнього сприймання формах [3; 96].

Толерантне ставлення до всіх соціальних груп населення у багатьох країнах визначається гаслом: “Усі люди рівні”. Громадян із фізичними вадами від наро-

І. Долинська

дження чи набутими протягом життя залучають до активних дій за уподобаннями, можливостями та інтересами, аби вони принесли користь суспільству.

Досвід показує, що сам факт залучення даної категорії людей до світу книги набуває для них виняткового значення, а на бібліотекаря, який працює з такими користувачами, лягає висока моральна і психологічна відповідальність. Дуже важливо не лише принести необхідну книгу, а й підтримати бесіду, виявити не жалість, а розуміння, терпіння [7, 91], адже ці люди позбавлені спілкування з ровесниками, не мають можливості проявити свій творчий потенціал та здібності.

Перші приклади бібліотечного обслуговування осіб з вадами зору знаходимо у звітах Бібліотеки Конгресу США, яка почала регулярно інформувати про цю роботу з 1898 року [10, 151].

Ряд публікацій, що з'явилися протягом 1930-1940-х рр. з питань бібліотечного обслуговування осіб з обмеженими можливостями, пов'язаний із виробництвом, розподілом і використанням книг, що «розмовляють». Були спроби висвітлити не лише досвід роботи бібліотек із особами з вадами зору в тій чи іншій країні, але й показати стан обслуговування таких людей у загальноєвропейському та світовому контексті [10, 153].

У 50-60-х рр. ХХ ст. з'являються цікаві дослідження, присвячені проблемам бібліотечного обслуговування незрячих (Френсіс Р., Сент-Джон), глухих (П. Корі) та інших категорій людей з фізичними обмеженнями [10, 156].

Наприкінці 1960-х років публікації, в яких аналізувалося питання бібліотечного обслуговування цієї категорії користувачів, мали комплексний характер. Зокрема, це стаття М. Льюїс «Бібліотеки для осіб з фізичними вадами» [10, 158].

У 70-90-х роках з ініціативи ІФЛА здійснювався ряд дослідницьких програм, проводилися конференції та наради на міжнародному рівні. У результаті цього в різних країнах світу було отримано цінні матеріали щодо бібліотечного обслуговування людей з особливими потребами.

У СРСР у середині 1950-х років було розроблено нормативні та інструктивно-методичні матеріали, в яких відображено специфіку бібліотечного обслуговування незрячих. Видано посібник А. Вержбицького про методику запису навчальної та наукової «розмовляючої» книги (1983).

Радянськими бібліотекознавцями було здійснено низку розвідок (у вигляді кандидатських дисертацій) з питань бібліотечно-бібліографічного обслуговування сліпих (А. Шапошніков, 1964; С. Ваньшин, 1984; Г. Диянська, 1990; Л. Сучкова, 1990). Вийшло чимало серйозних наукових статей, які висвітлювали актуальні питання роботи бібліотек з особами з вадами зору (Д. Жарков, Л. Задерман, А. Макеєва).

Згодом з'являється монографія А. Шапошнікова «Библиотечное обслуживание инвалидов: история, современность, тенденции» (1992), яка є фундаментальною працею, де висвітлюються особливості бібліотечного обслуговування людей з особливими потребами (дітей і дорослих), його історію та сучасні проблеми. Та-

кож у цій роботі аналізується досвід бібліотек республік колишнього Радянського Союзу та зарубіжних книгозбірень.

До цієї проблеми звертаються й Н. Ашаренкова, Ю. Вишняков, С. Дергачова, Н. Кобзаренко, Г. Кукатова, Є. Шаповалова, В. Ярошук, та ін. Їхні статті друкуються в різних періодичних виданнях, зокрема таких, як: «Бібліотека», «НТБ», «Бібліотечний вісник», «Бібліотечна планета», «Библиография», «Библиотековедение» тощо, а також у різних збірниках наукових праць та матеріалів міжнародних конференцій. Із року в рік кількість робіт даної тематики вітчизняних та зарубіжних авторів дедалі зростає.

Можна погодитися з думкою, що «без соціальної роботи з окремими категоріями населення суспільна значимість бібліотек знизиться» [1, 8].

Вчені стверджують, що цілісний реабілітаційний вплив справляє лише сукупність всіх видів допомоги, а недостатня реабілітованість зумовлена їхнім розривом чи епізодичністю. З цього твердження можна зробити висновок: постійне забезпечення інформацією є необхідним видом соціальної допомоги, без якої неможлива повноцінна реабілітація людей з особливими потребами [1; 7].

Щоб привернути увагу до проблем рівних можливостей людей з фізичними вадами і їхнього повного залучення до життя суспільства, ООН оголосила 1981 р. – Роком інвалідів, а 1983-1992 рр. – Десятиріччям інвалідів. Також цією міжнародною організацією було розроблено Всесвітню програму дій, основними завданнями якої стало попередження інвалідності, відновлення працездатності, забезпечення рівних можливостей, надання доступу до освіти, культурного і соціального життя особам з фізичними та розумовими вадами.

20 грудня 1993 р. на 48-й сесії Головної Асамблеї ООН було прийнято «Стандартні правила щодо забезпечення рівних можливостей для інвалідів» [6, 17]. Усім країнам – членам ООН рекомендовано всіляко сприяти залученню людей з особливими потребами до світової спільноти за такою програмою:

- Створювати національні координаційні органи, які б займалися питаннями, пов'язаними з інвалідністю.
- Сприяти ліквідації законодавчих обмежень участі у суспільному житті.
- Поширювати в суспільстві об'єктивну інформацію стосовно людей з особливими потребами та інвалідності.
- Сприяти запровадженню комунікаційних систем, якими можуть користуватися люди з фізичними вадами, наприклад, телефонів з текстовими дисплеями, телевізійних програм із субтитрами для глухих тощо.
- Надавати можливість отримати освіту всім дітям з фізичними обмеженнями. При цьому необхідно задовольняти особливі потреби дітей. Один із можливих варіантів – створення освітніх закладів залучення.
- Поліпшувати системи професійної підготовки і працевлаштування людей з фізичними вадами.
- Вживати заходів для попередження травм та інвалідності.

• Створювати реабілітаційні центри, служби допомоги, організації самопомоги. Співпрацювати з країнами і регіонами, де послуги для людей з фізичними вадами розвинені недостатньо.

Суспільство багато втрачає, якщо певна частина людської спільноти не залучена до активного і продуктивного життя. Частково розв'язати цю проблему допомагає освітня система залучення. Діти, які граються й навчаються у групах змішаного складу, стають компетентними, незалежними, працьовитими людьми, завжди готовими допомогти іншим. А інваліди отримують можливість адаптуватися до звичайного життя та, як і всі, працювати на загальну користь.

В останні роки в Україні активізувався рух громадських організацій, батьків за інтегроване навчання дітей з фізичними обмеженнями у середніх і вищих навчальних закладах. Таку можливість їм надано у провідних державних і приватних ВНЗ, які готують фахівців найсучасніших професій.

Проте вибіркові дослідження показали, що в навчальній діяльності студентів з особливими потребами існують труднощі. Викладачі відзначають їхню низьку здатність до самостійної роботи, яка займає сьогодні провідне місце в навчальному процесі вищої школи.

Свій внесок у подолання цих труднощів можуть зробити публічні бібліотеки, починаючи працювати у цьому напрямі з дітьми дошкільного і молодшого шкільного віку. Для цього в педагогіці розроблено програми різнобічного розвитку дитини. Їхньою метою є розвиток навичок читання, уваги, пам'яті, абстрактного і конкретного мислення [1, 8-9].

“Хто володіє інформацією – володіє світом” – ця істина підтверджується з все більшою повнотою. Людина сьогодні поставлена в такі умови, що навіть на побутовому рівні не може дозволити собі бути лінивою та незацікавленою. Інформація – достовірна, повна і оперативна – хіба що не головна умова успіху в будь-якій діяльності. А для молоді, студентів оволодіння необхідним обсягом знань складає також і основний сенс життя.

Вивчення стану бібліотечно-інформаційного обслуговування людей з фізичними обмеженнями показало, що в наш час для більшості з них накопичений в країні інформаційний потенціал є недосяжним. Одна із причин цього полягає в тому, що бібліотеки орієнтовані в основному на роботу зі здоровими людьми і не враховують потреб та особливостей осіб з функціональними обмеженнями [9, 62]. Діяльність бібліотек з обслуговування таких людей недостатньо скоординована, оскільки ці заклади належать до різних відомств. Спеціалізованим обслуговуванням охоплені лише особи з вадами зору та слуху, але бібліотеки для глухих, що існують за рахунок Товариства глухих, через фінансові труднощі знаходяться на межі закриття [5, 24-25].

Необхідна умова створення та ефективної діяльності системи бібліотечного обслуговування людей з особливими потребами – координація бібліотек різних типів. Вона повинна здійснюватися на всіх рівнях, охоплювати різні напрями бібліотечної роботи, що створює більш широкі можливості для задоволення запитів читачів

Все більшого значення набуває у цьому сенсі міжнародне співробітництво, вивчення та застосування досвіду зарубіжних бібліотек, які накопичили значний

досвід роботи з групами населення, що обмежені в користуванні бібліотеками [5, 26].

Якісний рівень обслуговування таких читачів, що відповідає світовим стандартам, можливий лише за умови створення сучасної матеріально-технічної бази.

Світові стандарти передбачають, що співробітники публічних бібліотек повинні мати спеціальну освіту і бути достатньою мірою компетентними у питаннях формування фондів, індивідуальної роботи з користувачами з фізичними вадами – як дорослими, так і дітьми, тощо. Ці вимоги закладено у Маніфесті ЮНЕСКО про публічні бібліотеки і, ймовірно, повинні враховуватися при розробці сучасних моделей підготовки спеціалістів, складанні нових навчальних планів, підручників, методичних посібників.

Доцільно включити у навчальні плани і програми інститутів культури та бібліотечних технікумів спеціальні курси – “Бібліотечне обслуговування людей з фізичними обмеженнями”, “Бібліотека і милосердя: проблеми бібліотечного обслуговування людей з особливими потребами та осіб похилого віку” тощо, а також організацію навчальної практики в бібліотеках для сліпих, глухих, шкіл-інтернатів для дітей з фізичними вадами, будинків інвалідів [5, 27].

До 1990-х рр. у вищих та середніх бібліотечних навчальних закладах не проводилася підготовка кадрів для роботи з цією категорією користувачів. Першим навчальним закладом, де було введено курс “Бібліотечне обслуговування інвалідів”, став Московський державний університет культури і мистецтв, згодом цю ініціативу перехопили регіони. Передбачалося, що в перспективі всі спеціалісти, які отримають бібліотечний диплом, володітимуть необхідними знаннями та навичками бібліотечно-інформаційного обслуговування осіб з фізичними вадами [4; 57-58].

Слід відзначити, що найкраще розроблено завдання і специфічні методи бібліотечно-інформаційного обслуговування сліпих та значно менше – людей з іншими фізичними вадами.

Реальний доступ осіб з обмеженими можливостями до інформації можливо забезпечити лише шляхом залучення до їхнього обслуговування бібліотек всіх типів і форм власності, використання сукупних бібліотечних ресурсів [5, 25]. Так, Н. Ашаренкова зазначає, що вже є приклади розширення кола спілкування осіб з функціональними обмеженнями, коли їх залучали до участі в конкурсах, вікторинах, концертах, презентаціях книжкових виставок, бібліотечних вечорах, літературних святах, засіданнях клубів за інтересами, які проводилися в публічних бібліотеках [1, 10].

Ознайомлення зі звітами роботи обласних бібліотек і ЦБС показало їхню майже 100-відсоткову активність у проведенні заходів, приурочених до Всесвітнього дня інвалідів.

Незважаючи на актуальність, проблема обслуговування людей з особливими потребами у публічних бібліотеках не отримала ґрунтового висвітлення ні в теоретичній, ні у практичній площині. На сторінках фахових періодичних видань вона розглядалася на рівні прикладів роботи вітчизняних та зарубіжних публічних бібліотек із різними групами людей з функціональними обмеженнями, інформування про деякі нововведення у методиці наданням їм послуг [2; 8].

Разом з тим, Н. Ашаренкова відзначає, що організація дозвілля людей з особливими потребами в публічних бібліотеках не набула систематичного характеру. Значною мірою це зумовлено об'єктивними причинами: непристосовані приміщення, відсутність спеціального обладнання, повільним оновленням фондів тощо [1, 11].

Молодь – майбутнє нашої країни. Від стану її підготовленості до життя залежить, якою буде Українська держава завтра. Із року в рік в Україні відзначається День інвалідів. Але це не свято, а нагадування суспільству про людей з особливими потребами, яким конче потрібна увага, турбота й милосердя. Майже 2,5 млн. громадян нашої країни мають фізичні вади. Чимало з них самотні, малозабезпечені або немічні. Тому завдання держави – створити такі можливості, аби кожна людина змогла реалізуватись як особистість, тобто мала безперешкодний доступ до соціальної сфери, отримувала належну освіту, відновлювала працездатність тощо. А головне вірила, що вона є потрібною в цьому житті.

Незважаючи на певні відмінності в діяльності зарубіжних спеціалізованих бібліотек, можна стверджувати, що вони, безперечно, рухаються в одному напрямі, а саме – створення максимальних умов для читачів з особливими потребами [8, 38].

Про це, зокрема, розповідає В. Ярошук, яка на запрошення Державного департаменту США відвідала цю країну і мала можливість ознайомитися з діяльністю публічних і університетських бібліотек п'яти штатів щодо обслуговування людей із обмеженими фізичними можливостями. Вона вражена тим, що кожна бібліотека пристосована для відвідування такими людьми. Це під'їзд для машини і візка, зручні підходи до читачього місця, до місця за комп'ютером, спеціальні ліфти тощо [11, 10].

Досвід обслуговування таких користувачів бібліотек свідчить про те, що фізичні вади не тільки жодним чином не впливають на зниження інтелекту, а й навпаки дуже часто підвищують його, оскільки сама природа прагне компенсувати вади людського організму.

Отже, у США свобода людини розглядається як сукупність її індивідуальних прав, всі члени суспільства мають рівні можливості. Проблеми людей з особливими потребами, зокрема їхнє право на доступ до інформації, знаходять конкретне розв'язання у бібліотеках

країни, і цей досвід може стати у пригоді вітчизняним фахівцям [11, 12].

Враховуючи досвід зарубіжних країн, є сенс організувати обслуговування людей з обмеженими можливостями не тільки у спеціалізованих бібліотеках, а й у публічних. Участь публічних бібліотек в обслуговуванні цієї категорії користувачів підвищила б статус цих закладів, а найголовніше – полегшила би життя людям, яким необхідна соціальна підтримка та реабілітація [8, 38].

Є сподівання, що бібліотечні працівники нашої держави, незалежно від того, в якій бібліотеці вони працюють, зроблять все можливе, щоб допомогти людям з функціональними обмеженнями в отриманні належної освіти, спеціальності, а також в успішній трудовій діяльності, проведенні дозвілля, соціальній реабілітації та у подальшій їхній інтеграції у суспільстві.

Список використаної літератури

1. Ашаренкова Н. Обслуговування користувачів з особливими потребами в публічних бібліотеках. Послуги, що стають реальністю для України // Бібл. планета. – 2006. – № 1. – С. 7-11.
2. Ашаренкова Н. Обслуговування користувачів з особливими потребами в публічних бібліотеках. Послуги, що стають реальністю для України // Бібл. планета. – 2005. – № 4. – С. 7-11.
3. Вишняков Ю. Особистісний підхід до читача як засіб створення бібліотеки сучасного типу // Імідж сучасної бібліотеки: Зб. ст. / Нац. парлам. б-ка України; [Уклад.: Л.І. Бейліс та ін.; Відп. ред. С.О. Басенко]. – К., 2001. – С. 95-97.
4. Дьянская Г.П. Российский опыт библиотечного обслуживания инвалидов по зрению: состояние и перспективы // Науч. и техн. б-ки. – 2000. – № 5. – С. 51-58.
5. Дьянская Г.П. Свободный и комфортный – таким должен быть для всех инвалидов доступ к информации // Библиотека. – 1993. – № 3. – С. 24-27.
6. Дьянская Г.П. Равные права и равные возможности // Библиотека. – 1997. – № 2. – С. 17-20.
7. Кукатова Г. В чем специфика работы с инвалидами // Библиотека. – 1998. – № 11. – С. 91-92.
8. Литвин А. Розвиток спеціалізованих бібліотек для людей з особливими потребами // Бібл. планета. – 2004. – № 2. – С. 36-38.
9. Тунина О. Остров доброты // Библиотека. – 2000. – № 3. – С. 62-63.
10. Шапошников А.Е. Библиотечное обслуживание инвалидов: история, современность, тенденции / [Ред. М.М. Панфилов]; Респ. центр. б-ка для слепых. – М., 1992. – 210 с.
11. Ярошук В. Бібліотечне обслуговування людей з особливими потребами // Бібл. планета. – 2005. – № 3. – С. 10-12.

ОГЛЯД БІБЛІОГРАФІЧНИХ ВИДАНЬ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОУНБ ІМ. І. ФРАНКА (2003-2005 рр.)

СТОРІНКА БІБЛІОГРАФА

БІБЛІОГРАФІЧНА продукція Івано-Франківської ОУНБ ім. І. Франка, що надійшла до Національної парламентської бібліотеки України, привертає увагу жанровим та видовим розмаїттям. Це бібліографічні бюлетені, рекомендаційні списки літератури, рекомендаційні бібліографічні покажчики, бібліографічний каталог. Їхня тематика вирізняється широтою і актуальністю.

У травні 2005 року бібліотека відзначила свій 65-річний ювілей. До цієї дати видано бібліографічний покажчик „Івано-Франківській обласній науко-

вій бібліотеці ім. І. Франка – 65 років” [8], який містить публікації про історію та діяльність книгозбірні з часу заснування по вересень 2005 р. Покажчик складається з 6 розділів, кожен з яких характеризує основні напрями діяльності бібліотеки. Видання становить інтерес, перш за все, для істориків-дослідників, бібліотекарів, краєзнавців, студентів. На допомогу користувачам вміщено алфавітний покажчик авторів і назв.

Т. Заморіна

Сьогодні Івано-Франківська ОУНБ ім. І. Франка – це сучасний просвітницький, культурний, інформаційний, науково-дослідний центр, депозитарій краєзнавчої літератури. Її діяльність сприяє розвитку і утвердженню правової культури, забезпечуючи громадян оперативною інформацією про законодавчу політику у країні, структуру її керівних органів, державотворчі процеси. Орієнтиром щодо основних джерел з цих питань є інформаційний [бібліографічний] бюлетень „**Актуальні проблеми законодавчої діяльності в Україні**” [1], що видається кожні 2 місяці поточного року. Структура видання стала – на початку вміщено нормативні документи, далі літературу згруповано в розділах за окремими правовими проблемами. В межах розділів, на початку, вміщено окремі видання, потім за абеткою – статті з періодики.

Актуальним питанням глобалізації та антиглобалізму присвячено бібліографічний показник „**Людина і культура в умовах глобалізації**” [11]. У ньому репрезентовано вітчизняний та зарубіжний інформаційний масив українською та російською мовами – книги, статті з наукових збірників, періодичних видань з 2000 до листопада 2005 р.

Тематичний спектр показника: глобалізація як соціокультурний феномен; особистість і глобалізація; людина в умовах соціальної модернізації; наука ХХІ століття: глобальні трансформації і перспективи; діалог культур у сучасному світі; освіта: нові реалії; релігія і церква в цивілізаційних процесах; глобальні проблеми людства.

Посібник вміщує 246 бібліографічних описів, які не дублюються (використовується система посилань).

Науково-допоміжний апарат включає передмову, в якій обґрунтовується актуальність теми, та показник авторів і назв. Видання буде цікавим науковцям, викладачам, студентам, бібліотекарям.

Питанням соціальної політики присвячено бібліографічний показник „**Гендер: історія, теорія і сучасна практика**” [2]. Він містить відповідні відомості про монографії, колективні збірники, журнальні та газетні статті українською та російською мовами, видані протягом 1987-2004 рр. не лише в Україні, а також у Росії і Білорусі.

Відкриває видання цікава передмова, в якій розкриваються історичні, теоретичні та практичні аспекти поняття „гендер”. Детально розроблена структура різнобічно висвітлює дану проблему: медико-біологічні та психологічні аспекти гендерної ідентифікації; гендерні відносини крізь призму історії; проблеми гендеру в сучасній політичній теорії та соціології; правовий вимір гендерної рівності; особливості та форми політичної і ділової активності статей; ролі жінки в науці, культурі та мистецтві; характеристика гендерних відносин у сфері сімейного життя; гендерна рівновага та гендерна демократія в зарубіжних країнах.

Посібник містить 488 бібліографічних описів, які не дублюються (використовується система посилань).

Деякі зауваження викликає розташування документів у середині розділів. Як зазначає укладач, воно традиційне – за абеткою авторів та назв творів. Але це

розташування дещо збіднює наукову цінність показника. Адже, наприклад, у розділі „Правовий вимір гендерної рівності” постанови Кабінету Міністрів та Верховної Ради України розташовано в загальному алфавіті, а, зважаючи на назву розділу, вони повинні знаходитись на початку.

Допоміжний апарат складають показник авторів та назв публікацій, список переглянутих і розписаних джерел, зміст. Без сумніву, видання буде корисним науковим працівникам, викладачам ВНЗ, аспірантам, вчителям, студентам, які готують наукові роботи, працівникам бібліотек.

До найбільш актуальних проблем сьогодення, що хвилюють кожного жителя планети і від яких залежить майбутнє людства, відносяться проблеми охорони навколишнього середовища, екологічної безпеки. Література, що висвітлює ці питання, представлена у бібліографічному показнику „**Екологічна безпека: вчора, сьогодні, завтра**” [5], складеному на основі фонду Івано-Франківської ОУНБ ім. І. Франка. Показник охоплює документні джерела з 1998 р. по перше півріччя 2003 р., які розкривають такі важливі питання: Державна програма охорони навколишнього середовища; екологічна безпека і довкілля; людина і природа; економіка і раціональне природокористування; екологія Прикарпаття: стан, проблеми і перспективи.

У межах розділів документи розміщено в алфавітному порядку за прізвищами авторів та назвами творів чи публікацій.

Для зручності в користуванні складено допоміжний іменний показник. На жаль, немає списку переглянутих і розписаних джерел, що збіднює допоміжний апарат цього видання.

Зібраний і упорядкований матеріал буде корисним науковцям, екологам, вчителям, бібліотечним працівникам, усім, хто цікавиться питаннями екології та охорони навколишнього середовища.

Серед тематичних посібників привертає увагу бібліографічний показник „**Україна в системі міжнародних відносин: історична ретроспектива та сучасність**” [22], який представляє документний інформаційний потік 1998-2003 років українською та російською мовами – книги, статті з наукових збірників, періодичних видань та окремі ретроспективні друки.

Тематичний спектр показника: історія міжнародних відносин України; міжнародне утвердження незалежності України; Україна у Співдружності Незалежних Держав (СНД); європейський напрям зовнішньої політики України; стосунки України з країнами ЄС, Західної Європи, США і Канадою; перспективи зв'язків із країнами Азії, Африки, Латинської Америки; регіональні конфлікти і ставлення до них України; культурні зв'язки з народами зарубіжних країн.

Допоміжний апарат посібника (показник авторів та назв публікацій, список переглянутих і розписаних джерел, зміст) дає можливість вільно орієнтуватись у представленому матеріалі. Слід відзначити копітку роботу бібліографів з виявлення літератури цієї тематики, про що свідчить значний список переглянутих і розписаних джерел. На жаль, укладачі вказали лише

ті номери журналів, з яких описано матеріали для покажчика, а не всі переглянуті джерела.

Посібник розраховано на науковців, викладачів, студентів, широкий загал тих, хто цікавиться проблемами становлення і розвитку міжнародних відносин України.

Оглядаючи бібліографічні видання Івано-Франківської ОУНБ ім. І. Франка, слід відзначити, що в їхній підготовці беруть участь усі структурні підрозділи бібліотеки. Співробітники відділу економіко-правової літератури підготували декілька видань, що допоможуть читачеві зорієнтуватись у складних питаннях економіки. Це рекомендаційні списки літератури: **“Гроші, банківська справа і фінансові ринки в Україні”** [3], **“Міжнародна економічна діяльність”** [13], **“Туристична галузь і продуктивні сили України”** [21], **“Розвиток підприємництва в Україні”** [19]. Матеріал у списках згруповано за тематичними розділами. І хоча для видань цього типу допоміжний апарат не є обов'язковим, було б доречним розкрити зміст видання або висвітлити його у передмові, як це зроблено у списку **“Розвиток підприємництва в Україні”**. В передмові до цього посібника визначено актуальність теми, структуру видання та читацьке призначення. На жаль, у жодному з названих посібників не зазначено хронологічні рамки добору літератури.

Оперативну інформацію з питань сільськогосподарського виробництва представлено на сторінках бібліографічного бюлетеня **„Організація та економіка сільського господарства”** [16], що видається щоквартально.

Цікаві та змістовні покажчики підготовлено відділом літератури з мистецтва. З творчістю прикарпатських живописців, скульпторів, графіків, майстрів художньої фотографії знайомить бібліографічний покажчик **„Образотворче мистецтво Івано-Франківщини”** [15]. Він репрезентує також матеріали про виставкову діяльність художників області. Покажчик охоплює документні джерела з 1998 по 2002 рік. У межах розділів документи розміщено за абеткою прізвищ авторів та назв творів чи публікацій, у розділі **„Творчі живописних полотен”** – за абеткою прізвищ митців.

Покажчик стане у пригоді мистецтвознавцям, викладачам ВНЗ, мистецьких шкіл, всім, кого цікавлять питання розвитку образотворчого мистецтва на Івано-Франківщині.

Слід зазначити, що на якість покажчика негативно впливає недосконалий довідковий апарат, котрий містить лише **“Іменний покажчик”**, який насправді є покажчиком персоналій, оскільки не включає прізвищ авторів статей, а лише прізвища митців. Це зауваження стосується також бібліографічного покажчика **„Музична Івано-Франківщина”** [14], складеного на основі книжкових фондів Івано-Франківської ОУНБ ім. І. Франка.

Видання знайомить з історією музичного мистецтва, жанрами, стилями, музичними формами, з творчістю професійних та самодіяльних композиторів, співаків, виконавців краю та діячів музичного мистецтва української діаспори. Покажчик охоплює документні джерела 1990-2005 рр.

Зібраний і упорядкований матеріал адресовано музикознавцям, фольклористам, етнографам, викладачам музичних та культурно-освітніх ВНЗ, а також усім шанувальникам музичного мистецтва.

З однією з яскравих сторінок мистецького життя Прикарпаття знайомить бібліографічний покажчик **“Декоративно-ужиткове мистецтво Івано-Франківщини”** [4]. У ньому представлено літературу за 1990-2004 рр. Ці матеріали згруповано в 11 розділах та 5 підрозділах, в яких зібрано персоналії митців різних жанрів декоративно-ужиткового мистецтва.

Завершує видання допоміжний іменний покажчик, де прізвища митців подано за абеткою. Хотілося б порадити укладачам: у виданні, яке вміщує багато персоналій, у допоміжному покажчику доцільно виділяти ці позиції курсивом або створити окремий покажчик персоналій. Це зробило б використання видання більш зручним.

На жаль, позиції у посібнику не пронумеровано, проте алфавітний покажчик дає посилання на позиції. Мабуть, це технічна помилка, але дуже прикра.

Безперечно, зібраний і упорядкований матеріал буде корисним мистецтвознавцям, викладачам ВНЗ, мистецьких шкіл, всім, хто цікавиться проблемами розвитку мистецтва Івано-Франківщини.

З метою оперативного інформування читачів про нові надходження з питань мистецтва відділ готує бібліографічний бюлетень **“Мистецька палітра”** [12]. На жаль, у ньому не вказується, за який саме період представлено літературу в кожному випуску і яка періодичність видання бюлетеня.

Актуальні за темами рекомендаційні списки літератури підготував відділ загального читального залу: **“Етнографія України”** [6], **“Єдиний скарб у тебе – мова”** [7]. Оскільки у цих виданнях не зазначено хронологічні рамки добору літератури та їхнє читацьке призначення, складається враження, що це каталоги книжкових виставок.

Бібліографічний покажчик **„Українська література в перекладах”** [23], підготовлений відділом літератури іноземними мовами, вміщує цікаву вступну статтю, в якій висвітлюється роль і місце української літератури у світовій історії та культурі. Посібник складається з двох розділів: **“Художня література”**, **“Літературознавство”**. В межах розділів літературу розташовано за абеткою іноземних мов.

Покажчик розраховано на науковців, викладачів, студентів, бібліотекарів. На жаль, у виданні не зазначені хронологічні рамки добору літератури та відсутній допоміжний апарат.

Відділ краєзнавчої літератури значну увагу приділяє створенню краєзнавчих бібліографічних посібників. Серед традиційних краєзнавчих видань слід назвати **„Літературно-мистецький календар Івано-Франківської області на ... рік”** [10], що до 1993 р. виходив як **„Календар знаменних і пам'ятних дат”**. Видання покликане допомогти працівникам бібліотек, музейних закладів, вчителям та всім, хто цікавиться питаннями краєзнавства, у підготовці до відзначення ювілеїв уродженців краю і видатних діячів

літератури та мистецтва, життя і діяльність яких пов'язані з Прикарпаттям. Подаються також ювілейні дати важливих подій з історії Івано-Франківщини та перших письмових згадок про окремі населені пункти області.

Усі дати подаються в хронологічній послідовності, до окремих з них додаються фактографічні інформаційні довідки та бібліографія. На жаль, у календарі немає змісту і в переліку дат не позначено, до яких з них подаються довідки.

Зорієнтуватись у краєзнавчому фонді бібліотеки, відшукати матеріали з історії населених пунктів краю допоможе також бібліографічний каталог краєзнавчих видань „**Широкий світ малої Батьківщини: Історія населених пунктів Івано-Франківщини**” [24]. Тут представлено основні краєзнавчі видання, які присвячені історії та сьогоденню окремих населених пунктів області і що вийшли друком в Україні та діаспорі впродовж 1990-2002 рр. Всього вміщено 395 бібліографічних описів.

Книги згруповано згідно з адміністративно-територіальним устроєм Прикарпаття, в межах районів – за алфавітом назв населених пунктів.

Каталог знайомить з виданнями, що знаходяться у фонді краєзнавчої літератури. Його допоміжний апарат складають іменний покажчик і зміст.

Оперативна інформація з питань літературного та культурно-історичного життя області представлена на сторінках бібліографічних бюлетенів: щоквартального „**Літературне Прикарпаття**” [9] і «**Пам'ятки історії та культури Івано-Франківської області**» [17], що виходить двічі на рік.

Прикарпаття – неповторний мальовничий куточок України, край високих гір, стрімких річок, чистого повітря. Це приваблює сюди численних відпочивальників і туристів. Туризм формує позитивний імідж області, сприяє підвищенню зайнятості населення, саме це зумовлює інтерес населення до туристичної діяльності. Питанням розвитку туристичної галузі в регіоні присвячено рекомендаційний бібліографічний покажчик „**Рекреаційно-туристичні ресурси Прикарпаття**” [18], що вміщує наукову і науково-популярну літературу: монографії, матеріали наукових конференцій, довідкові та навчальні видання, статті зі збірників і періодичної преси.

Літературу у покажчику розміщено у трьох основних розділах: “Загальні питання рекреації Карпатського регіону”, “Рекреаційний потенціал Івано-Франківщини”, “Індустрія туризму” та підрозділах: “Природно-заповідний фонд”, “Ліси українських Карпат”, “Курортно-оздоровчий комплекс”, “Туристичне Прикарпаття”, “Сільський зелений туризм”, “Історико-культурні об'єкти області – об'єкти туризму”.

Допоміжний апарат складається з алфавітного покажчика прізвищ авторів і книг, описаних за назвою, та географічного покажчика.

Шкода, що не повною мірою використано можливості рекомендаційного покажчика – анотації у посібнику скоріше мають уточнюючий, а не рекомендаційний характер.

Цікавим за змістом виданням є бібліографічний посібник „**Славетна галичанка: Роксолана в історії, літературі, мистецтві**” [20], який включає наукову і науково-популярну літературу, монографії, матеріали наукових конференцій, довідкову літературу, статті зі збірників та періодичних видань.

На початку видання вміщено невеличку передмову, в якій розкрито роль та місце цієї славетної української жінки у світовій історії.

Зміст покажчика розкрито у 4 розділах: “Загальні питання”, “Велич і трагедія Роксолани в історії та легендах”, “Роксолана в українській та світовій літературі”, “Образ славетної галичанки у творах мистецтва”. У межах розділів літературу розташовано за абеткою – спочатку авторів та назв статей, розписаних аналітично з наукових збірників, потім – статей із періодики. Допоміжний апарат складається з абеткового покажчика авторів і назв. На жаль, хронологічні рамки добору літератури не зазначено.

Зважаючи на те, що за читацьким призначенням це видання пропонувано укладачами як рекомендаційний бібліографічний покажчик, доречним було б вмістити більш розширені та цікаві анотації, що надало б посібнику більшої інформаційної цінності.

Завершуючи огляд бібліографічних видань Івано-Франківської ОУНБ ім. І. Франка за 2003-2005 рр., слід відзначити, що всі вони мають гарне поліграфічне оформлення, актуальні за тематикою та інформаційно наповнені.

На жаль, на жодному з видань не зазначено тираж, що не дозволяє зробити висновок про забезпечення бібліотек області цими друками.

Видання Івано-Франківської ОУНБ ім. І. Франка за 2003-2005 рр.

1. Актуальні проблеми законодавчої діяльності в Україні: Інформ. бюл. / Довідково-бібліогр. від. – Івано-Франківськ, 2003-2004. – Видається раз на 2 місяці.
2. Гендер: історія, теорія і сучасна практика: Бібліогр. покажч. / Довідково-бібліогр. від.; Уклад. М.О. Чуділіна. – Івано-Франківськ, 2004. – 40 с.
3. Гроші, банківська справа і фінансові ринки в Україні: Рек. бібліогр. список / Від. економіко-вироб. л-ри. – Івано-Франківськ, 2003. – 9 с.
4. Декоративно-ужиткове мистецтво Івано-Франківщини: Бібліогр. покажч. / Від. л-ри з мистец.; Уклад.: Г. Пристай, Н. Родимюк та ін. – Івано-Франківськ, 2004. – 35 с.
5. Екологічна безпека: вчора, сьогодні, завтра: Бібліогр. покажч. / Від. чит. залу; Уклад.: Н. Джус, С. Фіцик. – Івано-Франківськ, 2003. – 16 с.
6. Етнографія України: Рек. бібліогр. список / Від. заг. чит. залу. – Івано-Франківськ, 2004. – 6 с.
7. Єдиний скарб у тебе – мова: Рек. бібліогр. список / Від. заг. чит. залу. – Івано-Франківськ, 2004. – 8 с.
8. Івано-Франківській обласній науковій бібліотеці ім. І. Франка – 65 років: Бібліогр. покажч. / Сектор інформації з питань культури і мистец.; Уклад. А.І. Бойко. – Івано-Франківськ, 2005. – 29 с.
9. Літературне Прикарпаття: Інформ. бюл., січ.-берез. 2004 р. / Від. краєзн. л-ри. – Івано-Франківськ, 2004. – 9 с.
10. Літературно-мистецький календар Івано-Франківської області на ... рік / Івано-Франків. ОУНБ ім. І. Франка. Від. краєзн. л-ри; Уклад.: Г.В. Горбань та ін. – Івано-Франківськ. – Видається щорічно.

11. Людина і культура в умовах глобалізації: Бібліогр. покажч. / Довідково-бібліогр. від.; Уклад.: А.Г. Габер; І.В. Пороговська. – Івано-Франківськ, 2005. – 24 с.

12. Мистецька палітра: Інформ. бюл. / Від. л-ри з мистецтв. – Івано-Франківськ, 2003-2004. – Періодичність видання не зазначено.

13. Міжнародна економічна діяльність: Рек. бібліогр. список / Від. економіко-вироб. л-ри; Підгот. Н.М. Пасяка. – Івано-Франківськ, 2005. – 11 с.

14. Музична Івано-Франківщина: Бібліогр. покажч. / Від. л-ри з мистецтв.; Уклад.: Г. Пристай, М. Мимоход. – Івано-Франківськ, 2005. – 50 с.

15. Образотворче мистецтво Івано-Франківщини: Бібліогр. покажч. / Від. л-ри з мистецтв.; Уклад.: Н. Родимюк, Г. Кухній. – Івано-Франківськ, 2003. – 30 с.

16. Організація та економіка сільського господарства: Інформ. бюл. Вип. 4 (жовт.-груд. 2005 р.) / Від. економіко-вироб. л-ри; Підгот. С.І. Багира. – Івано-Франківськ, 2005. – 10 с.

17. Пам'ятки історії та культури Івано-Франківської області: Інформ. бюл., січ.-черв. 2004 р. / Від. краєзн. л-ри. – Івано-Франківськ, 2004.

18. Рекреаційно-туристичні ресурси Прикарпаття: Рек. бібліогр. покажч. / Від. краєзн. л-ри. – Івано-Франківськ, 2004. – 23 с.

19. Розвиток підприємництва в Україні: Рек. бібліогр. список л-ри / Від. економіко-вироб. л-ри; Підгот. Н.М. Пасяка. – Івано-Франківськ, 2004. – 15 с.

20. Славетна галичанка: Роксолана в історії, літературі, мистецтві: Рек. бібліогр. покажч. / Від. краєзн. л-ри; Уклад. В.Р. Дволітка. – Івано-Франківськ, 2005. – 11 с.

21. Туристична галузь і продуктивні сили України: Рек. бібліогр. список / Від. економіко-вироб. л-ри. – Івано-Франківськ, 2004. – 7 с.

22. Україна в системі міжнародних відносин: іст. ретроспектива та сучасність: Бібліогр. покажч. / Довідково-бібліогр. від.; Уклад. А.Г. Габер. – Івано-Франківськ, 2003. – 27 с.

23. Українська література в перекладах: Рек. бібліогр. покажч. / Від. л-ри інозем. мовами; Уклад. Л.І. Жирик. – Івано-Франківськ, 2005. – 22 с.

24. Широкий світ малої Батьківщини: Історія населених пунктів Івано-Франківщини: Бібліогр. кат. краєзн. вид., 1990-2002 / Івано-Франків. ОУНБ ім. І. Франка; Склад.: Г. Горбань, В. Дволітка. – Івано-Франківськ, 2003. – 27 с.

ПРО РОБОТУ КЛУБУ "ЗОЛОТИЙ ВІК" ЗАСТАВНІВСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАЙОННОЇ БІБЛІОТЕКИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

БІБЛІОТЕКИ
РАЙОННОГО
РІВНЯ

Л. Марусяк

ПРИКРАСОЮ міста Заставна Чернівецької області є чудова споруда центральної районної бібліотеки – пам'ятки архітектури XIX ст. У цих стінах кожний знайде для себе необхідну інформацію й розраду, зможе цікаво провести вільний час. Бібліотека давно і плідно працює, зокрема, з людьми старшого покоління. І для задоволення їхньої потреби у спілкуванні, бажання вирватись із обіймів самотності 1986 року в стінах книгозбірні було створено клуб за інтересами "Золотий вік".

Безпосередніми його ініціаторами та організаторами були директор бібліотеки Г. Гринюк та завідувачка відділу обслуговування В. Мандрюк. Саме вони згуртували у стінах бібліотеки місцеву інтелігенцію зрілого віку – колишніх учителів, медиків, працівників культури, ветеранів війни та праці – людей, які багато працювали у своєму житті, здобули шану і повагу, відкритих до чужого болю й готових поділитися своїм життєвим досвідом, думками та мріями.

Багатьох із перших учасників «Золотого віку» вже, на жаль, немає, але клуб живе, продовжує започатковані традиції. Тут завжди раді новим членам. До речі, всі ті, хто прийшов до клубу хоча б один раз, залишаються його прихильниками.

Душею «Золотого віку» довгий час була директор ЦРБ Г. Гринюк. Після того, як її не стало, за пропозицією бібліотекарів, клуб почав носити її ім'я.

Завдяки творчій і завзятій роботі активу – О. Марусик, Г. Литвинської, М. Запаранюк, Л. Савчук, М. Калинюк та ін. – «Золотий вік» став широко відомим не лише у місті, але й далеко за його межами. Клуб активно співпрацює з управлінням праці і соціального захисту, радою ветеранів, товариством "Червоного Хреста". Разом з цими організаціями проводяться змістовні зустрічі до Дня 8 Березня, Шевченківських днів, Свята Перемоги, Дня людей похилого віку, вшанування іменинників, ювілярів та ін.

Приділяють увагу клубу і місцеві підприємці, які стають спонсорами окремих заходів.

На засідання об'єднання завжди запрошуються відомі і цікаві люди Заставни, з якими прагнуть поспілкуватися члени клубу, почути від них корисні поради, поділитися своїми думками, знайти моральну підтримку. Учасниками таких зустрічей були лікар В. Бурденюк, фітотерапевт В. Фуштей, редактор районної газети, місцевий поет В. Джуран, краєзнавець Ю. Кушнір та багато інших.

Завжди жваво обговорюються сучасні і класичні літературні твори, резонансні статті із періодичних видань, телепередачі на сучасні та історичні теми. Значний інтерес звичайно викликають книги лауреатів Шевченківської премії, кращі видання за версією журналу „Книжник-реву”, твори улюблених авторів. Про книжкові новинки і знаменні літературні події в Україні учасники об'єднання та його гості дізнаються з оглядів нових надходжень, бібліографічних оглядів, книжкових виставок, усних журналів, відповідних презентацій та вечорів. Багато зусиль для організації цих заходів докладають працівники бібліотеки Г. Литвинська та Л. Савчук.

«Золотий вік» має своїх поетес – В. Піцик і В. Микитей. Окремі засідання присвячуються читанню їхньої лірики. Є в клубі й інші таланти. О. Копил захоплюється вирощуванням жоржин і її казкові букети милують око у затишному читальному залі бібліотеки. Вишиті рушники Г. Жуківської часто прикрашають заходи клубу, і своєю майстерністю вона щиро ділиться з молоддю, яка захоплюється цим ремеслом. Є. Савчук – вчитель біології – вирощує лікарські рослини, збирає рецепти народної медицини та знайомить з ними всіх бажаних. К. Гаврилук – знавець української пісенної творчості. Пам'ять цієї жінки зберігає безліч народних пісень, що співали її мама і бабу-

ся. Свою закоханість у пісню вона передала доньці Марійці, яка зачаровує слухачів неповторним голосом.

Багато років членом клубу була Л. Лиса, яка зараз живе за кордоном. Вона проклала місток від клубу до української телепередачі „Надвечір'я”, листуючись із її ведучою. Згодом сама стала одним із учасників цієї телепередачі, відгукнувшись на запрошення розповісти про роботу любительського об'єднання та його членів.

Урочисте відзначення 20-річчя клубу стало значною подією у житті міста. На нього завітали представники місцевої влади, громадських організацій і політичних партій. Свято проходило під девізом «Наш клуб “Золотий вік” – вічно молодий!». До нього готувалися всі – і бібліотекарі, і члени клубу. З цікавістю знайомилися з фотографіями на стенді «Клубу “Золотий вік” – 20». Кожний клубівець отримав ювілейну емблему, на якій зображено книжку, кетяг калини і чашку ароматного чаю.

На святі, як водиться, були щирі привітання, подарунки, квіти, звучали поезія, музика. Постійна учасниця клубу, наш “золотий голос” – самодіяльна поетеса і композитор В. Мендришора, присвятила ювілею своєрідний гімн-пісню, в якому є такі рядки:

У день закоханих, день Валентина,
Вже 20 літ, як ми створили клуб.
Сьогодні знов зійшлися, як родина,
Зустріти свято потискаючи рук.

Запам'яталися слова на адресу клубу В. Піщик:
„Золотому віку” тільки 20.

У житті людини – це весна.

Отже, вік у клубу ще юнацький.

Це, як злива, тепла і рясна.

Найбільше привітань на святі отримала Р. Бойченко – голова клубу, яка святкувала в цей день свій 70-річний ювілей. Майже 10 років вона живе інтересами «Золотого віку», опікується ним, вболіває за кожного учасника. У неї завжди готове добре слово і порада, а то й жарт. Працюючи свого часу на посаді завідувачки відділу культури, директора ЦБС, Раїса Єрмолаївна дуже добре знає, як працювати з людьми і для людей, організовувати їхнє дозвілля. Тому із задоволенням взялась за керівництво клубом.

За багато років в архіві цього об'єднання дбайливо зберігаються вирізки з газет, фотографії, відгуки його членів і гостей, окремі поетичні привітання. Всі ці матеріали становлять історію клубу, яка дорога кожному його учаснику.

“Золотий вік” живе, діє, згуртовує людей, дає їм розраду, дарує чудові хвилини гарного настрою і спілкування.

ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧА РОБОТА В ПУБЛІЧНІЙ БІБЛІОТЕЦІ

БІБЛІОТЕЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

ПРІОРИТЕТНИМ напрямом у національній системі освіти є патріотичне виховання молоді. Від того, якою вона буде сьогодні, які цінності стануть ядром її світогляду, залежить майбутнє нашої держави.

Однією із важливих складових національно-патріотичної роботи бібліотеки є історико-краєзнавча діяльність. Адже не знаючи минулого свого краю, не можеш стати освіченою людиною, патріотом своєї Батьківщини.

Публічні бібліотеки володіють потужними інформаційними ресурсами з різних галузей знання, в т. ч. з питань краєзнавства, мають змогу постійно накопичувати потрібний матеріал. Вивчити історію свого міста, відкрити його невідомі сторінки поставили за мету фахівці бібліотеки-філії № 13 для дітей та юнацтва Херсонської ЦБС. Протягом останніх 10 років тут зібрано надзвичайно цікаві матеріали про історію Херсона. Місцеві жителі охоче віддають до бібліотеки власні сімейні реліквії: фотографії, предмети декоративно-прикладного мистецтва і т. ін.

У 2003 р. з ініціативи бібліотечних фахівців було створено програму „Земля Херсонська – краю наш рідний”. Головна її мета – виховання у юнацтва любові до рідного краю, його історії, рідної природи з використанням краєзнавчої інформації; удосконалення та впровадження нових бібліотечно-бібліографічних форм роботи з популяризації літератури краєзнавчої тематики. В ра-

мках Програми співробітники разом із читачами бібліотеки – викладачами, школярами, студентами навчальних закладів міста, працівниками архіву та краєзнавчого музею – розпочали вивчення історії вулиць, що знаходяться поблизу книгозбірні. Треба зазначити, що бібліотека розташована в історичному центрі міста. Звідси розпочиналося будівництво порту, суднобудівного заводу, будинків і вулиць м. Херсона. Тому кожна будівля, кожна вулиця має свою багату «біографію». Така інформація завжди користується попитом молоді, викладачів навчальних закладів міста, журналістів, істориків. Поступово у бібліотеці зібрані колекція фотографій, спогади місцевих жителів, книги, картини з автографами, і за невеликий проміжок часу було створено історико-краєзнавчу експозицію. Окремі її розділи присвячено містобудуванню, суспільному життю та народному побуту старого Херсона, пам'ятникам, храмам, вулицям, маєткам міста.

Реалізуючи Програму, бібліотекарі працювали і над створенням документально-ілюстративних альбомів, де збиралися історичні, архівні матеріали щодо окремих вулиць м. Херсона, футуризму на Херсонщині, історії фотографії, геральдики та інших тем. У бібліотеці зберігається архів спогадів старожилів, краєзнавців, видатних діячів. Зібрані матеріали сформовано в колекції, які експонуються в бібліотеці. Працівники прово-

В. Танчик

дять для читачів екскурсії-бесіди за матеріалами історико-краєзнавчої експозиції.

Цікавими формами роботи є виїзні історико-краєзнавчі заходи в навчальних закладах міста, організація, вперше в бібліотечній практиці, пішохідних та тролейбусних екскурсій пам'ятними місцями та вулицями м. Херсона, водних екскурсій Дніпром.

Фахівці бібліотеки тісно співпрацюють із місцевими художнім, краєзнавчим музеями, Центром освіти молоді, міським архівом. Вони готують спільні заходи для учнів ЗОШ № 34, Херсонського гідромеліоративного технікуму. Серед кращих заходів – творчі вечори пам'яті видатних земляків, присвячені М. Кулішу, А. Бахуті, день краєзнавця „Мій старий, добрий Херсон”, години цікавих повідомлень «Т. Шевченко і Херсонщина» (за книгою херсонського автора М. Каляки).

У бібліотеці працюють 2 краєзнавчі клуби: „Боріон”, що об'єднує учнів старших класів та студентську

молодь, та „Чомучка” – для дітей 6-9 років. Члени клубу „Боріон” здійснюють пошукову роботу з історії міста. Саме завдяки клубівцям створено окремі розділи експозиції „До історії Херсона причетний...”, де представлено архівні матеріали, реліквії, фотографії про життя і діяльність видатних людей міста.

За час реалізації Програми накопичено великий обсяг друкованих матеріалів, газетних та журнальних статей і ксерокопій архівних та музейних документів, фотографій. Багато з цих матеріалів зібрано в альбомі „На перехресті часів”.

У 2005 р. бібліотеці-філії № 13 для дітей та юнацтва виповнилося 50 років. За цей час вона пройшла цікавий шлях. Попереду – нові історичні відкриття, розширення краєзнавчої роботи із залученням юних читачів до вивчення історії рідного міста.

НЕМАЄ МИНУЛОГО – НЕМАЄ КУЛЬТУРИ

БІБЛІОТЕКИ І СУСПІЛЬСТВО

О. Масціпан

2006 р. Національній парламентській бібліотеці України виповнилося 140 років. Відкрилася вона навесні 1866 р. і називалася тоді Київська російська публічна бібліотека. Велику роль у її становленні, зростанні фондів відіграла численна прогресивно налаштована різночинна інтелігенція Києва та представники інших верств населення, які безкорисливо допомагали бібліотеці, дарували свої домашні книжкові зібрання. На гроші киян було збудовано приміщення книгозбірні, в якому вона знаходиться й досі. Тому можна стверджувати, що бібліотека фактично була створена народом і завжди працювала для народу.

Серед тих, хто долучився до діяльності бібліотеки, були відомі в Києві державні й громадські діячі, меценати, професори університету та Київської духовної академії, чий прізвища і сьогодні є пам'ятними для міста. Були й не такі знані громадяни, а прості службовці, чиновники, викладачі, науковці, чий імена сьогодні ми навіть не згадуємо. Але своїми помислами й ділами вони залишили слід в історії бібліотеки. Тому, звичайно, дуже цікаво якомога більше дізнатися про цих людей – відомих і не дуже знаменитих, без яких бібліотека просто не могла б відбутися як факт культурного життя міста.

Коли у 1995 р. фахівці НПБ України почали готувати літопис своєї бібліотеки, то потреба мати такі біографічні відомості постала дуже серйозно, адже за кожною подією, прийнятим рішенням або книжковим даром стояли певні особи. Звернення до літератури та архівних матеріалів показало, що в ряді випадків таких відомостей або зовсім немає, або вони є уривчастими і неповними.

Велику допомогу у цьому пошуку надала відомий в Україні історик і архівіст Людмила Андріївна Проценко (1927-2000). Вона була першим директором Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України. Завдяки її подвижницькій діяльності тут утворено фонди багатьох визначних діячів культури. А з 1968 р. і до кінця життя Людмила Андріївна займалась історією київсь-

кого некрополя. На її думку, „некрополь – у широкому науковому, історичному розумінні – найоб'єктивніше викладення історії певної місцевості, населеного пункту, міста, країни рік за роком через діяльність, біографії найактивніших її представників, які залишили по собі якийсь слід, пам'ять”. Автор фундаментальних праць з некрополезнавства, Л. Проценко збрала унікальний архів персоналії людей, чий життя та діяльність вплинули на історію та культуру нашої країни. Завдяки цьому архіву та особистій участі Людмили Андріївни ми знайшли чимало відомостей про тих, хто тією чи іншою мірою був причетним до історії становлення та розвитку першої Київської публічної бібліотеки. Багато прізвищ перестали бути просто переліком через кому, вони набули рис конкретних особистостей. Замість ініціалів звучали повні імена, ми дізналися, чим займалися ці люди, коли конкретно жили і навіть, де поховані. Серед них – чимало гласних міської Думи, які у різні роки – з 1866 по 1914-й – були членами розпорядчого комітету бібліотеки та опікувались її проблемами, громадських діячів, видавців, освітян, представників духовенства.

В архіві Л. Проценко були відомості і про Василя Гавриловича Барщевського (1822-1915), книговидавця та письменника, чия приватна бібліотека стала основою фонду відкритої у 1866 р. Київської російської публічної бібліотеки. Дізналися й про те, що похований В. Барщевський на київському Лук'янівському цивільному кладовищі (нині – Лук'янівський державний історико-меморіальний заповідник).

Прошло 10 років... І от у дні святкування 140-річчя Бібліотеки ми отримали нову можливість зазирнути в минуле, відкрити невідомі нам сторінки життя родини Барщевських.

Навесні 2006 р. адміністрація заповідника звернулася в бібліотеку з пропозицією взяти під опіку, впорядкувати могилу В. Барщевського.

Кілька слів про саме кладовище. Це один із найстаріших некрополів Києва. На ньому поховано представників майже всіх давніх українських старшинських родів, малоросійського дворянства. Воно стало усипальницею родин Симиренків, Полуботків, Леонтовичів, Самойловичів. На початку 80-х років минулого сторіччя виникла думка про створення тут історико-меморіального заповідника. Рушієм цієї ідеї була Л. Проценко. Боротьба з бюрократами різних чинів тривала з 1983 по 1994 р. Нарешті, в результаті численних звернень громадськості, державних органів, активістів Товариства охорони пам'яток історії та культури, некрополезнавців різних країн, 1 липня 1994 року Кабінет Міністрів України прийняв Постанову "Про оголошення комплексу пам'яток історії та культури Лук'янівського цивільного кладовища в м. Києві Державним історико-меморіальним заповідником".

Погодьтеся, не завжди ми маємо змогу віддячити тим, хто зробив в далекому минулому щось корисне й добре, особливо на ниві культури. Але без цієї вдячності й пам'яті перерветься органічний зв'язок з минулим, нам важко буде зрозуміти й зберегти надбання наших предків у галузі освіти, науки, мистецтва, літератури, в організації державного і суспільного життя і передати їх далі – наступним поколінням. Адже без минулого не може бути майбутнього, бо що є в решті решт духовна культура, як не зв'язок поколінь. У цьому ми переконалися ще раз, коли, займаючись упорядкуванням могили В. Барщевського, познайомилися з його правнучкою – Оленою Леонтович – ще однією людиною, яка зберегла пам'ять про Василя Гавриловича.

Отже, народився В. Барщевський у відомій ще з XVII ст. київській родині. Його дід й батько мали вищу освіту, служили місту, займаючи відповідальні посади у Київському магістраті. Очевидно, пошук власного життєвого шляху був для Василя Гавриловича не простим й не однозначним. Так, після закінчення II Київської гімназії він вступив до губернської креслярні, щоб дістати фак землеміра. У званні помічника землеміра служив кілька років у Московській межевій канцелярії. Ця справа не припала до душі, й В. Барщевський вирішує зайнятися комерцією. У 1859 р. він повертається до Києва і відкриває книжкову торгівлю. Скоріше за все, до всякої справи він брався гаряче й із захопленням. Тож, крім книготоргівлі, розпочинає видавати книжки і відкриває власну бібліотеку для загального користування. Спочатку це був своєрідний абонемент для видачі за плату книжок додому, пізніше при бібліотеці було створено невеличкий читальний зал, де користування літературою було більш дешевим.

Досить красномовно про діяльність Василя Гавриловича писала у 1864 р. газета „Киевлянин“: „...в последнее время купец В.Г. Барщевский открыл частную библиотеку для чтения по преимуществу русских периодических изданий... Не знаем, имеет ли г. Барщевский много выгоды от этого предприятия; но во всяком случае оно задумано добросовестно, даже с некоторым самопожертвованием, и заслуживает полной поддержки от общества. Это единственная пока в Киеве частная читальня...». Зрозуміло, що інтерес до книги не був лише комерцією. Це вже була позиція, яка визначалася і в подальшому. У 1864 р. Василь Гаврилович входить до складу першого громадського комітету з організації губернських публічних бібліотек у Києві, Житомирі та Кам'янці-Подільському, стає членом комітету народних

читань у Києві. Для цього комітету він починає писати. Його віршована оповідь „Добрый син“ із життя Олександра I витримала 9 видань.

Як показало життя, книговидавництво та торгівля «много выгоды» Барщевському не принесли. Він втратив частину свого загалом невеликого капіталу. Але книжкове зібрання за цих складних фінансових умов не продав (!), а подарував першій у Києві публічній бібліотеці.

Далі Василь Гаврилович продовжує свою трудову діяльність на Біржі, що відкрилася в цей час у Києві. Тут він пропрацював більше 25 років і пройшов шлях від маклера до нотаріуса. Але ніколи не втрачав інтересу до літератури та освіти. Був почесним членом київського Товариства сприяння початковій освіті, писав вірші, оповідання, залишив мемуари та спогади про Київ. У 1909 р. було видано збірник його творів.

У "Літописі Національної парламентської бібліотеки" (Ч. 1. – К., 1996) його ім'я займає почесне місце серед засновників, благодійників та меценатів.

Сьогодні, коли поховання В. Барщевського впорядковано, адміністрація Лук'янівського історико-меморіального заповідника готує подання до Управління охорони пам'яток історії, культури та історичного середовища для включення могили В. Барщевського до Державного реєстру національного культурного надбання.

Проходимо стежками Лук'янівського кладовища... Серед пам'ятників зустрічаємо вже знайомі нам імена. Сольський Степан Михайлович – літератор, педагог, громадський діяч, майже 30 років був Київським міським головою, сприяв переходу бібліотеки у міське підпорядкування, що значно покращило її фінансове становище. Лобода Андрій Митрофанович – літературознавець, фольклорист, етнограф, професор Київського університету, академік, член комітету міської публічної бібліотеки у 1911-1914 рр. Ігнатович Віктор Володимирович – громадський діяч, економіст, фольклорист, член комітету бібліотеки у 1911-1914 рр. Нестеров Петро Миколайович – той самий відомий вїзьський льотчик, піонер вищого пілотажу, який вперше здійснив „мертву петлю“; під час служби в Києві був активним читачем бібліотеки. Барщевський Василь Гаврилович... Знайшла тут свій останній притулок і Людмила Андріївна Проценко та багато, багато інших – тих, хто творив, примножував, поширював і зберігав нашу культуру.

Відходять люди – лишається пам'ять. Бережімо її!

Стратегії європейських бібліотек XXI століття – в університеті XV століття: Конференція LIBER у м. Упсала (Швеція)

4-7

липня 2006 р. у старовинному шведському містечку Упсала, відомому найстарішим (з 1477 р.) у цій країні університетом, відбулася 35-та щорічна конференція Асоціації дослідницьких бібліотек Європи – The Ligue des Bibliothèques Europeennes de Recherche (LIBER; <http://www.kb.dk/guests/intl/liber/>).

LIBER – авторитетне та відоме у світі професійне об'єднання, до якого входять близько 280 провідних академічних (університетських, дослідницьких, національних) бібліотек з більш, ніж 30 країн Європи. Наукова бібліотека Національного університету „Києво-Могилянська академія” є членом LIBER з 2004 року і, на жаль, до цього часу єдиним учасником з України, що, сподіваємося, буде змінено найближчим часом. Реєстраційний внесок для інституції складає близько 1 300 грн. на рік (1 315 датських крон), включаючи передплату на професійний щоквартальник LIBER Quarterly. Індивідуальне членство коштує 745 грн. на рік.

Своїми програмами LIBER активно сприяє співпраці європейських бібліотек та організацій у царині бібліотечно-інформаційних технологій. Багато програм Асоціації реалізуються під патронатом Ради Європи, Комісії Європейської Спільноти (Commission of the European Communities – CEC), Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та інституцій (IFLA), а також національних бібліотечних асоціацій. Організацію було створено в 1971 р. за ініціативою відомого фахівця в галузі бібліотечної справи зі Швейцарії Ж.-П. Клавеля та ряду наукових бібліотек. LIBER сприяє зміцненню співпраці саме бібліотек, а не громадських організацій та професійних об'єднань чи органів управління. Відповідно до Статуту, з 1996 р. основна діяльність Асоціації здійснюється в рамках чотирьох самостійних секцій: “Доступ до фондів”, “Розвиток фондів”, “Збереження фондів”, “Управління бібліотеками”.

Основна мета – збереження європейської культурної спадщини, що передбачає дбайливе ставлення до бібліотечних колекцій як до суспільно значущого надбання. Щорічно LIBER проводить свої конференції у провідних бібліотеках Європи. Так, за останні роки вони відбулися у Британській бібліотеці, Королівській бібліотеці Данії, Національній бібліотеці Чехії, Бібліотеці Університету у м. Грац (Австрія), Національній бібліотеці у м. Римі, Російській національній бібліотеці і, нарешті, – бібліотеці університету м. Упсала.

На цій конференції йшлося про різноманітні проекти та ініціативи європейських бібліотек, передусім, у галузі новітніх інформаційних технологій, створення цифрових колекцій, інституційних репозитаріїв, збереження культурної спадщини.

Серед надзвичайно цікавих і корисних доповідей слід відзначити ключові, що визначатимуть стратегію бібліотечної діяльності в найближчому майбутньому.

Про створення світової електронної бібліотеки Google, зокрема, участь європейських бібліотек у цьому

найбільш обговорюваному нині проекті (google.book.com), йшлося у спільній доповіді директора Національної бібліотеки Франції Д.-Н. Дженней (Jean-Noël Jeanneney) та одного з керівників служб Оксфордського університету (Велика Британія) Р. Мілна. Питанням формування інституційного архіву (DiVA, Digital Scientific Archive), зокрема включення до нього електронних текстів дисертацій, розповіла Е. Мюллер з університету м. Упсала. Цей останній проект є досить відомим (E-theses and the Nordic e-theses initiative) і може стати прикладом для української бібліотечної спільноти у створенні подібних проектів відкритих архівів.

Можливості оцінювання якості роботи бібліотек та інші види оцінювання та статистики висвітлили у своїх виступах С. Таун (Stephen Town) з Університету Кренфілд, Сполучене Королівство (Cranfield University, UK) та К. Сінікара (Kaisa Sinikara) з Гельсінського університету (Фінляндія). Розвиток колекцій у сучасну епоху має бути прозорим та доступним, – стверджували на секції з відповідною назвою Х. Ройс (Hans Roes; Міжнародний університет м. Бремена, Німеччина) та К. Кемпф (Міська бібліотека м. Мюнхена, Німеччина). Особливо важливо це в епоху цифрових технологій, і такі продукти, як, наприклад, WorldCat від OCLC, допомагають це забезпечити, про що йшлося в доповіді Дж. Лі (Janet Lees, Нідерланди) – представниці компанії OCLC/PICA – генерального партнера LIBER.

Новий продукт для управління електронними ресурсами – PRIMO – презентувала відома світова компанія ExLibris. Дійсно, настав час змінити природу електронного каталогу та інтегрувати його з іншими пошуковими засобами. Користувач вже не хоче працювати лише з бібліографічними записами на окрему колекцію конкретної бібліотеки, а прагне через єдиний пошуковий інтерфейс отримати доступ до всіх можливих ресурсів, у т. ч. повнотекстових.

Цікаву доповідь, присвячену діяльності міжнародного консорціуму eIFL.net, представила відома завдяки різним міжнародним проектам в Україні Моніка Сегберт. Нині консорціум об'єднує бібліотеки 52 країн світу і працює над оперативним та зручним доступом до світових електронних ресурсів для користувачів бібліотек.

Про діяльність європейських бібліотек в умовах підвищеної безпеки з огляду на тероризм йшлося у доповідях представників Національної бібліотеки Іспанії та Університетського коледжу Лондона, де, відповідно в 2004 та 2005 рр., внаслідок терористичних актів постраждали бібліотеки та працівники. Декілька доповідей було присвячено проблемам збереження фондів та відповідній діяльності бібліотек у цій царині.

Детальнішу інформацію про конференцію можна знайти на сайті:

<http://www-conference.slu.se/LIBER/index.htm>

Т. Ярошенко

“Інформатіо-2006”. „Інформаційні ресурси: створення, використання, доступ” : 3-тя Міжнародна науково-практична конференція (2-6 жовтня 2006 р., м. Алушта, Автономна Республіка Крим)

Конференцію було організовано Всеукраїнським Консорціумом „Інформатіо” (www.informatio.org.ua) спільно з провідними бібліотечними та інформаційними інституціями України: Національною парламентською бібліотекою України, науковою бібліотекою НаУКМА, бібліотекою Таврійського університету, Інститутом математичного моделювання „Фраксім” та ін. під патронатом Міністерства культури і туризму України. Сприяли її проведенню Міжнародний фонд „Відродження” та Посольство США в Україні. Серед учасників були представники відомих світових видавництв та інформаційних компаній Elsevier, EBSCO, Euromonitor International, ExLibris та ін.

У рамках конференції працювали тематично-проблемні секції: “Світові бібліотечні ресурси”, “Відкритий доступ до науково-освітніх інформаційних ресурсів”, “Автоматизація інформаційно-бібліотечних процесів”, “Загальні проблеми інформаційно-бібліотечної діяльності”, “Локальні електронні ресурси”. Також було проведено школу-семинар «Центри “Вікно в Америку”», в якій досвідом організації бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів та упровадження сучасних технічних засобів ділилися американські спеціалісти.

Важливою особливістю конференції було те, що на ній не тільки розглядався сучасний стан забезпечення бібліотек інформаційними ресурсами на традиційних і електронних носіях, використання сучасних бібліотечних програм, здійснення корпоративних заходів, а й висвітлювалися прогностичні розвідки щодо найбільш суттєвих напрямів розвитку бібліотечно-інформаційних складів та їхньої інфраструктури.

Детальніше про конференцію див. на сайті:
www.informatio.org

Відкритий Доступ до наукової інформації: нова модель наукової комунікації XXI століття

Конференція “Відкрита комунікація 2006: нові можливості у створенні репозитаріїв Відкритого Доступу” (“Open Scholarship 2006: New Challenges for Open Access Repositories”; жовтень 2006 р., університет м. Глазго, Шотландія)

Конференція стала черговою у циклі європейських конференцій з проблематики Ініціативи Відкритого Доступу і продовжила обговорення тем, розпочатих на відповідних конференціях у містах Женеви (Швейцарія; CERN in Geneva) та Лунді (Швеція; Nordic Scholarly Communication Conferences in Lund, Sweden). В її роботі взяли участь понад 200 представників університетів, бібліотек, фондаций, комерційних компаній, видавництв тощо, здебільшого з Європи.

Ключовою темою форуму була: “Розвиток репозитаріїв відкритого доступу: відповідний сервіс, оцінка якості, відповідні політики”. Становили інтерес, зокрема, доповіді: “Розвиток руху інституційних репозитаріїв” (Ст. Пін-

філд, Університет Ноттінгем, Сполучене Королівство), “Відкритий доступ та розвиток наукових досліджень” (С. Горнбостел, Інститут дослідницької інформації, Бонн, ФРН), “Пошукові механізми відкритого архіву” (Ф. Шуманн, бібліотека Університету Белфілд, ФРН), “Фінансові аспекти інституційного депозитарію” (Дж. МакКолл, Університет Единбурга, Сполучене Королівство), “Аналіз цитування у дослідженнях” (Г. Моед, Лейден-Університет, Нідерланди), та інші, пов’язані як з окремими проектами, так і зі стратегіями розвитку інституційних репозитаріїв та дотичних до цього проблем (інтелектуальної власності, технічних, організаційних, фінансових тощо).

Структура наукових комунікацій на початку XXI століття знаходиться на етапі радикальних змін. На еволюцію традиційних видавництв і журналів впливають економічні, юридичні та технічні фактори. Але найбільше позначаються на цих змінах, безумовно, новітні інформаційно-комп’ютерні технології, особливо розвиток Інтернету та Вебу. Це істотно змінило не стільки сутність наукової комунікації, скільки механізми оперативного та зручного створення та розповсюдження наукової інформації, електронного видання, процеси комунікації та пізнання в цілому.

Нову модель наукової комунікації – так звану Будапештську Ініціативу Відкритого Доступу (BOAI) створено порівняно недавно – 2 грудня 2001 р. на конференції, що проходила в Інституті Відкритого Суспільства в Будапешті, звідси і походить назва. Конференція розглядала різні шляхи наукової комунікації в епоху Інтернету, зокрема пошуки моделей оперативного та дешевого (безкоштовного для користувачів) розповсюдження наукових знань (через препринти та постпринти наукових рецензованих статей, а також інших наукових публікацій, таких, наприклад, як тези дисертацій, матеріали конференцій тощо). «Під “відкритим доступом” до цієї літератури ми розуміємо її доступність через публічний Інтернет, що дозволяє будь-якому користувачеві читати, завантажувати, копіювати, розповсюджувати, друкувати, шукати чи через посилання зв’язуватися з повними текстами статей, використовувати їх для індексування, при створенні програмного забезпечення чи будь-яких інших законних цілей без фінансових, юридичних або технічних бар’єрів, крім тих, що пов’язані з доступом до Інтернету», – стверджує Ініціатива (див. Budapest Open Access Initiative. – Mode of access: WWW.URL: <http://www.soros.org/openaccess> – Title from the screen).

Відкритий доступ забезпечується двома шляхами: через журнали відкритого доступу та архіви (чи репозитарії) відкритого доступу.

Архіви/репозитарії відкритого доступу створюються шляхом депонування та самоархівування (Self-Archiving) вченими своїх статей, опублікованих у наукових рецензованих журналах, у відкритих електронних архівах (інституційних та/чи тематичних репозитаріях), сумісних зі стандартами Open Archives Initiative. Такі архіви безкоштовно й безперешкодно пропонують свої ресурси широкому загалу: це можуть бути як не рецензовані недруковані матеріали (препринти), так і відрецензовані й друківані постпринти, а також дисертації, звіти та інша „сіра” література. Архіви можуть належати організаціям (університетам, лабораторіям тощо) або цілеспрямовано віддзеркалювати документні джерела наукової інформації певних дисциплін (фізика, економіка і т. ін.). Автори мають право архівувати свої не надру-

ковані матеріали без будь-яких дозволів, а щодо пост-принтів, то більшість журналів уже дозволяє авторам архівувати їхні надруковані статті.

Якщо архіви підтримують протокол обміну метаданими Ініціативи Відкритих Архівів (Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting – OAI-PMH), то вони будуть сумісні з іншими ресурсами, і користувачі зможуть знайти матеріали таких архівів, навіть не знаючи про їхнє існування, розташування й зміст. Нині існує безкоштовне програмне забезпечення із відкритим кодом для створення й підтримки таких OAI-сумісних архівів, яке активно застосовується у світі. Найбільш популярні тут E-print та DSpace.

Ініціатива набула досить широкого розповсюдження. В 2006 р., за даними Директорії репозитаріїв відкритого доступу¹, у світі нараховувалося вже більше 770 відкритих архівів у 41 країні світу, чи 739 OAI-сумісних репозитаріїв відкритого доступу у Реєстрі репозитаріїв відкритого доступу² із більш ніж 3 млн. одиниць інформації, де окрім друкованих статей архівуються ще не надруковані статті, бакалаврські, магістерські роботи, докторські дисертації тощо. Такі наукові цифрові колекції дають змогу оперативно працювати з різним цифровим контентом, швидко готувати онлайнві навчальні матеріали, електронні часописи й книжки. Серед лідерів у створенні інституційних репозитаріїв – Німеччина, Нідерланди, Австралія, Норвегія, де репозитарії є майже в усіх університетах. Середня кількість публікацій у репо-

зитарії сягає близько кількох сотень, хоча у Нідерландах приблизно 25% всієї наукової продукції знаходиться у репозитаріях, і ця кількість зростає. За останніми даними, новий інституційний репозитарій з'являється у світі щодня.

Отже, Відкритий Доступ та розвиток відкритих інституційних архівів (репозитаріїв) – нова модель наукової комунікації, що починає народжуватися і дуже активно впроваджуватися, формує нові можливості спілкування академічної громади світу та розповсюдження наукової інформації в електронну епоху. Ця модель забезпечує нові якісні можливості, які потрібно активно використовувати і академічній спільноті України. Тому таким важливим для нас є її практичне запровадження. Крім того, Національний університет “Києво-Могилянська академія” та Український Католицький Університет за підтримки Міжнародного фонду “Відродження” реалізують пілотні проекти зі створення інституційних репозитаріїв. Відпрацьовану модель та технологію створення буде запропоновано академічній спільноті України найближчим часом.

Презентації та інші матеріали конференції доступні на сайті <https://dspace.gla.ac.uk/handle/1905/644> (до речі, електронному архіві Університету Глазго, виконаному в Dspace). Вони, безумовно, стануть у пригоді українським фахівцям при створенні інституційних репозитаріїв та інших проектів у царині електронних ресурсів.

¹ The Directory of Open Access Repositories – OpenDOAR. – Mode of access: WWW.URL: <http://www.opendoar.org>. – Title from the screen.

² Registry of Open Access Repositories (ROAR). – Mode of access: WWW.URL: <http://archives.eprints.org/>. – Title from the screen.

ОСОБИСТІ КНИЖКОВІ КОЛЕКЦІЇ У ФОНДІ СУМСЬКОЇ ОУНБ

КНИЖКОВІ СКАРБИ УКРАЇНИ

ІЗ плином років, зміною суспільно-політичних формацій, ідеалів бібліотека незмінно виконує свою головну функцію – забезпечення кожному члену суспільства вільного доступу до інформації, до набутків інтелектуальної і творчої діяльності людей.

У фондах нашої бібліотеки зберігаються великі книжкові багатства майже 50 мовами світу. Значну цінність становить зібрання краєзнавчої літератури.

Відділ краєзнавчої літератури та бібліографії створено в бібліотеці у 1986 році. Щорічно він обслуговує майже 2 тис. користувачів, а його фонд налічує понад 4,5 тис. документів. Працівники відділу складають краєзнавчі бібліографічні покажчики актуальної тематики, проводять заходи з популяризації краєзнавчої літератури, виконують різноманітні запити користувачів.

Зрозуміло, що ефективність краєзнавчої роботи залежить від наповнення фонду. Тому значна увага приділяється не тільки його формуванню, але й вивченню, розкриттю, поповненню, особливо книгами,

виданими у XIX-XX століттях. Комплектування фонду бібліотеки здійснюється через обмінні фонди, книжкові магазини, шляхом отримання обов'язкового безоплатного примірника видань, що виходять на території області, за рахунок дарів книг самими авторами, фундаціями, а також зібрань, переданих за заповітами із приватних колекцій.

Найбільшим таким даром стала бібліотека сумського краєзнавця Геннадія Терентійовича Петрова. Це ім'я відоме багатьом. Г. Петров народився в Сумах. Закінчив факультет журналістики Львівського університету. Навчався в аспірантурі Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнографії. Працював відповідальним секретарем у районних газетах, згодом – у Сумах, а з 1990 року в редакції сумського тижневика “Панорама Сумщини”. Завдяки йому це видання користувалося значним попитом у сумчан.

Т. Калашник

Геннадій Терентійович друкував свої краєзнавчі дослідження, якими було повернуто із забуття імена таких видатних особистостей, як О. Олесь, Я. Мамонов, В. Нарбут, П. Куліш, М. Лукаш та багатьох інших. Г. Петров був організатором культурно-масових заходів, присвячених пам'яті П. Куліша, М. Лукаша, ініціатором встановлення меморіальних дощок О. Олесю, М. Лисенку, Б. Грінченку. Завдяки йому на Сумщині почали проводитися Лисенківські свята мистецтв (с. Шпилівка Сумського району), Паліцинські читання (с. Залізник Сумського району). В його доробку понад 1 500 газетних публікацій, теле-, радіопередач. Він знайшов та оприлюднив велику кількість документальних матеріалів, пов'язаних із жителями і творчістю забутих та репресованих діячів науки, культури.

Г. Петров вважав, що головне у житті людини – щоб її оточували книги. Він належав до того покоління українських інтелігентів, для яких наявність особистої бібліотеки була першорядною потребою, книги – невід'ємною частиною інтелектуального життя. Збирання книг, “вічних супутників”, відповідало його прагненню до самовдосконалення, допомагало здійсненню науково-дослідної краєзнавчої роботи.

Особиста бібліотека книголюба нараховувала майже 7 тис. прим. Літературознавство, історія, філософія, мистецтвознавство, краєзнавство – до всього він мав жагучий інтерес.

Будучи найактивнішим читачем і другом нашої бібліотеки, доповідачем на літературних вечорах і зустрічах, цікавим співрозмовником, ще за життя Геннадій Терентійович подарував книгозбірні чимало видань, серед яких такі рідкісні, як: “Стихотворення” В. Нарбути, “Цитаделі духа” О. Ольжича зі своїм напутнім словом: “Хай живе в наших серцях дух Олега Ольжича, і тоді ми вічні”.

Частину краєзнавчих видань із власного зібрання (близько 700 прим.) Г. Петров заповів нашій бібліотеці. Всі вони відображені у каталогах з поміткою на картках: “З бібліотеки Г.Т. Петрова”. Цей духовний скарб старанно зберігається окремою колекцією у відділі краєзнавчої літератури та бібліографії.

Збирання користується великим попитом у користувачів, перш за все тому, що воно належало відомому краєзнавцю і містить досить рідкісні та цікаві книжки. Ця колекція є цінним доповненням до основного фонду бібліотеки.

Більшу частину з цих друків складають твори письменників-земляків та література про них, праці вчених нашого краю. Серед раритетів: “Природа и население Слободской Украины” (С.Пб., 1918), «Описание Ахтырского Свято-Троицкого монастыря и иконы Божией Матери “Всех скорбящих радость”, находящейся в монастыре...» (О., 1907), “Роменская старовина. Исторические, статистические и бытовые записки о городе Ромны до нашего времени...” И. Курилова (Ромны, 1897), “Чернігів і північне Лівобережжя. Огляди, розвідки, матеріали” (Під ред.

акад. М. Грушевського.– К., 1928), “Український театр. Частина 2” О. Білецького, Я. Мамонтова (1941). Багато книг з колекції давно стали бібліографічною рідкістю: “Антон Лосенко и русское искусство XVIII столетия” А.Л. Кагановича, “Композитор П.І. Сеніца: Життя і творчість” (1965), “К.О. Трутовський. Нарис про життя і творчість” (К., 1955), праця шосткінського краєзнавця І. Абрамова “Под родным солнцем” (С.Пб., 1914) та багато інших.

Глибоке і всебічне вивчення кожного видання дає право зробити висновок, що збиранням книг краєзнавець займався протягом багатьох років свого життя. Книги в основному купувались у книжкових магазинах. Чимало особистих видань надсилали йому друзі, вчені, діячі мистецтв, науки, письменники, автори-початківці, про що свідчать дарчі записи на знак “великої поваги”, “дружби”, “вдячності за підтримку” тощо. На книгах є дарчі надписи народного художника України М. Лисенка, вчених Л. Новиченка, П. Охріменка, А. Народицького, Ю. Ступака, В. Звагельського, краєзнавців Б. Ткаченка, В. Терлецького, поетів і письменників А. Гризуна, Ю. Царика, В. Скакуна, І. Корнющенка, М. Гриценка та ін.

Посторінковий перегляд книг дозволяє познайомитися з Петровим-читачем. Тексти поміток, окремі записи на полях свідчать про інтенсивну професійну роботу з виданнями.

Книги з колекції Г. Петрова є важливим джерелом інформації при підготовці до масових заходів бібліотеки, а звертаються до них і науковці, краєзнавці, журналісти у своїй роботі, при написанні власних творів. За допомогою цих видань створено довідники: “Суми. Вулицями старого міста”, “Сумщина в іменах”, “Енциклопедія Сумщини” і т. ін.

Привертає увагу і збирання книг прозаїка Олексія Петровича Столбіна – лауреата літературних премій ім. Миколи Трублаїні (за оповідання “Четвірка з плюсом”) та Миколи Хвильового (за збірку оповідань “Інопланетяни в Комишах” і публіцистичну книгу “Крізь терни...”), призера республіканського конкурсу на кращу книгу про сучасну молодь (“Залишаюся собою”), члена Національної спілки письменників України. З 1980 до 2002 року О. Столбін очолював обласне літературне об'єднання, а 1985 року, коли було створено Сумську письменницьку організацію, його обрано її головою. Олексій Петрович – автор 20 книг прози та 47 оповідань. У рік свого 80-річчя він подарував бібліотеці свої книги з дарчими надписами. Ці видання зберігаються у фонді відділу краєзнавчої літератури та бібліографії з поміткою “З бібліотеки О.П. Столбіна”.

Крім особистих колекцій, у фондах нашої бібліотеки є книги, подаровані діячами мистецтв, викладачами навчальних закладів, літераторами, краєзнавцями та ін. Ця література широко використовується в роботі відділів ОУНБ – при оформленні тематичних переглядів, проведенні бібліографічних оглядів, презентацій книг, є популярною у читачів.

З А Угодою про співпрацю між НПБ України та Національною бібліотекою (НБ) Білорусі, дванадцять фахівців Національної парламентської бібліотеки України, на чолі з заступником генерального директора з питань інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів Г. Кириченко, 22 грудня 2006 р. здійснили одноденну робочу поїздку до Мінська.

Директор НБ Білорусі Р. Мотульський

Центральні сходи НБ Білорусі

Метою візиту був обмін досвідом і вивчення інноваційних методів діяльності бібліотек у сучасних умовах.

Теми, які найбільше цікавили наших фахівців: вплив новітніх технологій та унікального бібліотечного і цифрового обладнання на традиційні бібліотечні

процеси, розширення соціокультурної функції бібліотеки, лінгвістичне забезпечення інформаційних систем, організація інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів (у т. ч. надання платних послуг).

Незважаючи на дуже ранній час (київський потяг прийшов до Мінська о шостій годині ранку), делегацію зустріли на вокзалі і на мікроавтобусі, подарованому Урядом Китайської Народної Республіки, відвезли до нової будівлі НБ Білорусі. Напередодні, 21 грудня, відбулася церемонія підписання акту здачі-приймання ще й іншого об-

За гостинним столом

ладнання, серед якого варто назвати персональні комп'ютери з плоскими моніторами для читачів і співробітників бібліотеки, плазмові панелі в інформаційній зоні та конференц-залах загальною вартістю 1,2 млн. у. од.

О восьмій годині ранку делегація зустрілася із заступником директора з формування інформаційних ресурсів Т. Кузьмініч та заступником директора з

Г. Кириченко

наукової роботи та зв'язків з громадськістю Л. Кірюхіною. Відбувся міні-круглий стіл з питань комплектування та обробки документів, соціокультурної діяльності НБ Білорусі, кадрових проблем.

Ми мали приємність короткого спілкування з директором НБ Білорусі Романом Мотульським, робочий графік якого у цей день був дуже напружений, – чекали на приїзд віце-прем'єр-міністра, білоруські енергетики відзначали у стінях бібліотеки своє професійне свято, зібралися на свій з'їзд понад 400 письменників

з різних країн світу.

До речі, нам знову довелося переконалися, що світ тісний: в одній із художніх галерей книгозбірні наша делегація зустріла лауреата Шевченківської премії, члена Національної спілки письменників України О. Сизоненка, а також О. Серову – заступника директора з бібліотечно-інформаційного обслуговування Російської державної бібліотеки.

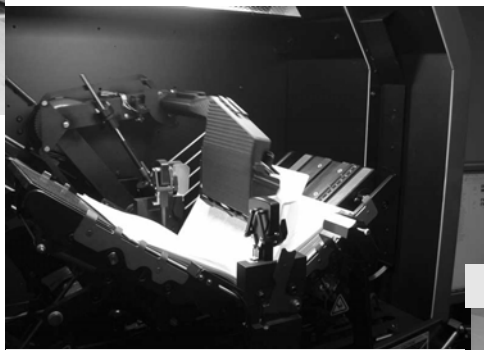
Під час візиту ми побачили,

Робочі столи газетного залу

що НБ Білорусі не є зараз бібліотекою у звичному, традиційному розумінні, адже тут на перше місце вийшла соціокультурна та іміджева діяльність, причому на високому державному рівні. Будь-які визначні державні події в

масової, галерейно-виставкової, музейної та екскурсійної діяльності, зв'язків із громадськістю із секторами міжнародних зв'язків, соціально-культурних проєктів, реклами. Протягом 2006

Унікальний автоматичний сканер

Кількість користувачів бібліотеки складає близько 38 тис. на рік, тобто щодня її відвідують 1-1,2 тисячі людей. До їхніх послуг 19 комфортних читальних залів, 1,5 тис. комп'ютерів, послуги з ксерокопіювання (у кожному читальному залі), 57 власних та придбаних БД.

Бібліотека розпочала формування електронного архіву національної періодики, причому доступ до електронної версії газет можливий ще до появи

Сканер для сканування газет

Читальний зал для науковців

року структуру бібліотеки змінювали шість разів.

Працювати у НБ Білорусі є престижно, але до персоналу висуваються високі вимоги: на бібліотечні вакансії не беруть осіб без вищої освіти.

республіці, візити іноземних делегацій, зустрічі з першими особами та послами зарубіжних країн відбуваються у ново-збудованому приміщенні, для чого тут є прекрасні можливості: конференц-зали, обладнані відповідною технікою, вишукані інтер'єри, музей, художні галереї, ресторани. Бібліотека потрібна читачам, державним структурам, бізнеселіті і міжнародному співтовариству.

Працівники НБ Білорусі опанували навички екскурсиводів, іміджмейкерів, рекламистів, піарщиків. У структурі бібліотеки з'явилися такі підрозділи, як відділи культурно-

У новій будівлі бібліотеки створено нові умови праці, що привело до реструктуризації фондів, штатів і т. ін. Так, у відкритому доступі перебуває півмільйона документів, їхнє штрих-кодуювання та маркування проводиться в першу чергу.

друкованої версії. Планується створити національну БД електронних дисертацій. ВАК Білорусі прийняв рішення, щоб електронні версії усіх дисертацій спочатку надходили до НБ Білорусі і дисертант отримував свідоцтво тільки після відповідної довідки з бібліотеки.

Кожен завідувач відділу НПБ України мав можливість зустрітися і поспілкуватися із білоруськими колегами за своїм напрямом роботи. На жаль, часу для такого спілкування виявилось замало. Однак наша делегація ще була присутня на підсумковому засіданні Білоруської бібліотечної асоціації, на якому дізналася про здобутки колег у 2006 році.

Зацікавив досвід бібліотуризму, що передбачає серію поїздок білоруських бібліотек до бібліотек різних країн світу.

Делегація НПБ України. В центрі – заступник директора НБ Білорусі Т. Кузьмінч

УКРАЇНЬСЬКА БІБЛІОТЕЧНА АСОЦІАЦІЯ БЕРЕ УЧАСТЬ У НОВОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРОЕКТІ

БІБЛІОТЕКИ І СУСПІЛЬСТВО

УКРАЇНЬСЬКА бібліотечна асоціація (УБА) з осені 2006 р. бере участь у реалізації міжнародного проекту TEMPUS «EduVism: "Адаптивні інформаційні та комунікативні технології для освіти учнів в Україні"».

Його мета – організація освітньої мережі для навчання викладачів спеціалізованих шкіл для сліпих, використання онлайнового мультимедійного середовища в процесі викладання. Бібліотеки, як важливий складник безперервної освіти, покликані працювати у тісному партнерстві з освітніми закладами, надаючи доступ до електронної інформації викладачам і учням.

Мережа Інтернет-центрів у публічних бібліотеках, а також Інтернет-центри для сліпих, відкриті за підтримки Посольства США в Україні за ініціативою УБА, накопичують важливий досвід у цій сфері та покликані поширювати його на всю Україну. Крім УБА, у проекті "EduVism" беруть участь: Національний університет "Києво-Могилянська академія", Національний університет "Острозька ака-

демія", Технічний університет м. Кошице (Словаччина), асоціація "Вікно у світ", Асоціація передавання знань (Берлін, Німеччина), Лейпцизький університет прикладних наук (Німеччина).

16-17 листопада 2006 р. президент УБА В. Пашкова взяла участь у міжнародному семінарі "Застосування електронних сервісів для мультимедійної підтримки освіти та безперервної освіти в Україні, Росії та Таджикистані", організованому у м. Лейпцигу Лейпцизьким університетом прикладних наук та Асоціацією передавання знань у рамках реалізації проекту "EduVism". У своєму виступі В. Пашкова розповіла про діяльність у цьому напрямі УБА, Посольства США в Україні, українських бібліотек, звернула увагу на необхідність дотримання вимог міжнародних документів щодо доступності веб-сайтів для людей із обмеженнями зору.

В. Пашкова

ПЕРЛИНКИ ЗВІДУСІЛЬ

ЖИВЕ В СЕЛІ БІБЛІОТЕКА

3. Тарантюк

У гірському селі Кропивник, що в Долинському районі на Івано-Франківщині, відбулася важлива подія – відкриття ново-збудованого приміщення сільської бібліотеки. Завідувачка бібліотеки-філії М. Веклин з нетерпінням чекала цього дня. А все розпочалося три роки тому зі сходу селян, у якому взяли участь сільський голова П. Ципердюк, районні депутати З. Сова (директор ТзОв "Уніплит") та В. Луцький (директор Вигодського держлісгоспу). Було вирішено зробити надбудову до сільського Будинку культури, де розмістити читальний зал, дитячу кімнату та книго-сховище. Щоб бібліотека була сучасною і задовольняла всі потреби користувачів, її оснастили телевізором, ксероксом, 3 тис. грн. виділили на придбання літератури. Незабаром жителі гірського села одержать можливість доступу до Інтернету.

Освячення приміщення бібліотеки провели священики Української греко-католицької церкви М. Гладенький та Української автокефальної православної церкви Я. Лашків. У дар від них бібліотека отримала Святе Письмо. Не стояли осторонь і жителі села. Приємно було спостерігати, коли вони дарували своїй бібліотеці книги з власних зібрань.

Під час відкриття новобудови заступник голови районної ради В. Макосії у привітальному слові подякував жителям села за працю, адже будівництво здійснювалося силами громади. Заступник голови райдержадміністрації О. Лаврів передав бібліотеці нові книги.

Було що сказати і директору ЦБС Л. Фреїв. Вона розповіла про значні події, що відбулися у бібліотеках в останні роки. Вже стало традицією в районі будувати нові приміщення для закладів культури. У 2003 р. прекрасне приміщення, збудоване колективом "Прикарпатрансгазу", одержала центральна районна бібліотека; 2004 р. було відкрито Будинок культури у с. Лолин, де в просторах, світлих кімнатах

запрацювала і сільська бібліотека-філія та кімната-музей І.Я. Франка. До речі, саме в цьому селі вже тринадцять років поспіль проводиться районне свято Франкової поезії. Гордимось тим, що життя, літературна і громадсько-політична діяльність Каменяря тісно пов'язані з Долинщиною, зокрема з селом Лолин, куди приїжджав молодий Франко на запрошення місцевого пароха М. Рошкевича. Також значною подією стало відкриття у ЦРБ та її філії у селищі Вигода Інтернет-центрів, що сталося завдяки перемозі долинських бібліотекарів у конкурсі проекту LEAP-IV, оголошеному Посольством США в Україні.

На святі лунали вітання поета, члена Національної спілки письменників Украї-

ни, уродженця с. Кропивник Л. Михайліва, який з цієї нагоди написав вірш "Книжковий храм".

Книжковий храм

(Відкриття бібліотеки присвячується)

Ви чуєте, до нас говорять книги,
Ці книги, як спресовані роки,
Неначе грандіозних мислей здвиги
У руслі велелюдної ріки.
Говорить і сьогоднішнє, й колишне
З цих незбагненно цінних сторінок,
Історія в аннали все запише
І нам залишить ще один урок.
Урок науки жити і любити
На цій священній дорогій землі,
Де світ людський тривогами сповитий,
Де нас стрічають радості й жалі.
Як добре, коли люди святять слово
Сльозою серця і вогнем думок.
І те, що ми отут не випадковість, –
Це карби часу, історичний крок.
Залишиться онукам і правнукам
Це море книг – безмірна глибина,
І кожен, хто візьме ці книги в руки,
Пірне і скарби винесе із дна.
Людські думки говорять із думками –
І на душі стає світліше нам.
У морі книг усі ми, наче в храмі
Тож хай святиться цей одвічний храм.

5 березня 2006 р.

З цієї та іншими подіями, що відбуваються в Долинській ЦБС, можна ознайомитися на сайті Долинської ЦРБ (www.dcrb.net).

люди, чий незаперечний професіоналізм, відданість справі, високі творчі здобутки і яскраві риси особистості визначають духовну атмосферу навколо, благотворно впливають не тільки на справу, а й на діяльність та долю людей, які знаходяться поруч.

Саме такою людиною є директор Національної наукової медичної бібліотеки (ННМБ) України, заслужений працівник культури України, кавалер ордена княгині Ольги III ступеня Раїса Іванівна Павленко, яка по праву заслужила на глибоку пошану колег-бібліотечарів, а також численних медичних фахівців. Бібліотечна громадськість нині готується відзначити п'ятдесятиріччя її фахової діяльності.

Так сталося, що медична бібліотека, починаючи з 1958 року, стала єдиним місцем роботи Раїси Іванівни впродовж життя. Пройшовши всі шаблі професійної діяльності, постійно здобуваючи нові знання, Р. Павленко у 1975 р. очолила бібліотеку. Саме на посаді директора розкрилися її організаційний талант, великий фаховий і життєвий досвід, прихильність до запровадження різноманітних інновацій. У вирішенні численних галузевих проблем Раїса Іванівна завжди керувалася почуттям громадянської відповідальності за налагодження в Україні достойного інформаційного супроводу медицини.

Як досвідчений спеціаліст з формування фондів, патентознавець, методист Раїса Іванівна багато зробила для розвитку мережі наукових медичних бібліотек України, що зараз нараховує близько 1 000 книгозбірень різних рівнів, і покращення їхньої діяльності, а також для формування актуальних та досконалих у родовидовому відношенні інформаційних ресурсів медичної галузі.

За її ініціативою організовано тематичні школи передового досвіду в обласних наукових медичних бібліотеках країни, а з 1975 р. – розпочато роботу зі створення у ННМБ фонду “Медична україніка”. За участю Раїси Іванівни і під її науковим керівництвом здійснюються дослідження з історії вітчизняної медицини, життя і діяльності визначних лікарів, медичних працівників, удостоєних почесних звань. З 1997 р. почали виходити біобібліографічні словники серії “Медицина в Україні. Видатні лікарі”.

Р. Павленко належать більше 100 друкованих праць, вона бере активну участь як організатор, доповідач і науковий консультант у науково-практичних кон-

ференціях, нарадах, семінарах, які щорічно проводить ННМБ України.

Т. Остапенко

З часу, коли Раїса Іванівна очолила колектив, бібліотека стала зною у багатьох країнах світу. Р. Павленко гідно представляє українські медичні бібліотеки на міжнародному рівні. Її творчі зв'язки і контакти дозволили розкрити досвід роботи цих закладів на міжнародних науково-практичних конференціях, симпозіумах, з'їздах, на сторінках зарубіжної спеціальної періодичної преси. Партнерські стосунки також сприяють поповненню фондів медичних бібліотек сучасними документними джерелами наукової інформації, підключенню книгозбірень до систем розповсюдження сучасних електронних баз даних і медичних журналів в он-

лайнному доступі, зокрема таких найбільших видавництв світу, як EBSCO, Proquest, Elsevier, Springer.

З 1993 року розпочато формування електронного каталогу ННМБ України. В 2001 році, за підтримки Всесвітнього ротарійського руху, в бібліотеці відкрито інформаційно-комп'ютерний центр, створено власний веб-сайт з можливістю доступу до електронного каталогу. З 2005 року розпочато формування фонду вітчизняних електронних видань. У 2006 році встановлено Wi-Fi зв'язок (безпроводний Інтернет).

Але не тільки проблема розповсюдження суто професійних знань турбує Р. Павленко. Впродовж багатьох років ННМБ України є місцем організації численних художніх виставок, які по-

стійно нагадують користувачам, що фізичне здоров'я ґрунтується на гармонії душі.

Дуже важливо, що численні користувачі – від академіка до дільничного лікаря – люблять свою галузеву бібліотеку, глибоко шанують її колектив і його багаторічного директора – наставника і керманіча.

Людяність, доброта, вміння належно оцінити роботу працівників, підтримати їх притаманні Раїсі Іванівні. Натомість вона знаходить визнання, шану і повагу колег, шанобливе ставлення бібліотечної і медичної громадськості не тільки України, а й багатьох країн світу. Про це свідчать численні публікації про Р. Павленко, рецензії на її роботи, відгуки на сторінках періодичної преси про бібліотеку, яку вона очолює і, найголовніше, творча і віддана праця всього колективу.

О. Медалієва, Н. Силка

2006 році Черкаський національний університет (ЧНУ) ім. Б. Хмельницького відзначив своє 85-річчя. Спочатку – Черкаський інститут народної освіти, з 1933 р. – Черкаський педагогічний інститут, з 1995 року – Черкаський державний, а з 2003 р. – національний університет, нині – один із відомих вищих навчальних закладів України. Протягом всіх цих років його невід’ємною частиною і важливою складовою забезпечення навчально-методичної та наукової роботи вчених, викладачів, аспірантів та студентів у галузі природничих, гуманітарних, прикладних, технічних та ін. наук була наукова бібліотека (НБ).

Формування її фондів розпочалося 1921 року, коли виникла необхідність забезпечити діяльність Вищих педагогічних курсів у Черкасах (комплектування підручниками, науковою та методичною літературою з історії, педагогіки, природничих та філологічних наук). Окрім того, до складу фонду ввійшла література XVIII–XIX ст. із приватної колекції графа Бобринського різними мовами, у тому числі французькою, німецькою, латиною. Це було початком зародження нинішньої наукової бібліотеки ЧНУ.

У роки фашистської окупації завдяки самовідданості працівниці бібліотеки М. Скоркіної фонд бібліотеки вдалося частково зберегти від знищення. Загалом він зменшився з 200 тис. до 74 350 примірників. Ці книги стали тією основою, на якій відновила свою діяльність бібліотека у 1944 р.

Власне у період післявоєнної відбудови і розпочинається активна робота книгозбірні. Так, до 1955 р. було здійснено упорядкування та облік книжкового фонду, створено систематичний та алфавітний каталоги, започатковано картотеку статей і періодичних видань, що сприяло покращанню обслуговування читачів. У цей час у бібліотеці діяли два відділи – обслуговування, обробки та комплектування фондів У 1963 р. було створено новий відділ – довідково-бібліографічний. Ефективну роботу бібліотеки забезпечували її віддані працівники: Д. Бужина, О. Кудрявська, З. Пивоварова, М. Скоркіна, І. Цверьова, Л. Чепур та ін.

У період 60–80-х років значна увага приділялася формуванню фонду книгозбірні, покращанню організації довідкового апарату, модернізації матеріально-технічної бази, розширенню структури закладу.

На рубежі XX та XXI ст. відбулися якісні зміни у складі книжкового фонду. Замість застарілої за змістом літератури, яку було вилучено, з’явилася значна кількість книг з української історії та народознавства, оновився фонд художньої літератури – було придбано твори письменників, творчість яких у радянську добу або була забронена, або замовчувалася. З появою нових спеціальностей активізувалася діяльність з організації фондів відповідної навчальної, методичної та наукової літератури, яка має забезпечити нові освітньо-кваліфікаційні програми.

Бібліотека співпрацює і з українськими, і з закордонними науковими та просвітницькими установами. Надаються послуги по міжбібліотечному абонементу, завдяки якому науково-викладацький склад університету має змогу отримувати як оригінальні документи, так і їхні фото- чи електронні копії. Від міжнародних фондів „Відродження” та „Сейбр-Світло” бібліотека отримала комплек-

ти англомовної літератури, необхідної для студентів факультету романо-германської філології. Фонд Сороса в рамках мегапроєкту „Пушкінська бібліотека” сприяв поповненню фондів бібліотеки 500 примірниками цінної довідкової та наукової літератури.

Сьогодні у складі бібліотеки функціонують, окрім вищезазначених відділів, відділ інформаційних технологій та автоматизованих бібліотечних процесів, відділ книгозберігання.

Важливим складником роботи НБ є підготовка друкованих видань, зокрема щоквартального реферованого інформаційного бюлетеня „Нове в педагогіці вищої школи”, що дозволяє викладачам університету бути обізнаними з новими надходженнями в галузі педагогіки. На допомогу науковцям у 1986 р. було укладено „Каталог рідких книг 18-19 століть: библиографический указатель за 1778-1917 гг.”, котрий включає видання, що зберігаються у бібліотеці.

Поліпшенню умов для самостійної роботи студентів та викладачів сприяло відкриття у 2003 році, після капітального ремонту, окремої будівлі бібліотеки, де розмістився комплекс зручних читальних залів. Щороку на чотирьох абонементних та у п’яти читальних залах читачам видається близько 1 млн. книг, періодичних видань, авторефератів дисертацій.

До послуг користувачів, крім книжкових фондів і традиційних форм бібліотечно-інформаційного та довідково-бібліографічного обслуговування, – електронні ресурси. Починаючи з 2002 року, в НБ активно впроваджуються комп’ютерні технології, за допомогою бібліотечної програми „ІРБІС”, на основі книжкового фонду та журнальних статей розробляються власні бази даних. Діє локальна комп’ютерна мережа, що дозволяє здійснювати електронний пошук необхідної літератури не лише у приміщенні бібліотеки, але й у спеціально обладнаних комп’ютерних класах, які знаходяться в навчальних корпусах університету. У найближчій перспективі – створення фонду електронних документів, планується використовувати ресурси Інтернету тощо.

Бібліотека як органічна та невід’ємна складова ЧНУ пройшла разом з університетом великий і складний шлях, зробила важливий внесок у його розбудову. Перш за все, це стосується забезпечення нормального перебігу навчального процесу, сприяння підвищенню ефективності викладацької роботи, піднесенню наукового рівня праць студентів, аспірантів, пошукувачів. За цей час зібрано унікальний за повнотою й видовою структурою багатогалузевий книжковий фонд вітчизняних та зарубіжних творів друку, що становить понад 560 тис. книг, періодичних видань та інших видів друкованої продукції.

Після відкриття на базі університету спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій зі спеціальності 07.00.01 – історія України, бібліотечні фонди періодично поповнюються примірниками текстів дисертацій.

Щороку в НБ проводяться різноманітні культурно-просвітницькі заходи, зокрема з популяризації її фондів. Більшість із них приурочено до важливих світових та українських подій у різних галузях науки, ювілейних дат.

Останнім часом набула поширення робота з талановитою молоддю університету, що дає змогу реалізувати її

творчий потенціал. Для студентів перших курсів усіх спеціальностей працівниками НБ проводяться лекційні та практичні заняття з курсу „Основи бібліографії“, надаються послуги науковцям із систематизації документів (статті та книги) за ББК та УДК.

Усі роки існування бібліотеки її очолювали справжні фахівці своєї справи, які душею вболівали за розвиток книгозбірні. Це – Наум Мойсейович Білостоцький (1934-1940, 1945-1948), Євген Олексійович Романов (1948-1985), нинішній директор – Наталія Юхимівна Силка (з 1985 р.).

Плідну роботу колективу НБ 1973 р. було відзначено грамотою Міністерства освіти Української РСР та Україн-

ського республіканського комітету профспілки працівників освіти, вищої школи і наукових установ „за успіхи, досягнуті в роботі по пропаганді книги та поліпшенню бібліотечно-бібліографічного обслуговування читачів“.

Сьогодні наукова бібліотека Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького – це сучасний бібліотечний заклад, що рівняється на кращі українські бібліотеки відповідної категорії. В ній працюють кваліфіковані та освічені працівники. Штат книгозбірні складається з 53 чоловік, серед яких є як ветерани бібліотечної справи, досвідчені фахівці, так і молодь, яка переймає і розвиває кращі традиції своєї бібліотеки.

АВТОРИТЕТНИЙ КОНТРОЛЬ

АЦІОНАЛЬНА парламентська бібліотека України продовжує публікацію інформаційного банку даних щодо уніфікації заголовків бібліографічних записів [початок див. у № 3 (21) за 2003 р., № 2 (24) за 2004 р., № 2 (28), № 4 (30) за 2005 р.].

Для зручності користувачів інформація подається двома блоками: особисті імена; назви установ та організацій, у кожному з яких застосовуються свої умовні позначення.

І блок: Особисті імена

Умовні позначення:

П: Псевдонім(и)

ІФП: Інша форма прізвища

СІ: Святе ім'я

СП: Справжнє прізвище

КВ: Короткі відомості про автора

ДД: Джерело даних

П: Абд-ру-шин

СП: *Бернхардт, Оскар Эрнст*

КВ: Справжнє ім'я Абд-ру-шина – *Оскар Эрнст Бернхардт* (1875-1941 рр.). Народився у Саксонії. Письменницьку діяльність розпочав дуже рано. У зв'язку з цим часто бував за кордоном – у Німеччині. 1924 року почав писати свої перші доповіді „Послания Граля“. 1928 р. переїхав до Тіролю, де написав свій твір „В свете истины. Послание Граля“. В 1938 році був висланий нацистами з Австрії. Помер 1941 року в Кінсдорфі.

ДД: Абд-ру-шин. В свете истины. Послание Граля. – Штутгарт, 1990. – Т. 1. – 246 с.

П: *Александра*

СП: *Ворона, Александра Валерьевна*

КВ: Юна письменниця *Ворона Александра Валерьевна* (1990) родом із м. Славутич видає свої твори під псевдонімом *Александра*.

ДД: *Александра*. Повороты судьбы, или Дневник американки. – К., 2004. – 111 с.

СІ: *Алипия Голосеевская*

СП: *Авдеева, Агафия Тихоновна*

КВ: *Авдеева Агафия Тихоновна*, монахиня, уродженка м. Пензи. З 1961 року мешкала на вул. Голосіївській м. Києва під святим ім'ям *Алипия Голосеевская*.

ДД: *Стяжавшая любовь: Посвящается блаженной памяти монахини Алипии Голосеевской (Авдеевой)*. – К., 2004. – 80 с.

ІФП: **Аловсат Гараджа оглы**

СП: *Алиев, Аловсат Гараджа оглы*

КВ: *Аловсат Гараджа оглы Алиев* (1956), кандидат економічних наук, фахівець з проблем інформатизації соціально-економічних систем, завідує відділом Інституту інформаційних технологій НАН Азербайджану.

ДД: *Алиев, Аловсат Гараджа*. Проблемы информатизации общества и экономики. – Баку, 2003. – 459 с.

П: **АН-100**

СП: *Стороженко, Анатолий Александрович*

КВ: *Стороженко Анатолий Александрович*, поет-гуморист, сатирик, байкар видав свою першу книгу „Усміхнись!“ під псевдонімом АН-100.

ДД: АН-100. Усміхнись! – Кам'янець-Подільський, 2005. – 421 с.

СІ: *Антоний Сурожский*

СП: *Блум, Андрей Борисович*

КВ: Митрополит *Антоний Сурожский* (світське ім'я – *Андрей Борисович Блум*) народився 1914 року в Лозанні, в сім'ї російського дипломата. В 1939 р. закінчив медичний і біологічний факультети Сорбони. В 1943 р. таємно пост-

КОЛОНКА КАТАЛОГІЗАТОРА

М. Лупінос

ригся у ченці, а з часом був направлений на пасторське служіння в Англію. З 1966 року – митрополит заснованої в Англії Сурожської єпархії. Помер митрополит в Лондоні 2003 року.

ДД: Антоний Сурожский. Брак и семья. – К., 2004. – 301с.

П: Бей-Зот; Рибалко; Левко; Старий; 333.

СП: Хасевич, Ніл Антонович

КВ: Ніл Хасевич – досвідчений підпільник, член центрального і крайового проводів ОУН, редактор та художник друкарні, яка випускала листівки, газету „До зброї“, сатиричний журнал „Хрін“.

ДД: Федоришин, Микола Васильович. Сухівецькі схрони Бей Зота: Присвяч. 100-річчю від дня народж. Ніла Хасевича (1905-1952). – Рівне, 2005. – 47 с.

П: Богуслава

СП: Климко, Раїса Пилипівна

КВ: Дебют у літературі поетеси Раїси Пилипівни Климко, витоки творчості якої – з мальовничого села Бабинівка Харківської області, почався з видання збірки ліричних творів „Залікуй свої рани болючі“, підписаної псевдонімом Богуслава.

ДД: Богуслава. Залікуй свої рани болючі. – Х., 2005. – 207.

П: Вільде, Ірина

СП: Полотнюк, Дарина Дмитрівна

КВ: Ірина Вільде (Дарина Дмитрівна Полотнюк), визначний прозаїк, народилася 1907 р. у Чернівцях, у родині народного вчителя і письменника Дмитра Макогона. Закінчила Львівський університет, вчителювала в Коломиї, працювала в журналі „Жіноча доля“. Обиралася депутатом Верховної Ради УРСР 2-го скликання, членом правління Спілки письменників СРСР та України, очолювала Львівську письменницьку організацію. Померла 1982 року.

ДД: Вільде, Ірина. Сестри Річинські. – К., 2004. – Кн. 1. – 693 с.

СІ: Іларіон (митрополит)

СП: Огієнко, Іван Іванович

КВ: Іларіон (світське ім'я – Іван Огієнко), 1882-1972 рр., митрополит Української Православної Автокефальної Церкви, історик, мовознавець, педагог. Друкувався як під справжнім, так і під святим ім'ям.

ДД: Кучинська І.О. Духовні джерела Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський, 2004. – 87 с.

ІФП: Корольова, Олена Захарівна

СП: Коломієць, Олена Захарівна

КВ: Олена Захарівна Коломієць народилася 1934 року на Вінниччині. З 1951 року проживає в Чернівцях, має технічну освіту. Пише вірші, багато з них стали піснями, які сама виконує, маючи від природи гарний голос. Друкувалася в місцевій періодиці. Книга „На хвилях життя“ – перша й довгоочікувана поетична збірка авторки.

ДД: Коломієць, Олена Захарівна. На хвилях життя. – Чернівці, 2004. – 111 с.

ІФП: Ле К.; Яворська О.

СП: Копач, Олександра

КВ: Олександра Копач (1913) ще підписує свої твори – Ле К. та О. Яворська; доктор філософії Оттавського університету; засновниця і директор курсів українознавства ім. Г. Сковороди; член Об'єднання українських письменників „Слово“ у Торонто; автор прозових творів для дітей та юнацтва на історичні теми.

ДД: Копач, Олександра. На княжій горі. – К., 1995. – 52 с.

П: Миролюба

СП: Ковганич, Г. Василівна

КВ: Літературно-містичний сценарій „Либідь – дочка Сонця“, події якого відбуваються 3 000 років тому, вийшов у світ під псевдонімом Миролюба.

ДД: Миролюба. Либідь – дочка Сонця: [Літ.-міст. сценарій]. – Вінниця, 2005. – 392 с.

П: Морозенко, Марія

СП: Мороз, Марія Миколаївна

КВ: Зазираючи в таємниці давнини, вкриті порохом століть, молода поетеса з Києва Мороз Марія Миколаївна видала свою поему „Княгиня Ольга“ під псевдонімом Морозенко Марія.

ДД: Морозенко, Марія. Княгиня Ольга. – К., 2005. – 91 с.

П: Новіна Лучаковський, Микола Богдан де

СП: Лучаковський, Богдан

КВ: Інженер-лісівник родом з Галичини Лучаковський Богдан в еміграції був відомий як Микола Богдан де Новіна Лучаковський. Проживав у США; засновник Об'єднання українських лісівників і деревників.

ДД: Новіна Лучаковський, Микола Богдан де. З галицьких ловищ: (Мислив. спогади). – Мюнхен, 1973. – 95 с.

П: Орест, Михайло

СП: Зеров, Михайло Костьович

КВ: Орест, Михайло (1901-1962), український поет, літературознавець і перекладач, брат Миколи Зерова. Належав до літературної групи неокласиків.

ДД: Михайло Орест. Адепт духовности нової. – Торонто, 1967. – 127 с.

П: Панч, Петро Йосипович

СП: Панченко, Петро Йосипович

КВ: Панч (Панченко) Петро Йосипович (1891-1978), відомий громадський діяч, талановитий письменник, упродовж свого творчого життя написав і видав декілька десятків книжок. За автобіографічну повість „На калиновім мості” у 1965 р. був удостоєний Державної премії України ім. Т.Г. Шевченка.

ДД: Панч, Петро Йосипович. На калиновім мості. – Донецьк, 2004. – 240 с.

ІФП: Пишнюк, Тетяна Володимирівна

СП: Фольварочна, Тетяна Володимирівна

КВ: Тетяна Володимирівна Фольварочна (Пишнюк) народилась у селі Іванковичі, на Житомирщині. Працює в жанрах поезії та прози. Авторка двох поетичних збірок: „Поволі вмирає ніч” та „Музика самотньої печалі”; член Національної спілки письменників України.

ДД: Пишнюк, Тетяна Володимирівна. Сунична оскомина: Поезії. – К., 2003. – 221 с.

П: Ра-Амон

СП: Доля, Роман Васильович

КВ: Роман Васильович Доля – лікар біоенерготерапевт, йог, письменник, поет видає свої книги з езотерики під псевдонімом Ра-Амон.

ДД: Ра-Амон. Планета спящих богів: Законы Вселенной. – К., 2004. – 258 с.

П: Ромен, Людмила

СП: Шевченко, Людмила Валентинівна

КВ: Людмила Ромен народилась 28 січня 1959 року в м. Ромнах Сумської обл. Закінчила Сумське вище училище культури та мистецтв ім. Д.С. Бортнянського. Член Національної спілки письменників України з 2001 р. Відповідальний секретар обласної організації НСПУ. Автор поетичних збірок: „На вітрянім вогні” (1994), „Мовчать дерева роду...” (1994), „Яблука з неба” (2000).

ДД: Ромен, Людмила. Білий лебідь – лебідь Чорний: Волхвема. – Суми, 2005. – 271 с.

П: Сіверський, Борис

СП: Курганський, Борис Федорович

КВ: Борис Федорович Курганський родом з Новгород-Сіверщини Чернігівської області. З кінця 1960-х років живе у Кіровограді, працює в бізнесових структурах. Свої статті і вірші підписує псевдонімом Борис Сіверський.

ДД: Сіверський, Борис. Земляки: Збірник. – Кіровоград, 2005. – 63 с.

ІФП: Страшенко, Ольга Іванівна

СП: Лучканина, Ольга Іванівна

КВ: Страшенко (Лучканина) Ольга Іванівна (1950 р.) – головний бібліотекар з питань масової роботи в Дарницькій ЦБС м. Києва, член Національної спілки письменників України, лауреат літературної премії ім. Василя Симоненка. Як письменниця веде свій родовід із літературної студії „Криниця” в Броварах. Окремими поетичними збірками вийшли її книги: „Вишивала мати”, „Полонянка”, „Вітряні гори” та ін.

ДД: Страшенко, Ольга Іванівна. Сім вибраних п'єс. – К., 2004. – 215 с.

П: Стрельцов, Игорь

СП: Данилов, Владимир Павлович

КВ: Данилов Владимир Павлович (псевдонім Игорь Стрельцов) – полковник Збройних Сил Російської Федерації, майстер спорту по боротьбі самбо і дзюдо, один із провідних викладачів-інструкторів рукопашного бою з системи виживання А.А. Кадочникова в навчальному центрі з підготовки офіцерів частин і підрозділів спеціального призначення Збройних Сил Російської Федерації.

ДД: Стрельцов, Игорь. Основы рукопашного боя по системе А.А. Кадочникова. – Краснодар, 2001. – 196 с.

П: Травинка, Валентина Михайлівна

СП: Петрова, Валентина Михайлівна

КВ: Відомий журналіст Петрова Валентина Михайлівна є автором серії творів про народну медицину. „Голубая целительная глина”, „Разыщи в себе радость”, „Рецепты бабушки Травинки” – всі ці книги було опубліковано під псевдонімом Травинка Валентина Михайлівна.

ДД: Травинка, Валентина Михайлівна. Главная книга о здоровье. – СПб. и др., 2005. – 608 с.

ІФП: Туптало, Димитрій

СІ: Димитрій Ростовський

СП: Тупталенко, Димитрій Савович

КВ: Туптало Димитрій (1651-1709), український та російський письменник, святий Православної церкви; родом з Київщини, з козаків; з 1702 р. – митрополит Ростовський.

ДД: Іларіон (митрополит). Святий Димитрій Туптало: Його життя й праця. – Вінніпег, 1960. – 224 с.

СІ: Феофан (архієпископ)

СП: Быстров, Василий Дмитриевич

КВ: Архієпископ Феофан (Быстров Василий Дмитриевич, 1872-1940) народився в Санкт-Петербурзькій губернії в сім'ї священика. В 1898 р. став ченцем, а з 1909 р. – ректором Санкт-Петербурзької духовної академії. 1920 року виїхав за кордон, проживав в Константинополі, в Сербії, Болгарії і Франції, де і помер.

ДД: Феофан (Быстров; архієпископ). Тетраграмма, или Божественное ветхозаветное имя YHWH. – К., 2004. – 363 с.

СІ: Филарет

СП: Гумилевский, Дмитрий Григорьевич

КВ: Дмитрий Григорьевич Гумилевский (1805-1866) – син сільського священика, архимандрит і ректор Московської духовної академії (1835), єпископ Харківський і Ахтирський (1848), архієпископ Чернігівський (1859); автор книг: „История русской церкви”, „Святые южных славян”, „Обзор русской духовной литературы” та ін.

ДД: Филарет (Гумилевский Дмитрий Григорьевич). Историко-статистическое описание Харьковской епархии: В 3 т. Т. 2. – Х., 2005. – 430 с.

П: Хаген, Вальтер

СП: Хёттль, Вильгельм

КВ: Справжнє ім'я і прізвище *Вальтера Хагена – Вильгельм Хёттль*. Він – австрієць за походженням, один із колишніх офіцерів політичної розвідки фашистської Німеччини, автор книг: „Секретный фронт” (1950), „Операция „Бернхард” (1955).

ДД: Хаген, Вальтер. Фальшивомонетчики Третьего рейха. Операция „Бернхард”. – М., 2004. – 368 с.

П: Хазанов, Борис

СП: Файбусович Г.М.

КВ: Борис Хазанов (псевдонім *Г.М. Файбусовича*), письменник і перекладач, народився в Ленінграді, вивчав філологію в Московському університеті. За звинуваченнями в антирадянській агітації був заарештований. Після табору закінчив медінститут, працював лікарем. У зв'язку з участю в самвидаві і публікаціями за кордоном зазнавав переслідувань, через що в 1982 р. емігрував до Німеччини. Автор романів, оповідань, есе.

ДД: Хазанов, Борис. Следствие по делу о причине: Рассказы, повести, роман. – К.; Х., 2005. – 359 с.

СІ: Хамаета

СП: Кавасила, Микола

КВ: Микола Кавасила, відомий ще як Хамаета, архієпископ Тессалоніків, один із найвизначніших представників візантійської богословсько-містичної літератури XIV ст.

ДД: Кавасила, Микола. Життя в Христі. – Львів, 2005. – 168 с.

ІФП: Шевело, Лідія Сергіївна

СП: Худаш, Лідія Сергіївна

КВ: Лідія Худаш народилася 1927 року в м. Дубровиця Рівненської обл. Закінчила Львівський педагогічний інститут. Авторка дев'яти поетичних збірок: „Росинка”, „Дивокрай-Полісся”, „Сповідь душі” та ін., чільне місце в яких займають вірші, присвячені Поліссяю. В поезії зберігає дівоче прізвище Шевело.

ДД: Слободян, Марія. Співачка рідного краю. – Львів, 2005. – 135 с.

II блок: Назви установ та організацій

Умовні позначення:

ПН: Попередня назва

СН: Сучасна назва

ДД: Джерело даних

ПН: „Асканія-Нова”, заповідник

СН: Біосферний заповідник „Асканія-Нова” ім. Ф.Е. Фальц-Фейна Української академії аграрних наук

ДД: Біосферний заповідник „Асканія-Нова” імені Ф.Е. Фальц-Фейна Української академії аграрних наук: Бібліогр. покажч. пр. за 1995-2005 роки / Упоряд. Н.І. Ясинецька. – Асканія-Нова, 2005. – 77 с.

ПН: Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова

СН: Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова

ДД: Вісник Вінницького національного медичного університету. – Вінниця, 2005. – Вип. 9. – 201 с.

ПН: Дніпропетровський гірничий інститут

ПН: Державна гірнича академія України

ПН: Національна гірнича академія України

СН: Національний гірничий університет

ДД: Шашенко А.Н. История кафедры строительных технологий и геомеханики Национального горного университета. – Донецк, 2004. – 544 с.

ПН: Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет

СН: Кам'янець-Подільський державний університет

ДД: Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету. – Кам'янець-Подільський, 2004. – Вип. 2. – 236 с.

ПН: Києво-Печерська лавра

СН: Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник

ДД: Кагамлик С.Р. Києво-Печерська лавра: світ православної духовності і культури (XVII-XVIII ст.). – К., 2005. – 550 с.

ПН: Київський ботанічний сад ім. академіка О.В. Фоміна

СН: Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Ботанічний сад ім. академіка О.В. Фоміна

ДД: Деревні рослини Ботанічного саду ім. академіка О.В. Фоміна / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Ботан. сад ім. акад. О.В. Фоміна. – К., 2003. – 84 с.

ПН: Кримська академія природоохоронного і курортного будівництва
СН: Національна академія природоохоронного і курортного будівництва
ДД: Воробьев Ю.Н., Воробьева Е.И. Инвестирование. – Симферополь, 2004. – 339 с.

ПН: Український державний університет водного господарства та природокористування
СН: Національний університет водного господарства та природокористування
ДД: Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – Рівне, 2004. – Вип. 4 (28), ч. 1. Економіка. – 111 с.

ПН: Український поліграфічний інститут ім. Івана Федорова
СН: Українська академія друкарства
ДД: Українська академія друкарства: Історія та сучасність. – Львів, 2005. – 91 с.

ПН: Уманський сільськогосподарський інститут ім. О.М. Горького
СН: Уманський державний аграрний університет
СН: Уманська державна аграрна академія
ДД: Наукові праці Уманської державної аграрної академії. – К., 2005. – Вип. 60. – 186 с.

ПН: Харківський університет (1802–1815)
СН: Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна
ДД: Багалій Д.І. Вибрані праці: [У 6 т.]. – Х., 2004. – Т. 3, ч. 1. – 1151 с.

ЗНАЙОМТЕСЬ, НОВЕ ВИДАННЯ

КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ

Показчик праць, опублікованих у виданнях Черкаського державного педагогічного інституту (1941–1965 рр.) / Укладач та авт. передмови О.З. Медалієва. – Черкаси: Вид. від. ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2006. – 196 с.

НАУКОВО-ДОПОМІЖНИЙ ретроспективний бібліографічний посібник вийшов до 85-річного ювілею Черкаського національного університету (ЧНУ) ім. Б. Хмельницького (до 1995 р. – Черкаський державний педагогічний інститут, який заснований у 1921 р.).

Видання ставить за мету інформувати науковців, викладачів, аспірантів, студентів та зацікавлених читачів про здобутки інституту в науково-педагогічній, науково-дослідницькій діяльності, про наукові доробки як працівників та студентів закладу, так і інших наукових установ.

Джерельною базою для створення показника стали видання Черкаського державного педагогічного інституту за 1941–1965 рр. українською та російською мовами, що зберігаються у фондах наукової бібліотеки ЧНУ ім. Б. Хмельницького. Вони представлені: „Науковими записками Черкаського державного педагогічного інституту” (з 1955 р. – „Наукові записки Черкаського державного педагогічного інституту імені 300-річчя возз’єднання України з Росією”), тезами доповідей та повідомлень на наукових конференціях, присвячених підсумкам науково-дослідної роботи за 1955–1963 рр., програмами звітно-наукових сесій за 1958–1963 рр., матеріалами та програмами наукових, науково-методичних, теоретичних, науково-теоретичних конференцій як обласного, так і республіканського рівня, та низкою методичних розробок. Додатково, з метою збереження інформації про форми та методи роботи студентів, перелік наявних видань було доповнено програмами студентських наукових конференцій та збірником наукових праць студентів (вип. I, 1958 р.).

На жаль, можемо констатувати, що на сьогоднішній день, через об’єктивні та суб’єктивні причини, фонди на-

укової бібліотеки ЧНУ ім. Б. Хмель-

ницького містять неповні комплекти видань закладу за значеного періоду. З іншого боку, залишається надія, що, можливо, такі цінні та важливі видання збереглися у книгосховищах інших навчальних та наукових установ України, що відкриває горизонт для створення згодом більш повного показника.

Пропоноване видання складається з 5 частин.

Перша – це перелік видань, які склали основу показника. Всього було використано 65 друківаних джерел.

У другій частині – основній, матеріали систематизовано за предметними рубриками: природничі науки (фізико-математичні науки, в т. ч. математичні та фізичні, хімічні, географічні, біологічні науки), технічні науки, сільське господарство, суспільствознавчі та гуманітарні науки (історичні, економічні, педагогічні науки, методика викладання окремих предметів, природничі науки, в т. ч., спортивні, філологічні науки та філософія). Філологічні науки, у свою чергу, поділено на: українську мову, українську літературу, іноземні мови та літератури (англійська, німецька, російська, французька). За предметним розподілом найбільше представлені дослідження з педагогічних наук та методики викладання окремих предметів (342 одиниці). У той же час чимала увага приділялася науковому вивченню біологічних, хімічних та фізико-математичних наук. Такий науковий пріоритет був спричинений спеціалізацією Черкаського інституту у зазначений хронологічний період як педагогічної установи.

В основній частині документи упорядковано за галузями знання за абеткою прізвищ або назв.

О. Медалієва

Третя частина є хронологічним покажчиком, в якому всі матеріали розташовано за роками видання. Групування матеріалу – за абеткою. Нумерація позицій у всіх частинах покажчика загальна.

Елементи опису розташовані відповідно до сучасних правил каталогізації. Вихідні дані включають в себе автор (авторів), назву, місце друку, назву друкарні, рік виходу видання та загальну кількість сторінок. Матеріали одного автора та заголовки розташовуються у хронологічній послідовності їхнього виходу у світ.

Четверта й п'ята частини посібника є довідково-пошуковим апаратом: це алфавітний покажчик авторів та співавторів (371 прізвище) й список скорочень.

Покажчик буде корисний науковцям, викладачам, усім, хто цікавиться історією науки та освіти в Україні, зокрема у стінах Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

ЖИТТЯ, ПРИСВЯЧЕНЕ КНИЗІ

ВІТАЄМО ЮБІЛЯРІВ

НА початку 2007 року відзначив своє 75-річчя відомий діяч бібліотечної справи, науковець-бібліотечнознавець, бібліограф і педагог, заслужений працівник культури України, канд. іст. наук, професор

Василь Степанович Бабич.

Розпочавши свою трудову діяльність після закінчення Київського державного (тепер – національного) університету імені Тараса Шевченка викладачем німецької мови на Черкащині, він згодом ступив на бібліотечну ниву і пов'язав значну частину свого подальшого життя з Державною республіканською бібліотекою УРСР ім. КПРС (нині – Національна парламентська бібліотека України), одержавши другу вищу освіту і кваліфікацію бібліотекаря-бібліографа у Харківському державному інституті культури.

У Бібліотеці В. Бабич проявив себе високопрофесійним спеціалістом, наполегливим, творчим працівником, вмілим організатором, дбайливим керівником, який швидко досяг вершин професійного сходження – від бібліографа, старшого бібліографа, завідувача сектору міжнародного книгообміну, завідувача відділу – до заступника директора з бібліотечної роботи і насамкінець – високої посади директора.

Багатогранна діяльність Василя Степановича виявилася у становленні міжнародного книгообміну, дослідженні процесів розповсюдження української книги за кордоном, у підготовці фундаментальних бібліографічних покажчиків, в утвердженні Бібліотеки як головного республіканського центру науково-методичної та науково-дослідної роботи. У численних публікаціях В. Бабича, виступах на наукових конференціях, професійних нарадах, у т. ч. престижних міжнародних, наголошувалося на головній місії бібліотек – удосконаленні та покращенні обслуговування читачів, задоволенні їхніх інформаційних потреб, розширенні доступу населення до бібліотечних ресурсів.

За часів його директорства значно поліпшилися умови роботи в Бібліотеці як для читачів, так і співробітників: з підвалів і непридатних приміщень у нове реконструйоване книгосховище був перевезений 3-мільйонний бібліотечний фонд, редакційно-видавничий відділ, відкрито нові читальні зали, відділ рідкісних видань, Інформцентр з питань культури та мистецтва, інші структурні підрозділи.

За безпосередньою участю Василя Степановича розроблялися важливі галузеві стратегічні документи державного рівня: основні напрями розвитку бібліотечної справи; цільові програми (автоматизації, центра-

лізації і т. ін.), перша редакція Закону „Про бібліотеки і бібліотечну справу”; розвивалася координація та кооперація діяльності бібліотек різних видів і форм власності.

Багато знань, практичного досвіду, творчого пошуку вкладалося В. Бабичем у розробку підпорядкованою йому установою актуальних питань теорії, історії і практики бібліотечної та бібліографічної роботи, випуск відповідних посібників на допомогу бібліотечним працівникам республіки. Щороку у світ виходило понад 100 видань з цих проблем. Творчий доробок Василя Степановича нараховує близько 250 праць, де він виступає автором або співавтором, науковим чи головним редактором, членом редакційних колегій. Його загальновідомою книга „Бібліотека і читач” яскраво демонструє вдале поєднання рис неординарної особистості автора, набутий досвід наукової та практичної роботи, педагогічні знання і є підсумком багаторічної дослідницької праці з вивчення роботи публічних бібліотек України.

Продовжуючи наполегливо підвищувати свій фаховий рівень, В. Бабич у 1979 році захистив дисертацію і отримав вчений ступінь кандидата історичних наук, у 1983 році за конкурсом перейшов працювати до Київського державного інституту (тепер – Національний університет) культури і мистецтв, спочатку на посаді завідувача кафедри галузевого бібліографознавства, потім – дворазово обирався деканом факультету бібліотечно-інформаційних систем. У 1998 році йому присвоєно звання почесного професора університету.

Працюючи у Бібліотеці, в Університеті, Василь Степанович постійно опікувався питаннями добору і підвищення фахового рівня кадрів. За роки його роботи на факультеті підготовлено понад 10 тис. висококваліфікованих фахівців, які поповнили штати не тільки українських, а й зарубіжних бібліотек, поєднали в собі якості високої поваги до обраної професії, глибокі знання, риси відповідального виконавця і відданого бібліотечній справі працівника.

Це різко контрастує з теперішнім станом підготовки кадрів для бібліотек, про що В. Бабич з тривогою писав у статті „До проблеми підготовки кадрів бібліотечно-інформаційної сфери” (Бібл. планета. – 2005. – № 2. – С. 5-12).

Професійні знання Василя Степановича знайшли яскраве відображення у навчальному посібнику „Бібліографічно-інформаційні ресурси суспільних наук”, розробці нової „Концепції розвитку факультету бібліотечно-інформаційних систем”, авторський колектив

якої він очолював, монографії „Еволюція бібліотечно-інформаційної освіти“.

Самовіддана професійна діяльність В. Бабича поєднувалася з активною громадською роботою – як депутата Печерської районної ради м. Києва, члена правління Товариства українсько-болгарської дружби, уповноваженого Міністерства культури СРСР по вивезенню за кордон культурних цінностей, в роки незалежності України – керівника Ради з питань реституції бібліотечних фондів при Державній службі контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України. Він був також одним із фундаторів Української бібліотечної асоціації.

Василь Степанович є одним із найвідповідальніших і професійно зацікавлених членів редакційної колегії науково-виробничого журналу „Бібліотечна

планета“, протягом багатьох років входив до складу редколегій бібліотекознавчих і культурологічних журналів України та колишнього СРСР.

Діяльність В. Бабича заслужено пошанована багатьма відзнаками – орденом „Знак Пошани“, медалями, рядом почесних грамот.

Колеги, друзі, колишні студенти, члени редколегії журналу „Бібліотечна планета“ відзначають високий професіоналізм Василя Степановича, його відданість справі, працелюбність, вимогливість до себе й колег, доброзичливість та людяність і щиро вітають шановного ювіляра зі славною датою, зичать щастя, добра, міцного здоров'я.

БІБЛІОГРАФІЯ – НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА ЇЇ ЖИТТЯ

КРУТА, складна та норовиста життєва дорога. І пройти її дуже важко, якщо доля не зводить з людьми, які у тяжку хвилину завжди допомагають, а в радості – радіють разом з тобою. Такою людиною є **Євдокія Кононівна Бабич**, з якою мені почастило працювати і товаришувати протягом багатьох років і якій із глибокою вдячністю та щирою повагою я присвячую цю коротеньку статтю з нагоди її 75-літнього ювілею.

Високий професіоналізм і національна самосвідомість, а також моральна відповідальність за зроблене і сказане, – це три невід'ємні складові життя Євдокії Кононівни.

Народилася наша ювілярка 2 лютого 1932 р. у с. Тарасовичі Вище-Дубечанського району (нині – Вишгородський р-н) Київської області, в багатодітній селянській родині. Нелегке було дитинство Євдокії: два голодомори, німецька окупація, воєнна, післявоєнна розруха і відбудова, втрата рідних і близьких (батько загинув на фронті в 1944 р., звільнюючи Україну від німецько-фашистських загарбників, німці розстріляли дідуся та бабусю за зв'язок з партизанами). 1948 р. закінчила з Почтальною грамотою семирічну школу, 1951 р., з відзнакою, – бібліотечне відділення Київського технікуму культурно-освітніх працівників, і 1955 р., також з відзнакою, – Харківський державний бібліотечний інститут (нині – Харківська державна академія культури).

Одразу після закінчення інституту Є. Бабич почала працювати у відділі обслуговування читачів Київської обласної бібліотеки ім. ВКП (б) [нині – Національна парламентська бібліотека України] на посаді старшого бібліотекаря і пройшла шлях до посади заступника директора з бібліотечної роботи. Поміж цим була головним бібліотекарем-бібліографом, завідувачкою відділу рекомендаційної бібліографії. З 1996 р. є головним бібліографом відділу наукової бібліографії.

Творчо працюючи на ниві бібліографознавства, Є. Бабич зробила вагомий внесок у розвиток вітчизняної бібліографії, культури України. Євдокія Кононівна є автором понад 150 публікацій, серед яких 85 бібліографічних посібників, здебільшого суспільно-політичної

тематики, з художньої літератури, що виходили у Політвидавї України, у видавництві „Дніпро“ і були розраховані на широке коло читачів; бібліографія, що подавалась у 18 випусках збірника „Література і сучасність“ видавництва „Радянський письменник“ і користувалася попитом у літераторів, книгознавців, бібліотекарів, видавців. Понад 30 назв складають теоретичні статті з бібліографії, стільки ж – методично-бібліографічні матеріали, консультації, інструктивно-методичні листи, поради бібліотекарям.

Багато творчих сил і енергії докладено Є. Бабич до підготовки ретроспективних науково-допоміжних покажчиків із розкриття змісту періодичних видань. Це, зокрема, бібліографування часописів „Визвольний Шлях“, „Листи до Приятелів“, „Слово і час“, „Наука і культура. Україна“.

Євдокія Кононівна є одним із співавторів фундаментальної бібліографічної праці „Репресії в Україні“, аналітичного розкриття культурологічного альманаху „Хроніка – 2000“, що незабаром з'явиться на видавничому обрії.

За багаторічну сумлінну працю, високий професіоналізм, активну участь у громадському житті Є. Бабич нагороджено медалями: „Ветеран труда“ (1983), „В пам'ять 1500-летия Киева“ (1989), «50 лет Победы в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.» (1995), значком Міністерства культури СРСР «За отличную работу» (1968), почесними грамотами Міністерств культури СРСР і УРСР та ін.

Короткий перелік професійних заслуг не може відтворити повний образ цієї чарівної жінки. Всі, хто знає Євдокію Кононівну, відзначають її доброту, делікатність, небайдужість до чужого болю, до проблем оточуючих. Її серце відкрите для людей.

Колеги по роботі від усієї душі вітають Євдокію Кононівну з ювілеєм! Бажають їй міцного здоров'я, благополуччя, плодотворної професійної діяльності, творчого натхнення.

Довгих років життя Вам, дорога моя наставнице, вірний друг, колега і вчителька!

З пошаною, Валентина Патока

ГОРІТИ І ЗАПАЛЮВАТИ ІНШИХ

1 січня відсвяткувала своє 55-річчя заступник директора з наукової роботи Рівненської державної обласної бібліотеки **Раїса Миколаївна Щербан**.

35 років свого життя присвятила пані Раїса бібліотечній справі, а точніше – методичній. Висококваліфікований спеціаліст, енергійна, динамічна, комунікабельна, вона покликана бути методистом. З цієї посади в Закарпатській ОУНБ і розпочалася професійна кар'єра Р. Щербан. Згодом, у свої неповні тридцять, очолила організаційно-методичний відділ Рівненської ДОБ, а з 1995 року працює на посаді заступника директора з наукової роботи. Вона завжди відкрита до змін та інновацій, працює над упровадженням сучасних форм і методів у діяльність бібліотек.

Раїса Миколаївна доклала чимало зусиль до інформатизації бібліотек області. Вона є автором (співатором) низки проєктів, зокрема: „Створення Інтернет-місця читача публічної бібліотеки“, „Інтернет в публічній бібліотеці“, „Регіональний сервер: Інформаційний портрет Рівненщини“, „Екологічний резонанс“ та ін.

Р. Щербан зініціювала створення регіональної корпоративної бібліотечно-інформаційної системи. Завдяки її наполегливості сформовано електронні каталоги в центральних районних (міських) бібліотеках, сільські книгозбірні працюють над створенням власних веб-сторінок, електронних каталогів навчальної літератури, баз даних краєзнавчої тематики, активно використовуючи для цього автоматизовані робочі місця загальноосвітніх навчальних закладів.

Наділена професійною інтуїцією до інновацій, пані Раїса цілеспрямовано генерує свої ідеї у практику. Під її керівництвом успішно формується веб-сайт медіацентру, розпочалася діяльність консорціуму „Історична Волинь“, в якому спільно працюють фахівці Волинської, Житомирської, Тернопільської, Хмельницької та Рівненської ОУНБ, музеїв та архівів сусідніх областей.

Впродовж чотирьох років Р. Щербан укладає та редагує інформаційний бюлетень „lnva.net“ для осіб з особливими по-

требами. В кожен номер, вкладає частинку своєї душі й найвищою нагородою має листи-відгуки від цих людей і розуміння та підтримку партнерів – установ, які опікуються їхніми проблемами.

Пані Раїса – відома особистість у колі бібліотечної громадськості. Впродовж останніх років вона є активним учасником щорічної Міжнародної конференції „Бібліотеки та асоціації в світі, що змінюється“ (Крим), інших міжнародних і вітчизняних професійних форумів.

Набутим досвідом Раїса Миколаївна щедро ділиться з колегами. Її публікації вміщено у збірниках: „Пріоритетні напрямки розвитку бібліотечної справи в Україні“ (Рівне, 1993), „Історія бібліотечної справи Рівненщини“ (Рівне, 1999), „Бібліотеки Рівненщини: інновації, досвід роботи“ (Рівне, 2004), „Пріоритети діяльності Рівненської державної обласної бібліотеки“ (Рівне, 2006), у матеріалах міжнародних конференцій, на сторінках фахових видань.

Протягом багатьох років Р. Щербан викладає за сумісництвом у Рівненському державному гуманітарному університеті та Рівненському факультеті Державної академії керівних кадрів культури і мистецтва.

За вагомий внесок у розвиток бібліотечної справи краю Р. Щербан нагороджена Почесною відзнакою «За досягнення в розвитку культури і мистецтв» Міністерства культури і туризму України, відзнаками органів місцевої влади, управління культури облдержадміністрації, громадських організацій області.

А в перспективі у пані Раїси – безліч планів і задумів, які, без сумніву, будуть реалізовані. Адже кожен день цієї жінки проходить у руслі її життєвого кредо – „Горіти і запалювати інших“.

Хай не міліє джерело Ваших творчих ідей, шановна Раїсо Миколаївно! Здоров'я Вам і невичерпної енергії на многая літа.

**З повагою,
колектив Рівненської державної
обласної бібліотеки**

П'ЯТДЕСЯТ? ТА НЕВЖЕ?

ВІД самого першого номера журналу „Бібліотечна планета“ **Юрій Анатолійович Ворона** – незмінний відповідальний секретар редакції. Високопрофесійний фахівець, він з надзвичайною прихильністю до порядку, і навіть з деяким педантизмом, опікується творчим портфелем нашого видання, сприяє його розвиткові.

У доробку Ю. Ворони – статті й аналітичні огляди, бібліографічні покажчики.

Завжди доброзичливий, він створює навколо себе атмосферу дружби і щирої приязні. Юрію Анатолійовичу притаманне непоборне тяжіння до справедливості, а окремі негативні прояви нашого буття, хоч і залишають подряпини на його небайдужому серці, все ж не можуть зрушити його з позиції доброї і щирої людини.

Ось уже 25 років ми працюємо поруч, тож я маю змогу окинути поглядом практично весь шлях його становлення як досвідченого фахівця, поважаючого колеги і – для багатьох – справжнього друга.

Після закінчення Київського інституту культури Ю. Ворона пов'язав свою долю з двома бібліотечними закладами – спочатку з Державною бібліотекою України для юнацтва, а згодом – Національною парламентською бібліотекою України. «Юнацький» період був не тільки часом становлення і «шліфування» майбутнього фахівця. Саме тут, на посаді

завідувача відділу рекомендаційної бібліографії, він пережив зоряні миттєвості своєї діяльності, коли під його керівництвом підрозділ, що складався з молодших і менш досвідчених бібліографів, зумів поцілити в «десятку» тих вимог, які висував час до рекомендаційних матеріалів для молоді. Ю. Ворона зумів не тільки добитися високої професійної якості покажчиків, а й дав розкритися молодшим колегам як особистостям, творчим людям, котрі вирішували звичайні для бібліографів завдання нестандартно, з видумкою. Їхні покажчики становили інтерес як для користувачів, так і досвідчених бібліотекарів. Саме в цей час глибоко проявилися притаманні Юрію Анатолійовичу якості організатора і наставника.

Чесно кажучи, я заздрив тоді його здатності сполучати дружні стосунки з підлеглими з вимогливістю до них і об'єктивністю.

Нині Юрій Анатолійович зустрічає свій полудень віку в Національній парламентській бібліотеці України на відповідальній і нелегкій ділянці роботи. Йй він віддає багато своєї душі. Здається, тільки вчора він любив себе називати „хлопчиком-дзвіночком“, ну а зараз це вже статечний, впевнений у собі і навчений життям чоловік.

Хочеться привітати шановного Юрія Анатолійовича з ювілеєм і побажати йому щастя, здоров'я на довге життя!

Леонід Бейліс

Редакція „Бібліотечної планети“ також щиро вітає шановних ювілярів і бажає їм щастя, наснаги та здоров'я!

**ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО АГЕНТСТВА
ВИДАВЦЯМ, КНИГОРОЗПОВСЮДЖУВАЧАМ,
БІБЛІОТЕКАРЯМ ЩОДО ПЕРЕХОДУ В 2007 РОЦІ
З 10-ЗНАЧНОЇ СИСТЕМИ НА 13-ЗНАЧНУ СИСТЕМУ ISBN**

**ДО УВАГИ
КЕРІВНИКА!**

Як вже повідомлялось у статті "Міжнародний стандартний номер книги – минуле, сьогодення і перспективи розвитку" [Вісн. Книжк. палати України, № 8 (121) серпень 2006 року], з 1 січня 2007 року здійснюється перехід з 10-значної системи ISBN на 13-значну. Наводимо загальні рекомендації для всіх учасників книжкового ринку України, спрямовані на те, щоб допомогти вирішити окремі питання, пов'язані з цим переходом. Проте ці рекомендації не вирішують кожну проблему, що може виникнути під час здійснення цього переходу. Деякі питання учасники книжкового ринку можуть розв'язати самостійно зі своїми користувачами, торговими партнерами та розробниками інформаційних систем.

У чому полягають зміни?

• З 1 січня 2007 року замість 10-значних ISBNs в обіг входять 13-значні.

• 13-значні ISBNs починаються з префікса EAN/UCC, що ідентифікує книжкову продукцію, – 978. Усі контрольні цифри 10-значних ISBNs мають бути переобчислені.

• 13-значний ISBN ідентичний ідентифікаційному номеру товару – EAN/UCC-13, який можна представити в штриховому коді.

• Після того, як поточний запас ISBNs буде вичерпано видавцями та національними агентствами ISBN – в обіг буде введено 13-значні ISBNs із префіксом EAN/UCC – 979.

• У ISBNs, які починаються з префікса EAN/UCC – 979, всі ідентифікатори видавців будуть змінені на нові.

• Передбачається, що з 1 січня 2007 року 13-значні ISBNs використовуватимуться при опрацюванні замовлень та здійсненні комерційних операцій (трансакцій), зокрема через систему електронного обміну даними.

• На виданнях з датою випуску 2007 року, над штриховим кодом замість 10-значного ISBN повинен проставлятися 13-значний. Якщо книжкова продукція з датою випуску 2006 року вже маркована штриховими кодами, над якими зазначені 10-значні ISBNs, то вважається, що 13-значні ISBNs (без аббревіатури ISBN, проміжків та дефісів) вже в них представлені, бо є ідентичними EAN/UCC – 13, які зазначені під штриховими кодами.

Для чого потрібні ці зміни?

• Щоб розширити нумераційні можливості системи ISBN (в усьому світі збільшується випуск електронних видань та їх розповсюдження у різних форматах).

• Щоб зробити ISBN повністю сумісним з EAN/UCC – 13, який використовують для ідентифікації товарів.

Що потрібно зробити учасникам книжкового ринку?

• Видавцям потрібно терміново конвертувати наявні 10-значні ISBNs в 13-значні.

• На всіх виданнях з датою випуску 2007 року видавцям потрібно проставляти 13-значні ISBNs.

• До 1 січня 2007 року дозволяється проставляти 10-ти і 13-ти значні версії одного й того ISBN, які надає відділ ISBN, на звороті титульного аркуша видання.

• Усім організаціям рекомендовано узгодити свої плани щодо впровадження 13-значних ISBNs зі своїми торговими партнерами, які, у свою чергу, мають вжити відповідних заходів.

• Видавництвам, видавничим та книгорозповсюджувальним організаціям, бібліотекам рекомендовано терміново переглянути всі інформаційні системи (зокрема, електронні та ті, що функціонують в ручному режимі) для здійснення поступового переходу на використання 13-значних ISBNs.

Що саме потрібно переглянути у видавництвах та видавничих організаціях?

• Надання виданням ISBNs.

• Інформаційне забезпечення.

• Управління товарними запасами та замовленнями.

• Управління поверненням видань.

• Права, договори.

• Управління правами та роялті.

• Системи бухгалтерського обліку та фінансових документів.

Видавцям рекомендовано конвертувати насамперед усі невикористані 10-значні ISBNs у 13-значні, а також це стосується: ISBNs, проставлених на виданнях, що є у виробництві та продажі; ISBNs на виданнях, що вже розпродані, проте на які можуть надходити замовлення або якісь запити. Послуги із конвертування 10-значних ISBNs в 13-значні надає Книжкова палата України – відділ ISBN (безоплатно, кім. 101, просп. Ю. Гагаріна, 27, Київ, 02660; тел./факс: (044) 573-52-36, 296-71-15; e-mail: office@ukrbook.net: – у полі "Тема" ("Subject") зазначити "ISBN10-13"). Також видавці можуть здійснювати конвертування самостійно, замовивши програми конвертування у розробників інформаційних систем.

Що саме потрібно переглянути

в книгорозповсюджувальних організаціях?

• Інформаційне забезпечення.

• Управління товарними запасами та замовленнями.

• Управління поверненням видань.

• Електронну систему касових розрахунків.

• Системи бухгалтерського обліку та фінансових документів.

Починаючи з 1 січня 2007 року, книгорозповсюджувачам буде потрібно використовувати вже 13-значні ISBNs при оформленні замовлень, рахунків-фактур та інших потребах. Передбачається, що більшість систем книгорозповсюдження у світі, починаючи з 1 січня 2007 року, зможуть опрацювати номери EAN/UCC – 13, що використовуються в системі EAN/UCC, адже здатність книготорговельних систем сприймати новий формат ISBN – ідентичний формату EAN/UCC – 13 (для всіх інших товарів) без ризику двозначності має великі переваги. Також можуть потребувати конвертування 10-значних ISBNs у 13-значні управління товарними запасами в ручному режимі та інші системи.

Що саме потрібно переглянути в бібліотеках?

• Комплектування фондів.

• Міжбібліотечний абонемент.

• Каталогізування та запис бібліографічних даних.

• Міжбібліотечний книгообмін.

• Програмне забезпечення для сканерів штрихових кодів.

• Бібліотечні каталоги, зокрема онлайнві загальнодоступні каталоги (OPACs).

• Інформаційні портали, системи метапошуку.

• Взаємодію з інформаційними джерелами віддаленого доступу та користувачами.

• Взаємодію з системами віддаленого доступу до контенту.

• Інші системи та функції, пов'язані з використанням ISBN.

Бібліотекам та розробникам автоматизованих інформаційно-бібліотечних систем потрібно забезпечити підтримку в бібліотечних системах як існуючих 10-значних ISBNs, так і 13-значних. Не має необхідності ретроспективно конвертувати 10-значні ISBNs, зазначені в бібліографічних записах. Формати записів мають підтримувати як 10-значні, так і 13-значні ISBNs. Користувачі бібліотек повинні мати можливість здійснювати пошук необхідної бібліографічної інформації в бібліотечних каталогах як за 10-значними ISBNs так і за 13-значними, що потребує здійснення відповідних змін у покажчиках та в програмному забезпеченні з пошуковим інтерфейсом.

<http://www.ukrbook.net/agentstvo.htm>

НАШІ АВТОРИ

Бейліс Л., завідувач відділу Національної парламентської бібліотеки України

Вилегжаніна Т., генеральний директор Національної парламентської бібліотеки України, заслужений працівник культури України, віце-президент Української бібліотечної асоціації

Долинська І., аспірантка Київського національного університету культури і мистецтв

Заморіна Т., головний бібліограф Національної парламентської бібліотеки України

Калашник Т., завідувачка відділу Сумської обласної універсальної наукової бібліотеки

Кириченко Г., заступник генерального директора Національної парламентської бібліотеки України

Лупінос М., головний бібліотекар Національної парламентської бібліотеки України

Марусяк Л., директор Заставнівської центральної районної бібліотеки Чернівецької області

Мастіпан О., головний бібліотекар Національної парламентської бібліотеки України

Медалієва О., кандидат історичних наук, вчений секретар наукової бібліотеки Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького

Остапенко Т., заступник директора Національної наукової медичної бібліотеки України

Пашкова В., кандидат педагогічних наук, директор Центру інформаційних ресурсів Посольства США в Україні, президент Української бібліотечної асоціації

Політова О., аспірантка Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Силка Н., директор наукової бібліотеки Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького

Танчик В., заступник директора Херсонської централізованої міської бібліотечної системи

Тарантюк З., завідувачка відділу Долинської центральної районної бібліотеки Івано-Франківської області

Ярошенко Т., директор наукової бібліотеки Національного університету "Києво-Могилянська академія", віце-президент Української бібліотечної асоціації, кавалер ордена княгині Ольги III ступеня

ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

Четверта міжнародна науково-практична конференція
„Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність:
Проблеми науки, освіти та практики”
21–23 травня 2007 р., м. Київ, Україна

Інформаційне повідомлення

Інформуємо Вас про те, що 21-23 травня 2007 р. у м. Києві відбудеться Четверта міжнародна науково-практична конференція „Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: Проблеми науки, освіти та практики”.

До участі в її роботі запрошуються вчені, викладачі та наукові працівники закладів освіти, співробітники наукових, публічних та вузівських бібліотек, органів НТІ та документаційного забезпечення управління.

На конференції планується обговорення проблем за такою тематикою:

- теоретико-методологічні основи розвитку документознавства та бібліотекознавства;
- фундаментальні та прикладні проблеми інноваційного розвитку інформаційної сфери;
- актуальні проблеми інформаційно-бібліотечного сервісу;
- впровадження новітніх інформаційних технологій та Інтернет в бібліотеках, органах НТІ, службах документаційного забезпечення управління;
- електронні бібліотеки та мультимедійні колекції в бібліотечній, музейній та архівній справі;
- проблеми підготовки та безперервної освіти фахівців;
- проблеми книговидавництва та книгознавства;
- інформаційне та документаційне забезпечення процесів освіти та управління.

Умови участі у конференції:

1. Бажаючи взяти участь у роботі конференції пропонується надіслати тези доповіді або заявку про участь до 25 квітня 2007 р. на адресу оргкомітету. Тези доповідей буде опубліковано. Повні тексти доповідей можуть бути надруковані в науковому часописі „Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія”.
2. Початок конференції 21.05.2007 р. о 10.00. Реєстрація учасників 21.05.2007 р. з 9.00 до 10.00.
3. Робочі мови конференції: українська, російська, англійська.

Вимоги до оформлення текстів доповідей:

- приймаються оригінальні матеріали, що раніше не друкувалися;
- тексти тез приймаються українською та російською мовами, обсяг матеріалів – до 2 сторінок;
- матеріали приймаються у друкованому вигляді (з копією на дискетах 1,44 Mb) та електронною поштою;
- форма подання матеріалів: розмір шрифту – 12, інтервал – 1,5, поля стандартні;
- до текстів обов'язково додається авторська довідка, в якій наводяться: (прізвища, ім'я та по батькові (повністю) автора (авторів), науковий ступінь, вчене звання, адреса і телефони, E-mail, місце роботи, посада);
- тексти доповідей супроводжуються короткою анотацією (не більше 800 знаків) українською мовою.

Адреса оргкомітету:

м. Київ, вул. Січневого повстання, 21
тел. (+380 44) 280-36-19, Слободяник Михайло Семенович
E-mail: slobod-doc@bigmir.net